

P 400(2)

Selbstyén S.

KÖNYVTÁROS

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM / 1967 JÚNIUS

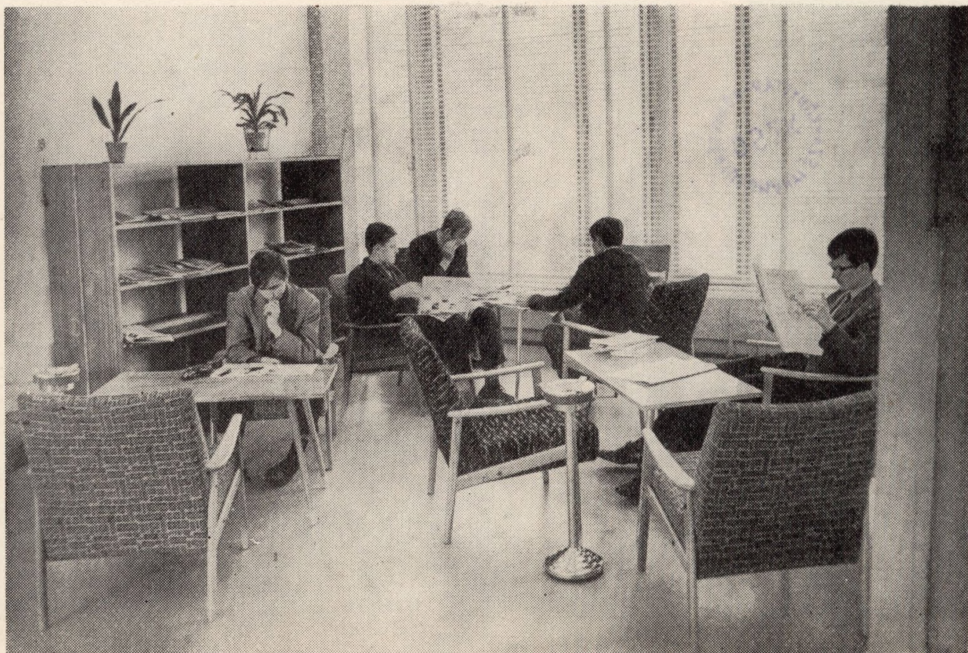
OSZK
SZAKKÖNYVTÁR-KÖNYVTÁR

6

A 6 200 000 Ft-os költséggel létesített Zalaegerszegi Megyei Könyvtár (MTI Fotó — Bajkor József felv.)

A szabadon használható újságolvasó, amely közvetlenül az új könyvtár bejárata mellett van (Bojár Sándor felv.)

TARTALOM

FÁL ERNŐ: Miért cserélődnek a tiszteletdíjas könyvtárosok?	315
BALAZS JÁNOS: Munkában a matematikai szakirodalmi kooperációs bizottság	318

Iskola és könyvtár

A jó iskolai munka rendszeres könyvtárhasználatra nevel (Demcsik Iván)	321
Az új gimnázium — és a könyvek (Páldy Róbert)	322
Egy járási könyvtáros halálára (Imre Lajos)	324
DOBOS PIROSKA: Új épület — új lehetőségek. A Berlini Városi Könyvtár új otthonának felavatása	325
GERŐ GYULA: Könyvtáratavátás Zalaegerszegen	329
FREY TAMÁSNE: A tudományos és szakkönyvtárak módszertani tapasztalatcsere akciója	331
DR. SZABÓ ERNŐ: Tiszaszederkény könyvtárügye	333
GÖNCZI IMRE: Ötödik évfolyamába lépett az Eseménynaptár	335
HOLLO KLARA: A birminghami városi könyvtárban	336
A lapokban olvastuk (Zalai Hírlap)	337
A könyvtárak életéből (Vonsik Ernőné, Galgóczy Károlyné)	338
GALANTAI BÉLA: Könyvbarátok klubja a Dunaújvárosi Városi Könyvtárban	340
Könyvtári görbe tükrök (Tigyi István)	342
A tanácsai és a szakszervezeti közművelődési könyvtárak és könyvkölcsönzők 1966. évi adatai Margó	344
Könyvtáráépítési hírek	346
Hírek	348

TÁJÉKOZTATÓ

SIMON ZOLTAN: Debrecen az irodalomban	349
ZOLNAY VILMOS: Az olvasás iskolája. A múlt a jelenben	354
Hárman az 1967. évi SZOT-díjak között	357
Születő hagyomány Balatonszárszón (B. É.)	358

Könyvekről

Arcok és vallomások (Lukácsy Sándor)	360
Képes történelem (Katona Jenő)	360
Európa-zsebkönyvek (Pomogáts Béla)	362
Hózápor (Bozóky Éva)	364

Kézikönyvtár

Allamigazgatási kézikönyv (Dr. Takács József)	365
TOLNAY KÁLMÁN: Vadászok kézikönyve (Donáth Ferenc)	366
HAVAS LÁSZLÓ: A magyar sport aranykönyve (Gerő Gyula)	367

Könyvtári szakirodalom

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának új évkönyve (Futala Tibor)	367
Az Országos Pedagógiai Könyvtár évkönyve (Papp István)	368
Index acronymorum selectorum. 4. Religio (Szeile Béla)	369
SIMON MÁRIA ANNA: A Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézeti hálózata (By)	370
BÜKY BÉLA: A Jankovich Miklós-féle katalógusgyűjtemény, mint ismeretlen, 1712 előtti régi magyar könyv- és variánsadatok forrása (Vértessy Miklós)	370
Egy rendhagyó műfaj margójára (Spányi Balázsne)	370

Bibliográfiák

Radnóti Miklós (Péter László)	371
Az újkori világtörténet magyarnyelvű irodalmának bibliográfiája (Pálvolgyi Endre)	373
A magyar mezőgazdasági szakirodalom könyvészete (1936—1940) (Dr. Walleshausen Gyula)	374
Szakkönyvtárak Békés megyében (Iszlai Zoltán)	375
A gépjármű-közlekedés válogatott magyar nyelvű szakirodalmi 1950—1963. I. rész (Batári Gyula)	375
Könyvtári kiadványok	376

Címlapképünkön: Zenei kezelőasztal az új Zalaegerszegi Megyei Könyvtárban (MTI Fotó — Bajkór József felv.)

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

ПАЛ Эрне: Почему происходит флюктуация библиотечарей-общественников, получающих периодически гонорар? (315);
БАЛАЖ Янош: О работе комиссии по согласованию приобретения математической литературы (318);
Школа и библиотека (ДЕМЧИК Иван — ПАЛДИ Роберт) (321);

ДОБОШ Пирошка: Новое здание Берлинской городской библиотеки (325);

ГАЛАНТАИ Бела: Клуб друзей книг в городской библиотеке города Дунауйварош (340);

Статистические данные о работе венгерских массовых библиотек за 1966 г. (344).

FROM THE CONTENTS

Ernő Pál: Why have we a high turnover of part-time librarians? (315);

János Balázs: Work of the Mathematics Collections' Coordinative Committee (318);

School and Library (Iván Demcsik, Róbert Páldy) (321);

Piroska Dobos: New building of the Berlin City Library (325);

Béla Galántai: Book-friends' Club in the Dunaújváros Public Library (340);

Statistical data of Hungarian public libraries, 1966 (344).

AUS DEM INHALT

Ernő Pál: Warum wechseln sich die ehrenamtlichen Bibliothekare so oft ab? (315);

János Balázs: Über die Arbeit des Kooperationskomitees der Fachliteratur Mathematik (318);

Schule und Bibliothek (Iván Demcsik, Róbert Páldy) (321);

Piroska Dobos: Das neue Gebäude der Stadtbibliothek Berlin (DDR) (325);

Béla Galántai: Bücherfreund-Klub in der Stadtbibliothek von Dunaújváros (340);

Statistische Daten der allgemeinbildenden Bibliotheken in Ungarn im Jahre 1966 (344).

CIKKEINK SZERZŐI

Balázs János, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának osztályvezetője; **Demcsik Iván,** a Miskolci Városi Könyvtár Gárdonyi Géza fiókkönyvtárának vezetője; **Dobos Piroska,** a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár osztályvezetője; **Frey Tamásné,** a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; **Galántai Béla,** a Dunaújvárosi Városi Könyvtár munkatársa; **Gerő Gyula,** a Könyvtáros olvasószerkesztője; **Gönczi Imre,** a Fővárosi Szabó

Ervin Könyvtár 28. sz. kerületi könyvtárának vezetője; Holló Klára, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa; **Imre Lajos,** a Szolnoki Megyei Könyvtár igazgatója; **Pál Ernő,** a Pest megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; **Páldy Róbert,** a Könyvtáros szerkesztője; **Simon Zoltán,** a Debreceni Megyei Könyvtár munkatársa; **dr. Szabó Ernő,** a Népművelés olvasószerkesztője; **Tigyi István,** a Székesfehérvári Megyei Könyvtár munkatársa; **Zolnay Vilmos** író.

KÖNYVTÁROS

**A MŰVELŐDESÉG
MINISZTERIUM LAPJA**

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Ebergényi Tibor, Elek Sándorné, Gönczi Imre, Karácsonyi Jánosné, Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kóhalmi Béla, Sallai István. Szerkesztő: Páldy Róbert. Szerkesztőség: Budapest, XI., Bartók Béla út 32. Telefon: 258-066.

Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felső kiadó: Sala Sándor. Kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9–11. Telefon: 221-293.

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál, Bp., V., József nádor tér 1. Előfizetési díj: 1/4 évre 12 forint. Egyéni előfizetés a 61.238. sz., közületi előfizetés a 61.066. sz. csekkzámlára, átutalás az MNB 8. sz. fiókjánál vezetett folyószámlára.

Miért cserélődnek a tiszteletdíjas könyvtárosok?

Az 1965. évi statisztika Pest megyében kellemetlen meglepetéssel szolgált: az olvasómozgalom, mely a hatvanas évek elején a megyében olyan reményteljes fejlődést mutatott, megtorpant, és az olvasók számának emelkedése alig a fele volt az előző évinek. A könyvtárosok véleménye az volt, hogy a jelenlegi feltételekkel megközelítettük a tiszteletdíjas könyvtárosok teljesítőképességének felső határát, s ha munkakörülményeiken nem változtatunk, nem is várhatunk további fejlődést. Tények és tapasztalatok támasztják alá ezt a megállapítást. Először is az a közvetlen tapasztalat, hogy sok tiszteletdíjas könyvtáros kedvét veszítette, beadta lemondását, vagy foglalkozni kezdett annak gondolatával.

1965-ben megjelent évkönyvünkben még örömmel állapítottuk meg, hogy községi könyvtárosi gárdánk stabilizálódik. Ma ennek ellenkezőjét láthatjuk. Erről tanúskodik az a tény is, hogy hiába képezzük ki évről évre tiszteletdíjas könyvtárosokat, alig növekszik az alapfokú vizsgával rendelkező könyvtárosok száma. A régi, kiképzett könyvtárosok közül sokan hagyják el hálózatunkat. Pedig az eddigi gyors fejlődés elsősorban a tiszteletdíjas könyvtárosok teljesítményének volt köszönhető, viszont a tiszteletdíjasok vezette könyvtárak olvasótáborának növekedése 1963 óta megállt.

De az is kiderül a statisztikából, hogy a tiszteletdíjas könyvtárosok munkája az utóbbi években rohamosan megnövekedett. Jól mutatja ezt az egy tiszteletdíjas könyvtárosra jutó munka és tiszteletdíj összehasonlítása az 1960. és 1965. években:

Év	Egy tiszteletdíjas könyvtárosra jut			
	könyv	olvasó	évi kötetforgalom	évi tiszteletdíj Ft-ban
1960-ban	660	182	2 459	1321
1965-ben	3023	471	12 112	1770

A könyvek és a kölcsönzött kötetek száma mintegy ötszörösére, az olvasóké két és félszeresére emelkedett az öt év folyamán Pest megyében, ezzel szemben a tiszteletdíjak mindössze 30 százalékkal nőttek.

A tiszteletdíjas könyvtárosok teljesítménye között azonban nagy különbségek vannak, s közelebb járunk az igazsághoz, ha bizonyos kategóriák szerint vizsgáljuk őket. A legfontosabb meghatározónak a község nagyságát tartjuk, s ezért lakosság szerinti csoportosításban mutatjuk be a tiszteletdíjas könyvtárosok 1965. évi teljesítményét:

Lakos	Az állomány	Az olvasók	Az évi kötetforgalom
	átlaga		
1000 alatt	1135	143	3 096
1000– 2 000	1609	228	4 472
2000– 3 000	2114	336	7 566
3000– 5 000	2615	415	10 974
5000–10 000	3137	465	12 332

Ránézésre is megállapíthatjuk, hogy nagy különbség van a kategóriák között, s hogy a nagyobb lakosságú községekben a könyvtárosra jóval több feladat elvégzése hárul.

Ezek a tények arra figyelmeztettek, hogy az 5 éves terv előkészítésekor alaposabban vizsgáljuk meg a tiszteletdíjas könyvtárosok munkakörülményeit és teljesítményét, különösen a nyitvatartási és a munkaidő alakulását, az egy munkáórára eső bért, az ügyvitelre és belső munkákra fordított munkaidőt. Vizsgálódásunk ezekre a kérdésekre irányítva valamennyi tiszteletdíjas könyvtárra kiterjedt az 1965. év végi

adatok alapján. Közülük minket most azok a vonatkozások érdekelnek elsősorban, melyek rávilágítanak a könyvtárak fejlődésének akadályaira s a könyvtárosok elkedvetlenedésének okaira.

Az anyagi megbecsülés hiánya

A könyvtárak nyitvatartási idejének és a könyvtárosok munkaidejének vizsgálatánál a 105/1961. rendelettel kapcsolatban a *Könyvtáros* 1961. évi 1. számában megjelent utasítást vettük irányadónak. Ez kategóriánként a következő heti nyitvatartási időt határozza meg:

— 1000 lakosig 3 óra; 1000—2000 lakosra 4 óra; 2000—3000 lakosra 6 óra; 3000—5000 lakosra 8 óra; 5000—10 000 lakosra 12 óra; 10 000 lakos felett 16 óra.

Vizsgálódásunk ebben a vonatkozásban a következő képet mutatja:

Lakos	A könyvtárak száma	A nyitvatartási időt megtartja	A munkaidőt megtartja
1000 lakosig	18	14	18
1000— 2 000	42	31	41
2000— 3 000	31	13	28
3000— 5 000	30	9	27
5000—10 000	6	1	4

Sajnos, a falusi könyvtárügynek ez a fontos vonatkozása nincs jogszabályban rendezve, csupán a *Könyvtáros* 1961. évi 1. számában megjelent közlemény tartalmaz iránymutatást, de ez is csupán a nyitvatartási időről beszél, s nem veszi figyelembe a kölcsönzésen kívüli feladatokra szükséges munkaidőt. Ennek következtében sok olyan könyvtár van, amelynek kölcsönzési ideje nem éri el az előírtat, de a könyvtáros munkája az egyéb tevékenységekre fordított idővel együtt eléri, sőt meghaladja a rendelkezésben meghatározott időt. Amint 3. táblázatunk is mutatja, a nyitvatartási időt a könyvtáraknak alig a fele tartja meg — mégpedig minél nagyobb lélekszámú kategóriáról van szó, annál kevésbé —, viszont az egyéb feladatokra fordított időt beleszámítva, a könyvtárak túlnyomó része teljesíti a normát.

Ebből két tanulságot vonhatunk le. Az utasítás csak a kölcsönzési feladattal számolt, s nem vette figyelembe a könyvtáros egyéb munkáját: a nagyobb községek könyvtári feladatainak ellátása jóval több megterhelést jelent, ugyanakkor a *munka megnövekedésével nincs arányban a tiszteletdíj emelkedése*.

Az említett rendelet a lakosság száma alapján alkotott kategóriák szerint határozza meg a tiszteletdíjak alsó és felső határát. A fizetésrendezéshez adott keret azonban nem tette lehetővé, hogy a kategóriákra meghatározott tiszteletdíj tételek átlagát kapják meg a könyvtárosok, így elsősorban a kisebb községek könyvtárosai kapnak kevesebbet kategóriájuk átlagánál. A könyvtárosok munkaidejének és tiszteletdíjának viszonyát település (lélekszám) típusok szerint az alábbi táblázat mutatja.

Lakos	Könyvtár	A nyitva- tartási idő	Az egyéb munkára fordított idő	A rendelet szerinti	A kifizetett	A kifizetett tiszteletdíj órabér átlaga (Ft)
		heti óra		tiszteletdíj havi átlaga (Ft)		
1000 alatt	18	3,6	2,4	185	100	3,84
1000– 2 000	42	4,3	3,2	215	126	3,87
2000– 3 000	31	5,2	3,7	250	162	4,20
3000– 5 000	30	6,2	5,1	285	244	4,98
5000–10 000	6	8,5	5,3	315	305	5,10

A teljesített munkaidő-átlag mindenütt meghaladja a kategória számára kötelező nyitvatartási időt, sőt az alsóbb kategóriák könyvtárosai az előírt idő kétszeresét is teljesítik. A táblázat utolsó sorata, amely az egy munkaoóra eső tiszteletdíj összegét tünteti fel, azt mutatja, hogy a lakosság csökkenő számával párhuzamosan csökken az egy órára eső tiszteletdíj is. Ennek alacsony volta akkor szembevetendő, ha össze-

hasonlítjuk a pedagógusok túloradiájával. Ezt jogosan tehetjük, mert a könyvtári munka nevelő tevékenység, s a könyvtárosok többsége pedagógus. A 110/1966/MK/2 rendeletben a tanítói átlagnak megfelelő 503 IV. C. kategória részére meghatározott óra díja 12,50 Ft.

A 2000 lakoson aluli községek könyvtárosai átlagban alig a harmadát kapják ennek az összegnek, s a könyvtárosok hivatásszeretét vonjuk kétségbe tehát akkor, amikor megállapítjuk, hogy sok helyütt az alacsony tiszteletdíj a kerékkötője a könyvtár fejlődésének.

Az olvasószolgálaton kívüli munkák túltengése

A lemondó könyvtárosok az anyagi megbecsülés hiánya, a rossz munkakörülmények mellett elsősorban az adminisztráció túltengése miatt panaszkodnak. Az adminisztratív munkákon mi mindazon ügyviteli munkákat értjük, amelyek az olvasóval való foglalkozáson kívülesnek. A járási könyvtárak dolgozói nem egy esetben maguk kénytelenek elkészíteni a csoportos leltárkönyvet, ha azt akarják, hogy a községi könyvtár nyilvántartásai rendben legyenek. A táblázat is mutatja, hogy a munkaidőnek milyen nagy részét veszi el az egyéb munkára fordított idő. Ezért érdemes megvizsgálni, hogy mennyi idő szükséges az adminisztrációs feladatok elvégzéséhez. Arról persze nem lehet szó, hogy valamennyi kölcsönzésen kívüli feladat időszükségletét megvizsgáljuk. Mert vajon ki tudná megállapítani, hogy a propagandához, a könyvtár társadalmi bázisának kiépítéséhez mennyi idő szükséges? Vannak azonban olyan tennivalók, amelyek elvégzése nélkül nem képzelhető el a könyvtár eredményes működése, s amelyekre meg lehet állapítani bizonyos időszükségletet. Ilyenek: az állománygondozás, a raktárrendezés, a késedelmes olvasók felszólítása stb. Elfogadott és az irodalomban is szereplő normákat nem ismerünk, s ezért kénytelenek voltunk tapasztalati időadatokat megállapítani. 27 önálló illetve félműszakos községi könyvtártól kértünk be bizonyos tapasztalati időeredményeket, melyekből elkészítettük az egyes munkákhoz szükséges átlagidőket. Ezek az adatok nagyon közel állottak a megyei könyvtár feldolgozó csoportja által már előzetesen alkotott *tapasztalati normákhoz* s ezért behelyettesítésükkel elkészíthető a fenti csoportok adminisztratív időszükséglete. (Ebben nem szerepel a katalóguskészítés.)

Lakos	Munkaidő	A könyvtár által adminisztratív munkákra megadott idő	A felmérés szerint szükséges idő	A kölcsönzési idő a felmérés alapján
		év/óra		
1000 alatt	294	118	133	161
1000– 2 000	367	157	186	181
2000– 3 000	436	181	276	160
3000– 5 000	553	250	406	147
5000–10 000	676	260	460	216

A vizsgálódás azt a meglepő eredményt mutatta, hogy ha csak a legszükségesebb adminisztratív feladatokat is számítjuk, még a könyvtárosok által megadott idők sem elégségesek. Hogy mennyire *nyomasztólag hat az adminisztráció*, azt eléggé mutatja az utolsó két rovat összehasonlítása. A terhelés a lakosság létszámával párhuzamosan növekszik, a legkisebb kategóriában még megközelíti a könyvtárosok által megadott időt, a legnagyobb lakosságcsoportnál már majdnem a kétszerese.

Honnan adódik ez a különbség a jelzett és a felmért adatok között? Onnan, hogy *egyes könyvtárosok nem végzik el azokat a feladatokat*, melyeket a vizsgálódás feltételez. Ennek nyomát látogatásaink alkalmával — sajnos — sok könyvtárban megtalálhatjuk. Késik az állományellenőrzés, a könyvek nincsenek rendszeren felszerelve (ez különösen az ajándékkönyveknél illetve a póthitelből szabadon vásárolt könyveknél gyakori jelenség), elmaradnak a nyilvántartások vezetésével, nem rendezzék a polcok stb. Ennek ellenére sok időt fordítanak a könyvtárosok adminisztrációra. Honnan veszik az ehhez szükséges időt? Egyesek szabad idejüket áldozzák fel erre, de a nagy többségtől ez nem várható, hiszen így is többet dolgoznak az előírtnál. Nincs más lehetőség, minthogy a kölcsönzésre szánt időt rövidítik meg. *A növekvő adminisztráció tehát a könyvtári szolgáltatások rovására megy.* Hiába bővül a könyvtárállomány, szépül a könyvtár helyisége, a kölcsönzési idő szűk volta miatt nem lehet kihasználni. Ez különösen az újonnan épült, szépen berendezett

könyvtáraknál szembeötlő, melyek bár alkalmasak lennének eleven könyvtári élet kialakítására, *hetenként csak néhány órát tartanak nyitva*. Az új gazdasági mechanizmus előkészítése idején érdemes volna ezen elgondolkozni. És azon is, hogy *mibe kerül a közösségnek egy kedvét veszített könyvtáros kicserélése: az elkallódott és elrongálódott könyvek értéke, az adminisztráció rendbehozásának költsége, az új könyvtáros kiképzése, hogy a szolgáltatás kiesésével járó politikai és kulturális károkról ne is beszéljünk*.

Ennek alapján talán nem indokolatlan az a megállapítás, hogy a könyvtáros túlterheltsége, a végzett munka anyagi megbecsülésének a hiánya ma már gátolja a falusi könyvtárügy fejlődését. A megoldás érdekében már történtek helyi kezdeményezések, az egyik Pest megyei járásban több könyvtáros tiszteletdíját már fel-emelték, ez azonban nem elég, a kérdés rendezéséhez központi intézkedések szükségesek. A könyvtárosok tiszteletdíját, amint az előbbieken említettük, arányba kell hozni a pedagógusok túlóradíjával, az 5000 lakoson felüli községekben pedig, és fokozatosan 3000-en felüli községekben is, főhivatású könyvtárost kell kinevezni. Úgy gondoljuk, hogy ezzel nemcsak az igazságos bérezést segítenénk elő, de a könyvtárügyre fordított összeg nem jelentős megemelésével nagymértékben növelhetnénk a könyvtárak hatóerejét. De nem kisebb feladat a könyvtárosok túlterheltségének csökkentése. Kutatnunk kell az adminisztráció csökkentésének útját, növelni kell a központi szolgáltatásokat. Az előbbi vonatkozásban máris kedvező fogadtatásra talált a statisztika egyszerűsítése.

Pál Ernő

MUNKÁBAN A MATEMATIKAI SZAKIRODALMI KOOPERÁCIÓS BIZOTTSÁG

A tudományos és szakkönyvtárak gyűjtőkori munkálatainak eredményeképpen egymás után kezdik meg működésüket a különböző kooperációs bizottságok. Feladatuk, hogy megállapítsák a különböző tudományterületek szakirodalmi szükségleteit és tényleges ellátottságát, gondoskodjanak a hiányok pótlásáról, és mindezekről tájékoztassák az érdekelteket.

Korunk tudományos törekvéseire jellemző a matematikai kutatások eredményeinek a legtöbb tudományterületen való mind nagyobb mértékű alkalmazása. A matematika hazai művelésének eredményei is világszerte ismertek, ezért a tudományterület optimális szakirodalmi ellátásának megvalósításához fontos tudományos és társadalmi érdekek fűződnek.

Az 1961-ben megindult *gyűjtőkori munkálatok* keretében a matematikai szakirodalom országos gyűjtésében jelenleg 20 tudományos és szakkönyvtár vesz részt. Közülük alap- illetve koordináló könyvtárak: a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, a szegedi József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára és Bolyai Matematikai Intézetének Könyvtára. Ezek a könyvtárak saját állományuk intenzív gyarapításán kívül ellájták az együttműködéssel kapcsolatos szervezési feladatokat is, gondoskodnak az együttműködés irányítójának, a *matematikai szakirodalmi kooperációs bizottságnak* évenként legalább két alkalommal való összehívásáról és határozatainak végrehajtásáról.

A matematikai szakirodalmi kooperációs bizottságnak az említett könyvtárak mellett még azok az együttműködő, (kooperáló) könyvtárak is tagjai, amelyek a legnagyobb mértékben gyűjtik a matematikai szakirodalmat (a Magyar Tudományos Akadémia Központi Könyvtára, az MTA Matematikai Kutató Intézetének Könyvtára, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Matematikai Intézetének Könyvtára, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Matematikai Intézetének Könyvtára, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára, az MTA Számítástechnikai Központ Könyvtára, a Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karának Matematikai Tanszéki Könyvtára). A többi együttműködő könyvtár, amely jelenleg nem vesz részt közvetlenül a bizottság munkájában, rendszeres tájékoztatást kap annak működéséről, és az együttműködés eredményeképpen létrejövő kiadványokat is megkapja. A bizottság tevékenységét azonban ezek a könyv-

Dr. Fodor Géza, a József Attila Tudományegyetem rektorhelyettese (jobb oldalt), Havasi Zoltán, a Szegedi Egyetemi Könyvtár igazgatója és dr. Héberger Károly, a Műegyetemi Könyvtár igazgatója a szegedi tanácskozáson

tárak is segítik: adatokat szolgáltatnak, javaslatokat tesznek, véleményt nyilvánítanak stb.

A könyvtárak állománygyarapításának összehangolása a matematikusok és könyvtárosok által kidolgozott *tudományrendszertani táblázaton* alapszik, mely a matematika tudományterületét a könyvtári gyakorlatnak megfelelő részletességgel tartalmazza, s feltünteti azt is, hogy a különböző könyvtárak mely részterületek irodalmának gyűjtését vállalták.

Az együttműködő könyvtárak rendeltetésüknek megfelelő állománygyarapítási tevékenységükkel vesznek részt az országos szakirodalmi együttműködésben, nincs tehát szó arról, hogy kooperációs kötelezettségeik teljesítése következtében megfelelőnek a működésük ellátásához szükséges állománygyarapítási feladataikról. (L. Láng Imre: *A tudományos és szakkönyvtári gyűjtőköri kódex munkálatai* című cikkét a *Könyvtáros* 1965. évi 9. számában.)

A *matematikai szakirodalmi kooperációs bizottság* megalakulása óta két alkalommal ült össze: egyik értekezlete a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyv-

Matematikusok és könyvtárosok a szegedi tanácskozáson (Kun Sándor felvételei)

tárában volt 1966 májusában, legutóbbi ülését pedig 1967 márciusában tartotta a szegedi József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárában.

A bizottság üléseinek jellemző vonása, hogy azokon matematikusok is részt vesznek; így a szegedi ülés elnökségében helyet foglalt *dr. Fodor Géza*, a szegedi József Attila Tudományegyetem tudományos rektorhelyettese, a matematikai tudományok kandidátusa is. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Matematikai Intézetének könyvtárát *dr. Pál László* docens, kandidátus, a debreceni egyetem Matematikai Intézetének Könyvtárát, *dr. Tamássy Lajos* docens képviselte, a Műegyetem Villamosmérnöki Karának matematikai tanszéki könyvtára pedig *Békefi Elemér* tanársegédet bízta meg képviselővel. A résztvevők között több matematikai szakképzett-ségű könyvtáros is volt, akik sajátos ismereteiknél fogva szintén sok ötletes javaslattal járultak hozzá a bizottság munkájának eredményességéhez.

A matematikai szakirodalmi kooperációs bizottság eddigi működésében egyrészt a hazai matematikai szakirodalmi ellátás szempontjából fontos dokuments-bázisok felmérését, másrészt az igények illetve szükségletek kutatását tekintette fő feladatának. Távolabbi tervei: a szükségletek és a tényleges ellátottság közötti különbségből adódó hiányok megállapítása és pótlásuk megszervezése.

E célok megvalósítására a bizottság az együttműködő könyvtárak részére járó hazai és külföldi matematikai szakfolyóiratok lelőhelyjegyzékét elkészíttette a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárával, és megküldte valamennyi érdekelt könyvtárnak tájékoztatásul, valamint a jövő évi rendelkezések összehangolásának elősegítésére. (Kósa Győző: *Kurrens matematikai szakfolyóiratok jegyzéke 1967.*) A jegyzék összesen 475 kurrens hazai és külföldi matematikai szakfolyóiratcímét tartalmaz. Ezeknek a folyóiratoknak több mint egyharmada csak egyetlen példányban, további egyharmada 2—3 példányban található az együttműködő 20 könyvtárban. A 4—5—6 példányban járó folyóiratok 23, a 7—11 példányban található folyóiratok pedig alig 10%-át teszik ki a járatott periodikáknak. A legmagasabb (12—14) példányban meglevő folyóiratok magyar nyelvűek, ezek beszerzésének egyeztetése természetesen felesleges.

A fenti adatok alapján megállapítható, hogy az együttműködő könyvtárak jelenlegi szakfolyóirat-ellátottságában máris nagymértékű az összehangoltság. A bizottság a további koordinálás lehetőségét elsősorban az azonos székhelyen működő és ugyanahhoz a hálózathoz tartozó könyvtárak közötti viszonylatban látja, ezért hangsúlyozottan felhívta az együttműködésben résztvevő könyvtárak figyelmét erre a lehetőségre. A bizottság legutóbbi — szegedi — ülésén az együttműködő könyvtárak központi szakfolyóirat-nyilvántartásának folyamatos vezetésére, valamint a változások regisztrálására a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárát kérték fel.

A jelenlegi ellátottság értékelése, valamint az igénykutatás szempontjából fontosaknak mondhatók azok a munkálatok is, amelyek a külföldi kiadványok elemzésére irányulnak. A bizottság szegedi ülésén az az álláspont alakult ki, hogy hasznos és célszerű a *Mathematical Reviews* című, nemzetközileg elismert referáló lap által ismertetett szakfolyóiratok címjegyzékének átvizsgálása a hazai szükségletek szempontjából illetve annak eldöntése, hogy — a hazai ellátottság ismeretében — melyek beszerzése szükséges.

A matematikai szakirodalmi kooperációs bizottság a folyóiratokéhoz hasonlóan megvizsgálta az együttműködésben résztvevő könyvtárak fontosabb matematikai könyvsorozatokkal való ellátottságát is. Ezzel egy időben igénykutatást is folytatott arra vonatkozóan, hogy mely sorozatok teljességre törekvő gyűjtése indokolt a hazai szükségletek kielégítése céljából. A vizsgálat megállapította, hogy a fontosabb matematikai könyvsorozatok száma az együttműködő könyvtárakban meghaladja a 200-at, a teljességre törekvő gyűjtésre javasoltaké pedig a 120-at. Mintegy 50 sorozat teljességre törekvő gyűjtése máris folyik az együttműködő könyvtárak körében.

A bizottság munkatervi pontjai között szerepel a legfontosabb matematikai kézikönyvek, illetve reference jellegű kiadványok számbavétele és jegyzékbe foglalása is. A Magyar Tudományos Akadémia Matematikai Kutató Intézetének Könyvtára össze is állította az állományában meglévő legfontosabb matematikai kézikönyvek jegyzékét, és azt a koordináló könyvtárak rendelkezésére bocsátotta.

A szegedi értekezleten távolabbi feladatként felmerült a devizás könyvrendelések összehangolásának kérdése is olyan formában, hogy első lépésként a drágább kiadványok beszerzése kerüljön egyeztetésre az ésszerűség határai között.

Balázs János

A jó iskolai munka rendszeres könyvtárhasználatra nevel

A hejőcsabai Gárdonyi Géza fiókkönyvtár Miskolc II. kerületében működik. A terület falusias jellegű — a városiasodás jelei csak most mutatkoznak — mind a terület külső képét, mind lakosainak érdeklődési körét tekintve. Olvasószervezési munkánk során néhány éve arra a megállapításra jutottunk, hogy a felnőtt olvasók 600 főnyi táborát a jövőben csak úgy szélesíthetjük, ha már iskoláskorban rendszeres olvasásra neveljük a tanulókat, akik felnőve továbbra is állandó olvasói lesznek könyvtárunknak. Középsőiskola nem lévén a kerületben, elsősorban az általános iskolások között kellett megkezdennünk munkánkat.

Első és legfontosabb feladat az *önálló gyermekrészleg* létrehozása volt. 1963. november 7-én 344 tizennégy éven aluli olvasóval különvált a gyermekrészleg, és önálló helyiségben kezdte meg munkáját. A könyvtár 1964-ben 589 gyermekolvasónak összesen 31 944 kötet könyvet, az elmúlt évben pedig 602 olvasónak 32 919 kötetet kölcsönzött. Az átköltözés után egy év alatt 71%-kal emelkedett a gyermekolvasók száma. Ez a meglepő létszámnövekedés — jelenleg a 980 fős iskola tanulóinak 61%-a tagja gyermekkönyvtárunknak — nem pusztán az új helyiségre költözésnek és a megváltozott technikai feltételeknek következménye. Ezek csak *lehetőséget* adtak a könyvtár hatósugarának kiterjesztésére. Szervezett munkánk és propagandamódszereink voltak inkább eredményesek.

Munkánkhoz megértést, támogatást kérésünk és találtunk az *iskola igazgatójánál és nevelőtestületénél*. Így minden osztályban lehetőséget adtak arra, hogy a könyvtáros személyesen elbeszélgessen a tanulókkal, felhívja figyelmüket a könyvtárra. Továbbá meghívtuk az iskola osztályait könyvtárlátogatásra. Ennek igen hamar szép eredménye mutatkozott. Rövid fél év alatt az iskola minden osztálya meglátogatta a gyermekkönyvtárat, a felső tagozatosok pedig a felnőtt részleget is, amely 1965-ben megfelelő elhelyezést nyert, s a tágas kölcsönzőn kívül még egy hangulatos kis olvasótermet is be tudtunk számára rendezni. Ezek a látogatások osztályfőnöki óra, úttörőfoglalkozás vagy kirándulások keretében zajlottak le. Minden alkalommal a könyvtár dolgozói rövid kis előadásban ismertették a könyv és a könyvtár jelentőségét, valamint a könyvtár használati

rendjét. A hetedikeseik és nyolcadikosok egy-egy félórás előadás keretében hallhattak a könyv és a könyvtárak kialakulásának rövid történetéről, a magyar könyvkiadás szervezetéről, sőt egy esetben még egy rövid írástörténeti előadás megtartására is sor került. Néhány osztályban ezekről a látogatásokról magyar órán dolgozat formájában élménybeszámolót írtak a tanulók. A felnőtt részlegben történt látogatások alkalmával arra kértük a tanulókat, hogy a látottakról számoljanak be otthon *szüleiknek*, s hívják fel figyelmüket a könyvtár szolgáltatásaira. Több szülő vált ily módon a könyvtár szorgalmas olvasójává.

A gyermekkönyvtár hetenként diafilmvetítéses mesedélutánt tart, s negyedévenként egy alkalommal műsoros rendezvénnyel, vetélkedővel igyekszik új olvasókat vonzani. Ezeknek a rendezvényeknek a tv rohamos terjedése ellenére is nagy sikerük van.

A könyvtárlátogatások sikerét és élményszerűségét bizonyította, hogy a nevelők megkérték a könyvtárosokat könyvankétok, könyvszemlék és könyvismertetések tartására. Az elmúlt évben összesen nyolc alkalommal tartottak a könyvtár dolgozói hosszabb foglalkozást az *iskolában*. Ünnepélyes rajgyűlés keretében két osztályban Lindgren: *Mio, édes fiam* c. meseregényéről rendeztek könyvankétot. Két másik alkalommal diafilmvetítéssel összekötve ismertettünk ismeretterjesztő könyveket az űrkutatásról és a mélytengerek víz alatti világáról. Ezenkívül négy esetben tartottunk hosszabb könyvismertetést a megjelenő *új ifjúsági könyvekről*. Minden egyes ilyen rendezvény után sok új olvasó jelentkezett a könyvtárban. Az iskola ének-zene tanára pedig arra kért bennünket, hogy készítsünk jegyzéket a könyvtárban található zeneirodalmi és zenetörténeti anyagról, hogy azt ajánlani tudja a tanulóknak.

1964-ben a földrajz szakos pedagógussal közösen elhatároztuk, hogy a hetedik és nyolcadik osztályban a tananyaghoz kapcsolódó, földrajzi jellegű könyveket az eddigieknél sokkal nagyobb mértékben népszerűsítjük a tanulók körében. A tanulók azt a feladatot kapták, hogy hazánk egy-egy tájegységének földrajzáról, népességéről, gazdaságáról, kulturális viszonyairól 10—15 perces kiselőadás keretében számoljanak be a könyvtárban található irodalom felhasználásával. Ez

a mozgalom még ma is tart, s az érdeklődés a tanulók részéről lankadatlan. Az idén az iskola történelem szakos igazgatója szintén csatlakozott ehhez a kezdeményezéshez, s most már történelmi kérdésekre is irodalomkutatással keresnek választ a tanulók.

Az a tapasztalatunk, hogy az ily módon könyvtárba irányított gyerekek fokozatosan más témák felé is fordulnak, s így érdeklődési körük szélesedik.

A könyv és a könyvtár megszerettetésének, a tanulók olvasóvá nevelésének jó segítője a *könyvszakkör* is, amely hetedikes úttörőkből alakult, s foglalkozásainak többségét a könyvtárban tartja. Ezeken a foglalkozásokon szó esett már a könyv és könyvtár rövid történetéről, kialakulásáról, a könyvtár használati rendjéről, szolgáltatásairól stb. Egy alka-

lommal a teljes szakköri foglalkozás idejét arra használtuk fel, hogy a tagokkal részletesen megismertessük a *legfontosabb kézikönyveket*, enciklopédiákat, lexikonokat, szótárakat, valamint azok használati módját. Ez az időtöltés nem volt hiábavaló, mert a szakköri tagok rendszeresen használják tanulmányaikhoz a kézikönyveket.

Meg kell említeni, hogy a kölcsönzésen kívüli munkák nagy részét nem a könyvtárban, hanem közvetlenül az iskolában vagyunk kénytelenek végezni. Ennek oka, hogy a gyermekkönyvtár jelenleg egy 20 m² alapterületű kis helyiségben szorong. Reménykedünk, hogy munkánkra felfigyelnek, megoldják helyiségproblémánkat, s ez lehetőséget ad az eddig végzett munka továbbfejlesztésére, kiszélesítésére.

D e m c s i k I v á n

Az új gimnázium – és a könyvek

Az új gimnázium felavatásán író mondotta az ünnepi beszédet: *Németh László*, aki korábban maga is sajátos kísérleteket folytatott a gimnáziumi oktatás megújítására. Beszédét megismerte az egész ország, s ennek nyomán a balatonfüredi Lóczy Lajos gimnázium arculatához az irodalmi jelleg is hozzákapcsolódott. Valóban: az író avatási szereplése révén ez az intézmény eljegyezte magát az irodalommal. De vajon az *irodalom hordozója*, a *könyv* a mindennapok munkájában megkapta-e a méltó szerepet?

A régi iskola régi pedagógiai gyakorlata egy könyvet ismert: a tankönyvet. Az volt a legjobb diák, aki ezt az egy könyvet betéve tudta. Ám az oktatási reform életbe lépésekor világosan megfogalmazódott a korszerű álláspont: az iskola nem adhat befejezett műveltséget, csupán *elindítja a művelődés folyamatát*, megismerteti forrásait és módszereit, s

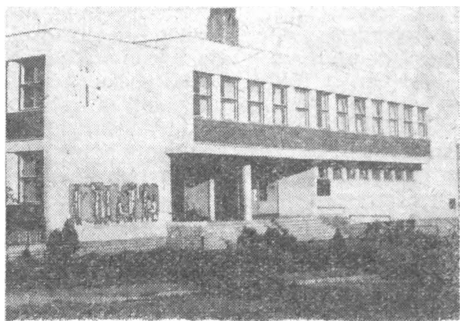
rászoktat eszközeinek használatára. Nyilvánvaló, hogy ennek a célnak eléréséhez nem elég az iskolai tankönyv használata, a célkitűzések feltételezik a művelődési eszközök sokféleségének, de elsősorban a legfontosabb művelődési eszköznek, a könyvnek állandó iskolai jelenlétét és használatát. Hogyan teremtték meg az új gimnáziumban a könyv mindennapos felhasználásának lehetőségeit?

Könyvtárt nem terveztek

Az 1964-ben felavatott új iskolaépületbe nem terveztek ifjúsági könyvtárt. Az igazgató és a tanárok természetesen nélkülözhetetlennek tartották könyvtár szervezését, ezért a rajz-szertárnak tervezett szobácskát bepolcoztatták könyvtári célra. Így megteremtették az ifjúsági könyvtár elhelyezésének lehetőségét, jöhettek a könyvek...

A tervezésben azonban érvényesült a következetesség: nem terveztek könyvtárhelyiséget, nem terveztek könyvtári alappállományt sem. A szükséglet égető lévén, felszólították a megye többi középiskoláját, hogy felesleges állományukat ajánlják fel az új gimnázium könyvtárának megalapozására.

A könyvtáros olvasók jól sejtik, hogy milyen lehetett az a könyvtári állomány, amelyet a különböző iskolai könyvtárak *főlös példányaiból* adtak össze. Ifjúság számára olvasható mű szinte egy sem volt közte, de 20 példányban kapták meg például az orosz nyelv oktatásának módszertanát.

A balatonfüredi Lóczy Lajos gimnázium

Valamivel jobb eredménye volt a szü-
lőktől való könyvgyűjtésnek, mert ennek
révén elláthatta magát az ifjúsági könyv-
tár a magyar és világirodalom klassziku-
sainak több művével (Shakespeare soro-
zat, Jókai művei, a Magyar Remekírók
példányai stb.).

A továbbiakban az új intézmény ugyan-
azt az 5000 Ft évi könyvbeszerzési kere-
tet kapta, mint a többi középiskola.
Ráadásul ez a keret 1965-ben már *felére*
csökkent, azóta 2500—2500 Ft a könyv-
beszerzésre fordítható költségvetési hitele
az ifjúsági és a nevelői könyvtárnak.

Az ifjúsági könyvtár sűrűn bepölcözött
szobáskájában ma 2000 kötet könyv
van. Az állomány a *kötelező olvasmá-
nyokat* megfelelő példányszámban tar-
talmazza. Elegendő az útleírás is. A rak-
tározási táblázatok szerint alakították ki
a raktári rendet. A könyvtárt minden
diák használhatja, de az olvasókat külön
nem tartják nyilván. A forgalomról nem
készül statisztikai összesítés. Azért meg-
állapítható, hogy a könyvtár forgalmas:
az évi olvasási átlag 6—7 kötet tanulón-
ként. Helybenolvasási lehetőség nincs,
lapok, *folyóiratok nem járnak*. Könyv-
kötési lehetőség sincs.

A nevelői könyvtár állománya valami-
vel gazdagabb, 3000 kötet. A könyvtár
a nevelői szobából nyílik. A szaktanárok-
nak állandó használatra kis kézikönyv-
tárakat adtak ki. A nevelői könyvtárnak
van néhány hanglemeze, magnószalagja
is.

A könyvbeszerzés közös tanácskozás
alapján történik. A szaktanárok felírják
a könyvtárosoknak a beszerzésre javasolt
könyveket, a könyvtárosok a rendelést
megbeszélik az igazgatóval. Figyelembe
veszik az ifjúsági könyvtári alap- és
ajánló jegyzékeket. Az *Új Könyveket*
nem kapják, a Könyvtárellátóval nincse-
nek szerződésben, a helyi könyvesboltban
vásárolnak.

A két könyvtárnak más-más könyv-
tárosa van. Munkájukért nem kapnak
sem *órakedvezményt*, sem díjazást. A diá-
kok segítenek az ifjúsági könyvtár mun-
kájában.

A két könyvtár állományára az a leg-
jellemzőbb, ami belőlük hiányzik. *Nincs*
meg az iskolában az *Új Magyar Lexikon*,
A kultúra világa, a *Művészeti Lexikon*,
a *Zenei Lexikon*, a *Természettudományi*
Lexikon és a *Világatlasz*. Nincs meg a
Keresztury-féle *magyar irodalmi képes-
könyv* sem. Hiányzik a nevelői könyvtár-
ból az *Irodalmi Lexikon* és a *magyar*
irodalom történetének 6 kötete.

Hogy lehet-e ezek nélkül korszerű is-
mereteket tanítani? Nem lehet. A tanárok
úgy segítenek magukon, hogy a legfonto-
sabb kézikönyveket megveszik maguk.
Vagy kölcsönkérlik. Keresztury képes-

könyvét például az általános iskola igaz-
gatója szokta kölcsönadni a szemléltetés-
hez.

Fontos-e az iskolai könyvtár?

Bizony, az új gimnázium könyvellátá-
sát úgy lehetne nevezni: *könyvtári*
nyomorúság. Az igazgató panaszkodik a
könyvbeszerzés csökkentése miatt, sőt, fél
a beszerzési összeg teljes elapadásától,
mert ezt is kilátásba helyezték. Panasz-
kodik amiatt, hogy nincs megbecsülve a
nevelők könyvtárosi munkája.

A könyvtárosok munkájuk elvégzésé-
hez alig kaptak valamiféle szakmai útba-
igazítást, segítséget. Jár nekik a *Könyv*
és Nevelés, s egyszer meglátogatta őket a
községi könyvtáros, aki szakember. Az,
hogy könyvtáraik az *iskolai könyvtár-
hálózatba* tartoznak, még nem jutott el a
könyvtárosok tudatáig. Még nem talál-
koztak az iskolai könyvtárhálózattal. Ad-
dig nem is találkozhatnak, míg az *Orszá-
pos Pedagógiai Könyvtár* Budapestről
próbál 4000 iskolai könyvtárat irányítani.
Ha az OPK csak a módszertani központi
feladatokat vállalná s látná el, a hálózati
központ pedig lent lenne a megyében,
mindjárt másként festene az iskolai
könyvtárak módszertani irányítása.

Mindezek és a máshonnan összegyűj-
tött tapasztalatok azt a könyvtáros kör-
ökben sokszor hangzottatott véleményt
erősítik, hogy nincs ma olyan közszellem
a magyar oktatásban, amely fontosnak
tartaná az iskolai könyvtárakat. Az okta-
tásügyi reform fent idézett álláspontjá-
nak következményei még távolról sem
mentek át a gyakorlatba...

Biztató törekvések

Hogy az új gimnázium *mégsem mál-
tatlan* indításának hagyományaihoz, az
fiatal tanárainak lelkesedésével, hozzá-
értésével magyarázható. A szaktanárok
munkaközösségekben beszélnek meg szak-
tárgyuk terveit, tanítási problémáit. Ezek-
ről az irodalmi munkaközösség vezetője
figyelemre méltó dolgokat mondott el
nekünk:

Véleménye szerint az irodalomtanítás
legfontosabb célja, hogy megtanítsa ol-
vasni a fiatalokat. Hogy megértse az író
mondanivalóját. Ezért minden diáknak
kézbe adják például Benedek Marcell: *Az*
olvasás művészete című könyvét. Tanul-
janak meg tájékozódni az irodalomban.
Az iskolai dolgozatok végén megköve-
tik a forrásjegyzéket. Írják oda, hogy
mit olvastak a témáról. Nem irodalom-
búvárokat akarnak nevelni, de egészséges
szellemű, jó olvasókat, akikből művelt
emberek válhatnak.

A fiatal tanár 3 év alatt 700 kötetes könyvtárat gyűjtött. Érdeklődési körének, az irodalomnak, történelemnek és filozófiának minden fontosabb kézikönyvét megszerezte. Ezekből kölcsönöz diákjainak is. És arra ösztönzi őket, hogy terv szerint gyűjtsék saját könyvtárukat. De szorgalmazza a *közkönyvtárak használatát* is. Ha volnának megfelelő választékú könyvtárak...

Még aránylag a községi könyvtár a leghasználhatóbb. Jó az a szabadpolc. De mégsem kelti választékában a bőség érzetét! Mikor a Cervantes évforduló volt, az egész községben nem talált egy Cervantes tanulmányt. A könyvtár fent van

a községben, a nemzetközi hírű fürdőtelepen, amely külön városrész, nincs közkönyvtár. Nincs olvasóterem sem. A könyvtárközi kölcsönzés nehézkes, lassú. Nem jutnak hozzá a *hazai és külföldi folyóiratok* megfelelő választékához. *Ekkora fürdőhelyen* nincs hírlapolvasó.

Lám, az új gimnázium léte, tanárainak és diákjainak igénye ilyen fajta követelményeket támaszt az iskolai és a községi könyvtárral szemben. Együttműködés kellene megvalósulniuk ennek az igénynek. Ehhez azonban fenntartóknak *szervezetten* kell gondoskodniuk a könyvtárak működési feltételeinek javításáról.

Páldy Róbert

Egy járási könyvtáros halálára

Fáradhatatlanul járta a jászberényi járás községeit, tisztában volt a közművelődési könyvtári munka titkaival, s minden energiáját a feladatok megoldására fordította. Lázasan vitakozott a legkülönbözőbb fórumo-

kon, szervezett, tárgyalt és mindig sietett. Mintha érezte volna, hogy a megvalósítani való nagyon sok, de az ideje kevés. Pedig hosszú és tartalmas életre készült. Túrelmetlenül akarta és kívánta, hogy Jászberény valóban szellemi központja legyen a Jászságnak, s mindenkinél jobban tudta, hogy a gazdagon felszerelt, vonzó könyvtár elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy e város tovább lépjen fejlődésének útján. Sohasem hangoztatta, de mindenki tudta róla, hogy él-hal szülőföldjéért, hogy számára a legszebb és legnagyobb élmény maga a jász-föld és annak népe.

Nemcsak a könyvtárügyet vette komolyan, hanem komolyan vette az emberi kapcsolatokat is. A személyes érintkezésben is szüntelenül éreznünk kellett, hogy felelősséget érző és éreztető ember. Dolgozott és alkotott, beszédtemáit, gondolatai baráti körben is mindig valamiféle kapcsolatban álltak munkájával, de sohasem számított jutalomra, mégcsak elismerésre sem. Küzdelmeit nem propagálta, gyűlölte az önreklámozást, a személyi ügyeskedés, helyezkedés a legtávolabb állt tőle. Ebből következett, hogy véleményét nem titkolta el, őszintén és bátran bírálta, mindenkor tanulhattak tőle felet-

tesei is. Így nem vált soha különccé, véleményével nem maradt egyedül, mert józan és méltányos ügyekért vitázott, az elvekért, az ügyért vívott harcot.

Pár napja új fejja áll a jászberényi temetőben, amely hirdeti, hogy alatta Móra Sándor okl. közgazdász, járási könyvtárigazgató teste porlad, aki élt összesen harminckét esztendő. Rövid idő múlva azonban új, impozáns, gyönyörű könyvtár is fog állni Jászberényben, s míg élünk, bennünket ez a könyvtár fog rá emlékeztetni. Ő, akinek ez az új könyvtár volt a legnagyobb terve és álma, s aki a legtöbbet fáradságért, még azt az örömet sem érthette meg, hogy az építés elkezdődjék. Gondolatai, vágyai, energiái azonban ott bújkálnak a terrazajok vonalaiban, ott fognak magasodni az új falakban, élménnyé, tudássá válnak annak az ezer és ezer embernek a tudatában, akik az új könyvtár olvasói lesznek.

Így lesz ő sokkal több, mint az a marék por és hamu, ami utána marad. Életének és munkájának eredményei a legszebb kibontakozásban voltak, mikor egyik napról a másikra elvitte egy alattomos agyhártyagyulladás. Emlékét semmivel sem becsülhetjük meg jobban, mint hogy minden erőnkkel segítjük az általa megindított kibontakozást.

Az új könyvtár tetején csillagvizsgáló is lesz. Hányszor üldögélt volna ott csendes esteiken, hogy elnézegesse a csillagokat, melyek a jász-föld falvai, tanyái, mezői felett ragyognak. Most eggyé lett az örök anyaggal, a végtelen mindenséggel, melyből e csillagok is valók. Szelíd és jó emlékezetű csillagként fog világitani emlékeink egyre szaporodó csillagzatában.

Imre Lajos

ÚJ ÉPÜLET - ÚJ LEHETŐSÉGEK

- A Berlińi Városi Könyvtár új otthonának felavatása -

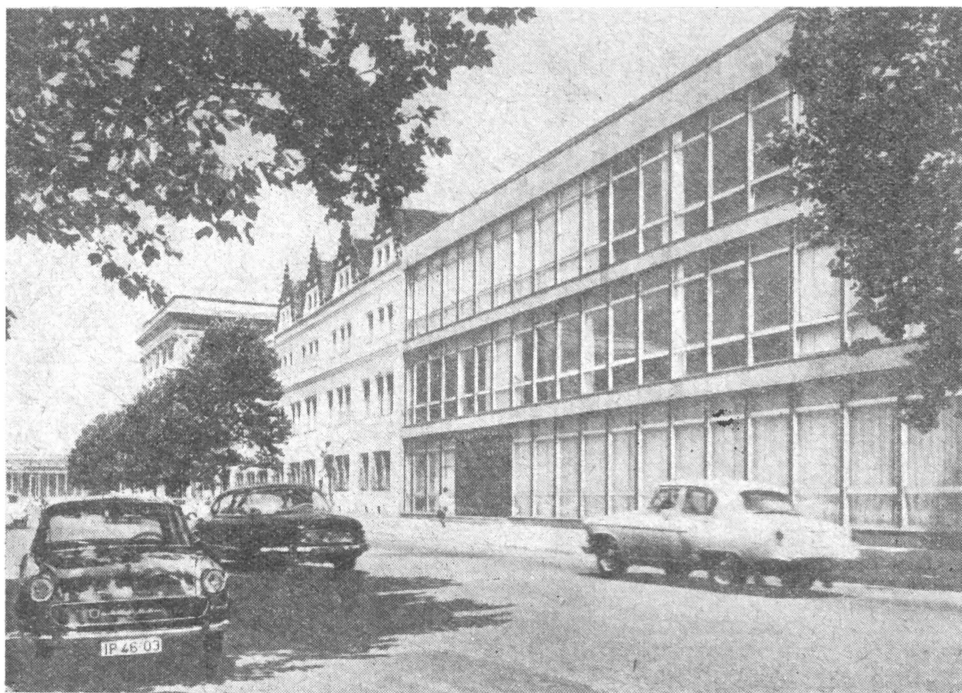
1966. október 11-én nyílt meg ünnepélyes keretek között a Német Demokratikus Köztársaság fővárosának szívében a városi könyvtár új épülete. Nevezetes dátum ez a berlińi könyvtárak történetében, de hazai jelentőségén kívül a külföldi könyvtárosoknak is sok tanulsággal szolgál.

1945-ben a berlińi könyvtárosok a romok között kezdték meg munkájukat. Bár a német könyvtárügyben a tudományos és a közművelődési könyvtárak különböző irányítás alatt állanak, Berlinben az általános tudományos gyűjtőkörű városi könyvtár és a kerületi tanácsok igazgatása alatt álló közművelődési könyvtárak strukturális egységet alkotnak. A városi könyvtárügy egységét jelzi, hogy a városi könyvtárhoz tartozik az orvostudományi könyvtár éppúgy, mint a peremkerület lakosságát irodalommal ellátó autóbuzsákönyvtár.

Az utolsó 15 évben évről évre növekedett a könyvtár tudományos kutatást és oktatást egyaránt szolgáló teljesítménye. Támogatja a technikai és tudományos feladatok megoldását, nagyszámú kulturális intézmény, intézet, a kiadók, a sajtó, a színház, a rádió és a tv tevékenységét, *közművelődési könyvtári osztálya* révén pedig a főváros egész közművelődési könyvtárügyében vezető szerepet játszik. Tájékoztató részlege működik a műszaki és a természettudományos irodalom területén, könyvtárközi kölcsönzési kapcsolatban áll a berlińi közművelődési könyvtárakkal, közöttük sok üzemi könyvtárral is. Másolóműhelye van; bibliográfiai osztálya rendszeresen tart irodalmi és zenei esteket, valamint folyóirat értékeléseket.

E sokirányú munka kialakítását a könyvtár funkciójáról, hatóköréről folytatott többéves vita előzte meg. A kérdések előttünk is ismerősek. Végül az a felfogás alakult ki, hogy a tudományos közkönyvtár feladatainak megőrzése mellett a könyvtárnak további kötelezettségei vannak a berlińi közművelődési könyvtárak tekintetében.

A feladatok megoldásához új könyvtárépületre volt szükség. (Akárcsak nálunk!) A műemlékvédelem alatt álló eredeti épület mellé tervezték az újat azzal a céllal, hogy az építkezést a régi felújításával folytatják, és így alakítják ki a valóban min-

A Berlińi Városi Könyvtár új épülete

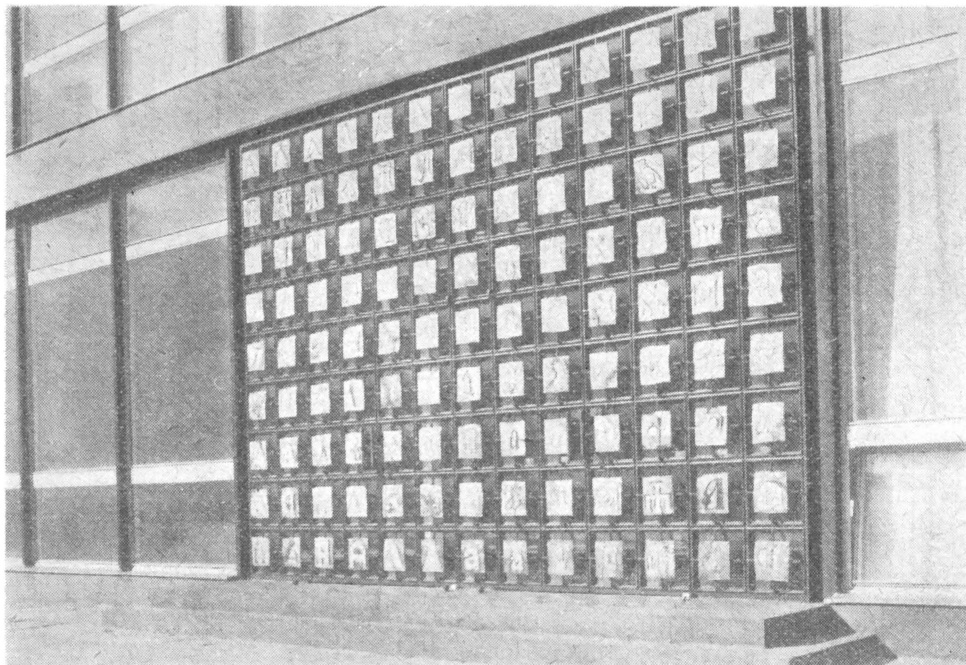
den feladat teljesítésére alkalmas könyvtárat. A városi tanács, majd a minisztertanács 1961. évi döntése alapján indult meg az építkezés, és 1966 októberétől a Berlini Városi Könyvtár végre olyan épülettel rendelkezik, amely nemcsak az eddigi munka folytatásához nyújt kedvező lehetőséget, hanem megfelel az elkövetkező évtizedek új és új feladatainak is.

A könyvtár kapuja „könyvtári” kapu, csupa kovácsolt „a” betű díszíti. Reprezentatív, művészi jelképe ez a célnak, az írott kultúra közvetítésének. Az előcsarnok kiállítóterem, s az egyik falát borító dombormű sorozattal együtt a belépőt arra készíti, hogy valóban a kultúra csarnokában érezze magát. Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht, a Grimm és Humboldt testvérek portréja, a Kaukázusi krétakőr egy jelenete és a többi dombormű együtt arra utal, hogyan forraszt eggyé minden értéket a kulturális forradalom.

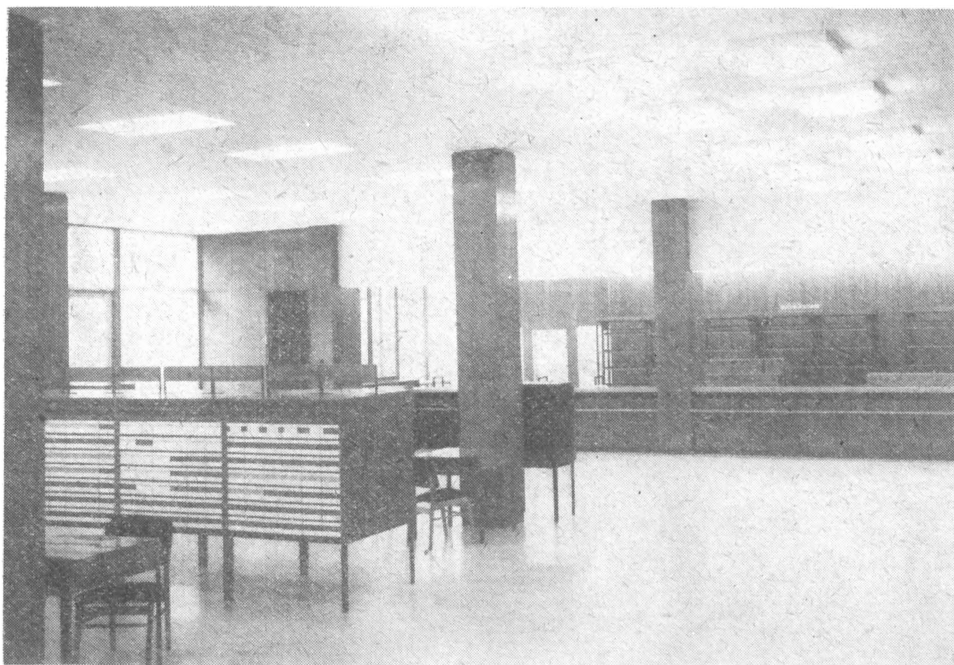
Az előcsarnokból a ruhatáron keresztül a katalógusterembe jut az olvasó. 850 000 kötetet tárnak fel sokoldalúan e katalógusok. Itt van a tájékoztató, az irodalomkutatás és felvilágosítás eszköze. Csőposta és szállítóberendezés teszi lehetővé, hogy az olvasó néhány percen belül megkaphassa a kért könyvet. A kölcsönző nemcsak a katalógusteremmel nyílik egybe, hanem a 220 személyes olvasóteremmel is, ahol a 15 000 kötetes kézikönyvtár és 2000 folyóirat van elhelyezve. Sőt, nem választja el fal a 15 000 kötetes szabadpolcos résztől sem, amely egy kerületi könyvtár feladatát teljesíti a központi tudományos könyvtár épületében. Ezzel lehetőséget teremtenek a meghatározott igényű látogatóknak, hogy közvetlenül kölcsönözhesenek könyveket, a szépirodalmiakat is beleértve. Az olvasótermet hangszigeteléssel választották el a különböző olvasó- és munkaszobáktól, amelyekben írógépet is használhatnak. Rendelkezésre állnak mikrofilmolvasó készülékek is. Az új könyvtári épületben egyszerre több mint 400 olvasónak van módja a kutatásra, olvasásra.

Az új zenei könyvtár és fonoteka a későbbiek folyamán különböző audiovizuális eszközök gyűjtőhelye lesz. Nagyobb látogatócsoportok külön helyiségeket használhatnak az auditív és a vizuális segédeszközök igénybevételekor. A lehallgató fülkék, lemez- és magnószalag lejátszó készülékek egyéni kedvtelésre, tanulásra, művelzésre egyaránt biztatják a könyvtár olvasóit.

A zenei könyvtár és a fonoteka gazdag lehetőségeit felhasználják majd nyilvános rendezvényeiken is. Ezeket a modern akusztikai elvek szerint kiképzett előadóteremben tartják, amely 150 látogatónak nyújt kényelmes helyet. A zenei programon kívül irodalmi és tudományos ismeretterjesztő előadásokat is rendszeresen tartanak.

A könyvtár különböző stílusú „A” betűkkel díszített kapuja

A Berlińi Városi Könyvtár kölcsönző és katalógusterme

Az új felszerelés hozzájárul majd ahhoz, hogy a városi könyvtár kulturális centrummá váljék.

Képzelnünk mindehhez télikertet, szökökutató, büfét, világos, nyugodt munkahelyeket — ez együtt az új épület!

A könyvtár megnyitása *nemzetközi könyvtárostalálkozóra* adott alkalmat. S mert az új zenei könyvtár, valamint a fonoteka, s még inkább a törekvések arra, hogy az audiovizuális eszközöket a könyvtár szolgálatába állítsák, oly szerencsésen találkoztak itt, e téma került a találkozó középpontjába. A könyvtárosok nemzetközi szervezeteinek képviselői, a zenei könyvtárak vezetői és közművelődési könyvtárosok szölktek ez alkalommal a hanglemezről, a diáról, a hangszalagról mint szemléltető eszközről. Arra a kérdésre, alkalmasak-e az audiovizuális eszközök a könyvtári gyűjtésre, s érdemes-e a könyvtárnak ezekkel foglalkoznia, egyöntetű volt az állásfoglalás: nem mondhatnak le az auditív és vizuális szemléltetés eszközeiről, hiszen a matematikai, a zenei képzésben, a nyelvoktatásban, a tudományos, a néprajzi és a művészeti ismeretterjesztésben egyaránt szerepük van az audiovizuális eszközöknek. Mind-ez egy sereg problémával jár, amelyekkel szembe kell nézni. A könyvtáráépítést és berendezést befolyásolja a hanglemez gyűjtése, a fonoteka szervezése. Technikai nehézséget okoz, hogy a hanglemezek gyorsan tönkremennek, a magnószalag viszont nem sokszorosítható könnyen. Itt is nélkülözhetetlen az összefogás. Meg kell oldani a központi katalógus kiépítését, a szemléltető eszközök nyilvántartását, és a könyvtárosokat meg kell tanítani a magnó, a dia, a hanglemez, a film kezelésére is. Szölktek a dia és magnó együttes használatának előnyeiről s arról az általunk is ismert nehézségről, amely a diafilmek kölcsönzésével jár. Különösen kiemelték az iskolai filmek általános terjesztésének fontosságát. E filmek iránt nemcsak a diákok érdeklődnek, módot kell tehát találni arra, hogy a könyvtárak ezt az érdeklődést kielégítsék. A hanglemezhallgatáson kívül keskenyfilm-vetítésre is be kellene rendelkezni. Prágai tapasztalat szerint a diaprojektív gyűjtemény jól használható a képzőművészeti ismeretterjesztésben.

Lényegbevágó az audiovizuális eszközök igénybevétele és az olvasás közötti összefüggés illetve különbség feltárása. Az olvasás egyéni jellegű, az audiovizuális eszközök használata általában közösségi keretben történik.

E nagyon vázlatos ismertetésből is kitűnik, hogy korántsem eldöntött, megoldott kérdésekről vitatkoztak a berlini nemzetközi tanácskozás résztvevői. A sokféle elkép-

A Berlini Városi Könyvtár olvasóterme

zelésben a leginkább megszívlelendő a kísérletező kedv és a realitásokkal számoló józanság. Mindenhol figyelembe kell venni a helyi hagyományokat, és élni kell a munkamegosztásból adódó lehetőségekkel. A különböző ismeretterjesztő társaságok — Prágában pl. a rádió — is kölcsönöznek intézményeknek szemléltető eszközöket, Drezdában az Uránia teszi ugyanezt. A könyvtárosnak tudnia kell e forrásokról és a munkában fel kell használnia szolgáltatásaikat.

A Berlini Városi Könyvtár új épülete rendkívüli mértékben kitágította a könyvtári munka lehetőségeit, és növelte a könyvtár szolgáltatásai iránti érdeklődést. Ezt bizonyítja, hogy 1967 első negyedében 7155 olvasó iratkozott be, 70%-kal több mint az egész előző évben. A nyitás óta naponta ezren keresik fel a könyvtárat. Az olvasóterem forgalma megháromszorozódott.

A budapesti könyvtárosok sok sikert kívánnak a berlinieknek feladataik teljesítéséhez, saját maguknak pedig minél előbb egy, a berlinihez hasonló épületet.

Dobos Piroska

A BÁCSELMÁSI VÖRÖSMARTY MIHÁLY KÖNYVTÁR 1954 óta gyűjti és rendszerezi a szépirodalmi alkotók megjelent műveinek s a munkásságukkal, könyvekkel foglalkozó tanulmányoknak, ismertetéseknek adatait. A klasszikusoktól az elsőkötetes költőig minden alkotót számontartó katalógus például Juhász Ferenc kötetének negyvennél is több recenzióját tartja nyilván, és a költő életművével foglalkozó csaknem negyven önálló tanulmány lelőhelyéről és szerzőjéről tájékoztat, 13 esztendő költői termését és polémiait, értékeléseit nyomon követve.

Az utóbbi másfél évtized rendelkezésre álló hazai hírlap- és folyóirat publikációinak feldolgozása és a kritikai visszhang számbavétele napjainkig körülbéli huszonegyezer tételből álló cédulaanyagot eredményezett.

A gazdag irodalmi archívumot elsősorban helyi gimnazisták használják iskolai dolgozatíráshoz, érettségi tételek kidolgozásához és néha országos pályázati szereplésre is. Rajtuk kívül főleg diplomamunkát írók keresik fel a könyvtárat személyesen vagy levélben, és kérnek segítséget anyaggyűjtési gondjaik megoldásához. (G. F.)

KÖNYVTÁRAVATÁS ZALAEGERSZÉGEN

Nehezen született meg, de legalább szép lett — ez volt az új épületről, a Zala megyei Könyvtár új otthonának felavatására összesereglett könyvtárosok egybehangzó véleménye. Pedig a könyvtárостársadalom nem sokat várt ettől az építkezéstől. Tudta ugyanis, hogy a tervezés olyan időben történt, amikor a beruházók a nálunk eddig elképzelhetetlenül nagyoknak tűnő, egymásba áramló könyvtári terekkel elképzelt Kaposvári Megyei Könyvtár terveitől megijedtek, s a tatabányai, salgótarjáni, valamint a zalaegerszegi könyvtáráépület alapterületének zsugorítása mellett döntöttek. A megvalósult kaposvári épület belső tere ugyan utólag bebizonyította a program helyességét, de ekkor már késő volt. A következőképpen: A Tatabányai Megyei Könyvtár helyi könyvtárként csak mint egy városrész könyvtára fogadható el, Salgótarjában és Egerszegen pedig kiszorultak az új megyei könyvtárból a gyerekek. Zalaegerszegről ráadásul évenként kereszttől a problémák tömegéről érkeztek hírek: A könyvtárat sokan szívesebben látták volna a városfejlődés irányát jelző új városrészben. (Ezt az érvelést utólag az is megerősítette, hogy a régi városcentrumban kijelölt helyen a magas talajvízállás miatt a beruházási összeg tekintélyes hányada „a föld alá” került, mert a szigetelésre kellett fordítani.) Maga az építkezés elhúzódtott, költségei részben új ötéves tervünk előirányzatait terhelik, a bútorokat nem sikerült a kívánt színben beszerezni, végül pedig sokan már építés közben kifogásolták az ügyviteli munkahelyiségek ablakainak cellaablaknyi nagyságát.

A kétszintes épületben ugyanis külön szintre kerültek az olvasószolgálati és a kiszolgáló funkciók helyiségei. Az olvasószolgálati szint díszes üveg-beton dobozát úgy tartja lábazatként a kiszolgáló helyiségeket magába foglaló szint, hogy szerényebb kiképzésével, kisebb kerületével mintegy segíti érvényre juttatni a felette levő építmény impozáns voltát, tagoltságát. Az olvasószolgálati szintre, amely egyetlen nagy tér, a látogató lépcsőn juthat fel. Ha jobbra fordul, a klubszéri újságolvasóba léphet (ld. a borítónk második oldalán levő alsó képet), en-

nek használatához be sem kell iratkozni. Szemben van a ruhatár elkülönített helye illetve az emeletet az alsó szinten levő raktárral összekötő felvonó. Az olvasó a lapozgató mellett jobbra fordulva, és a kölcsönzőpult előtt elhaladva a 20 000 kötetes szabadpolcos térbe jut, amelyet az állványok közötti olvasószigetek fotelcsoportjai lazítanak fel. E rész egyik sarkában kutatófülkét és az olvasószolgálati könyvtárosok részére kisebb munkahelyiséget különítettek el. A könyvkiválasztó övezetből a kölcsönzőpult és a katalógusok mellett elhaladva a helybenolvasásra szolgáló teremrészbe lehet jutni. (Ez azonban a bejáratától balra fordulva, közvetlenül is megközelíthető.) Itt van a 6000 kötetes, prézensz kézikönyvtár, az olvasóasztalok, folyóiratállványok, valamint a tájékoztató könyvtáros asztala és a zenei kezelőpult. Ugyanis az olvasóasztalok mögötti fal mentén fülhallgatón keresztül zenehallgatásra is van mód.

Az alsó szinten a 40 000 kötet befogadására alkalmas tömör raktáron kívül egy nagyobb előadó- és módszertani terem, két iroda és a könyvkötészet található a garázson, valamint a vizesblokkon kívül. (Az ugyancsak ide tervezett

A Zalaegerszegi Megyei Könyvtár olvasója, háttérben a folyóiratállvánnyal és kézikönyvtárral (MTI Fotó — Bajkór József felv.)

szolgálati lakást szintén be kellett rendezni munkahelynek.) Az alsó szint ablakainak elhelyezése és méretezése nyilvánvalóan esztétikai okokból igazodik a felső rész függőleges tagoló vonalaihoz. Annak megítéléséhez, hogy a kicsiny ablakok nem zavarják-e az ott dolgozók munkáját, bizonyos idő eltelte szükséges.

Említettük, hogy a könyvtárat felkereső könyvtárosokra milyen jó benyomást tett a könyvtár esztétikai megjelenése, amely végülis feledtette az építkezés problémáit, gondjait, és reményt nyújt az épületből kiszorult gyerekkönyvtár elhelyezésének színvonalas megoldására is. A jó véleményeket azzal egészítjük ki, hogy a kőműves és szakipari munkák minőségét tekintve a zalaegerszegi látszik a legjobban megépített könyvtárunknak. A berendezés IFÉRT-típusbútorzata szintén elfogadható, bár ilyen színvonalú új épület belső kialakítása megérte volna az egyedi tervezést. Az IFÉRT-ülőbútorok tarka huzata azonban feltűnő. Mivel nagy tételekben vásárolt, kommersz bútorokról van szó, az IFÉRT-nek szolidabb, sima, a gyorsan változó divatmintákat nélkülöző szövettel kellene megrendelnie könyvtárakba szánt ülőbútorait.

Végül néhány szót az átadásról, amelyet a megye vezetősége helyesen avatott megyére szóló ünnepé, de elsősorban a könyvtárosok ünnepévé. Ezt bizonyította a legrégebben dolgozó falusi könyvtárosok kitüntetése is. Az ünnepségen jó műsorral szerepelt a megyei könyvtár irodalmi színpada, és formás beszédek hangzottak el. Közülük hadd

idézzük Molnár János miniszterhelyettes szavait a könyvtár történetéről és feladatairól:

„Ennek a könyvtárnak sajátos története van, hiszen nagyon régen, 1826-ban voltak itt politikusok, kulturált politikusai ennek a megyének, az országnak, akik tudták, hogy az a politika, amelynek szolgálatába szegődtek, nem nőhet igazán nagygyá a könyv, a tudás segítségével nélkül. Deák Ferenc, Csány, Festetics, Kisfaludy és a többiek, ama kor haladó emberei méltán tekintették a könyvtárat a politika eszközének, az emberek, az ország felemelkedéséért vívott harc fontos eszközének.” ... „A könyvtárnak nem kevés feladata van abban a tekintetben, hogy tanítsa az embereket olvasni. Tanítsa az embereket olvasni, és véget vessen annak a hiedelemnek, hogy az iskolában befejeződött az emberek olvasásra tanítása.” ... „legyen kulturális központja a megyének, hogy vonzó helyévé változzon a megye, e város értelmiségének, hogy bennük állandóan ébren tartsa a kultúra iránti vágyat, és segítse őket abban, hogy megszerzett kultúrájukat a nép szolgálatába állítsák.” ... „Nem hivalkodással, de a többi kulturális intézmény között őt méltán megillető helyét érezve együtt kell működnie a megye más kulturális intézményeivel, múzeumaival, levéltárával, művelődési otthonaival, és azokat is segítve, azokkal együtt kell e városnak, e megyének nemcsak könyvtárügyét, hanem általános kulturális fejlődését is segítenie.”

G e r ő G y u l a

SZÁZNYELVŰ IRODALOM címmel érdekes módszertani bemutatót tartott a Kossuth klubban Radó György irodalomtörténész és felesége Kormos Márta előadóművésznő. A szovjet népek irodalmáról szóló bemutató célja az volt, hogy a meghívotti TIT-titkároknak, népművelőknek, könyvtárosoknak módszertani segítséget nyújtson a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulója alkalmából rendezendő irodalmi előadásokhoz, műsorokhoz. A szerzők által magnetofonra felvett és az összeállítás során lejátszott zenei betétekkel élénkített irodalmi műsor könyvtári felhasználására is igen alkalmas, különösen a klubszerű rendezvények keretében. Anyagának gazdagsága következtében 2—3 folytatásból álló sorozatra is bontható. A fenti bemutatón kívül Radó György és R. Kormos Márta hasonló, audio-vizuális szemléltetésű műsort állított össze a mai szovjet költészetéről, Ukrajnáról, a kaukázusi szovjet köztársaságokról, nyelvokonainkról, egyes klasszikus és szovjetorosz írókról, a lengyel és a bolgár irodalomról is. Ezeket az irodalmi-zenei műsorokat felkérés esetén a könyvtárakban is szívesen előadják, mégpedig a TIT-előadások feltételeivel, a TIT irodalmi szakosztályának (Bp., VIII., Bródy Sándor u. 16.) közvetítésével.

A tudományos és szakkönyvtárak módszertani tapasztalatcsere akciója

A tudományos és szakkönyvtárak módszertani munkabizottsága 1966-ban tapasztalatcsere akciót hirdetett a következő témákban: *A reference munka és eszközeinek nyilvántartása, A könyvek feltárása és dokumentálása, A nemzetközi csere nyilvántartása, A könyvtárakat támogató társadalmi szervek, könyvtári tanácsok munkája, A katalóguscédulák sokszorosítása.*

A fentieken kívül pályázni lehetett szabadon választott témával is. A beérkezett tapasztalatcsere-anyagok közül a díjnyerteseket röviden ismertetjük a könyvtári gyakorlat gazdagítása, a jó tapasztalatok széles körű hasznosítása céljából.

A katalóguscédulák sokszorosítása

Három sokszorosítási eljárásról érkeztek be tapasztalatcsere-anyagok, nevezetesen a *stencil* (dr. Vetési Ferencné és dr. Szabó István), a *fotó* (Borsy István) és a *címnyomógép* (adréma) (Varró Judit és a Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtára) útján végzett sokszorosításról. A bizottság a *dr. Szabó István* által ismertetett eljárást jutalmazta. A szerző *sokszorosító gépükről és eredményeiről* a következőket írja:

„Sokszorosító gépünk már több mint 10 éve van használatban. A gép neve: *Sensor*. Modell: VII. A gép szitája rögzített fémkeretre van kifeszítve. A rögzített keretű szita alatt jár a festékező henger, amely párhuzamosan együtt fut a szita felett elhelyezett és fogantyúval ellátott gumihengerrel. A felső gumihenger fémzárású, jobbról és balról szorító-lazító csavarok vannak. Ezekkel lehet szabályozni a festék átnyomódását a szitán, tehát a sokszorosítandó szöveg erősségét vagy halványosságát.

A *Sensor* sokszorosítógép egyaránt alkalmas egész oldalak és katalóguscédulák sokszorosítására. A *Sensor* gép kezelése és üzemben tartása egyszerű. Könyvtárunkban a sokszorosítás munkáját az az egyetlen hivatalsegéd látja el, aki egyben az összes helyiségeket takarítja, kézbesít és a raktári munkában is segít. „Az elkészült katalóguscédulák évi mennyisége kb. 30 000. Teljesen kifogástalan minőségűek. A gép átlagos napi használata 3–4 óra, heti átlagos használati ideje kb. 24 óra. Óránként kb. 100 katalóguskártya készül el. Egy katalóguscédula költsége kb. 30 fillér. Az év folyamán elkészült katalóguskartonok költsége kb. 25–27 000 Ft.

A témakörben eddig beérkezett anyagok 3 sokszorosítási eljárást ismertettek. Kíváncsún lennének azonban egyéb eljárások ismertetése is. Erre utal *Vajda Erik*, a beérkezett anyagok egyik bírálója: „A tájékoztatókban vázolt eljárások korántsem említik az e téren fennálló összes lehetőségeket. Hadd utaljunk ebben az összefüggésben a szeszess sokszorosítási eljárásokra (ormig), a lyukszalagírógépek alkalmazására, vagy az elektrosztatikus (xerox) másolási eljárásokra, Kíváncsún lennének minél több összehasonlító kísérlet elvégzése — üzemi méretekben — más eljárásokkal is. Hasonlóképpen meg kellene vizsgálni a cédulasokszorosítási eljárások és a gyarapodási jegyzék-készítés összekapcsolásának lehetőségeit és gazdaságosságát is.”

A reference munka és eszközeinek nyilvántartása

A beérkezett leírások szerzői: Pócsi Sándorné (MTA Filozófiai Intézet Könyvtára), dr. Kecskeméti István (OSZK), Frey Tamásné (OPK). A bizottság dr. Kecskeméti István és Pécsi Sándorné közlését jutalmazta.

Dr. *Kecskeméti István* leírása ugyan a „reference munka különgyűjteményi nyilvántartása” címet viseli, az általa javasolt nyilvántartás azonban minden olyan könyvtárban (tájékoztató intézetben) jól használható, ahol rendszeresen végeznek írásbeli tájékoztatást. Nyilvántartása lényegében „tájékoztatósi archívum”-nak mondható. Egyszerű eszközökkel oldja meg az írásban adott tájékoztatások és egyéb ügyiratok nyilvántartását és azok újbóli visszakeresését azzal, hogy róluk tárgyszavas, kartonos nyilvántartást készít. A szerző eljárásáról a következőket írja: „A leírt eljárást az OSZK Zeneműtárában 1965. január eleje óta alkalmazzuk és mind ez ideig — másfél év óta — csak előnyeit élvezzük, hátrányait nem tapasztaljuk. Ügyiratforgalmunk havi átlaga mintegy 30–35 darab, ebből mintegy 15 darab reference tartalmú. A nyilvántartó munkát egy szerződéses részfoglalkozású dolgozó mellék-munkakörként végzi, havonta kb. 8 óra ráfordítással.”

Pócsi Sándorné „lelőhely-katalógusa” nem más, mint egy tudományterületet (filozófia) felölelő „központi katalógus”, amely a következő forrásokból gyarapszik:

Más könyvtáraktól kikölcsönzött filozófiai művek, az MTA Központi Könyv-

táranak új szerzeményei, a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés keretében kért és beérkezett művek és a Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke.

A katalógus hasznát a szerző a következőkben foglalja össze:

„Az eddigi eredmény kb. 3000 mű leírása. Az eddigi 6100 kötetes állományunkat ezzel is szaporítottam, hiszen a katalógus olyan műveket tartalmaz, amelyek helyben nincsenek meg, de nagyon rövid időn belül kölcsönzéssel megszerezhetők. Így az országban, illetve fővárosunkban meglevő filozófiai anyagok lelőhelyeinek nyilván-tartásával is növelem állományunkat.”

Pócsi Sándorné kezdeményezése minden, hasonló helyzetben levő kis szakkönyvtár számára hasznos lehet.

A könyvtárat támogató társadalmi szervek, a könyvtári tanácsok munkája

Tapasztalatcsere anyagot küldött a Bányászati Kutató Intézet műszaki könyvtára és dr. Szepesi Zoltánné (Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ). A bizottság dr. Szepesi Zoltánné „Az orvostudományi könyvtári hálózat szakmai társadalmi bázisa” című leírását jutalmazta, mely a hálózati központ és az alközpontok mellett működő könyvtári tanácsok és a könyvtárakat támogató orvos-tanácsadók szerepével és tevékenységével foglalkozik.

Szabadon választott téma

Tapasztalatcsere anyagot küldött a xerox-technika tárgykörében Kuchta Gyula (Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, Miskolc); az előszerzeményezési tájékoztatás témakörében pedig Maár Hilda (a Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára).

A bizottság mindkét írást jutalmazta. Kuchta Gyula *új eljárást ajánl a xerox porkép rögzítésére*, melynek lényege, hogy kiküszöböli az egészségre ártalmas triklóretilén használatát azzal, hogy új rögzítőszert kísérletezett ki és alkalmaz. Összetételét és használatát a szerző a következőkben ismerteti:

„... 5 dkg ipari gyantát oldunk kb. negyedliter terpentinben (megfelel a háztartási terpentin is), majd teljes oldódás után ugyanannyi lakkbenzinnel hígítjuk. Az így nyert lakkozó oldatot a német gyártmányú kézi-porlasztó készülékbe töltjük. A porképre vigyázva fújjuk úgy, hogy az oldat finoman porlasztva kerüljön a képre, lehetőleg ne maradjon lakkozatos folt (mert, bár elpárolog a legnagyobb része, maradhat utána kevés ragadós gyanta). Az így rögzített porképről legkésőbb 5–6 perc alatt elpárolog a lakkbenzin-terpentin oldat, s csak az igen vékony lakkfilm marad rajta.

Az így nyert kép — ezt az eddigi tapasztalatunk igazolta — semmivel sem ad rosszabb minőségűt, mint amilyet triklóretilénes rögzítéssel kapunk, ráadásul kiküszöböli a „tri” ártalmas hatását... mindezek mellett — gyors munka esetén — nem kell várni a gőzölögtető szekrény megürülésére, tehát gyorsabb a rögzítés, mert 6—10 darabot összegyűjtve is lehet lefűjni.”

Maár Hilda a hálózatukban bevált *előszerzeményi tájékoztatóról* küldött leírást. A VVE Központi Könyvtára együtt végzi a saját és a tanszéki könyvtárak anyagának beszerzését. Ehhez ad segítséget a központi könyvtár gyarapítási osztálya által szerkesztett, évente (a devizás könyvek megrendelését megelőző hónapokban) háromszor megjelentetett, a leghíresebb kiadók katalógusaiból, 10—15 folyóirat könyvhirdetéseiből, a Chemisches Zentralblatt-ban megjelenő bibliográfiákból válogatott „ajánló bibliográfia”. Az így nyert „ajánló bibliográfia” hasznosításáról a szerző a következőket közli:

„Minden tanszék 2 példányban kapja meg a kiadványt. Az egyik a könyvek rendelésére szolgál. A perforált lapokból összeállított lista a tanszékek bélyegzőjével és a tanszékvezető aláírásával ellátva már a megrendelőlap szerepét tölti be. A másik példány a tanszéki archivumban marad és a későbbi rendelések során kerülhet esetleg felhasználásra.”

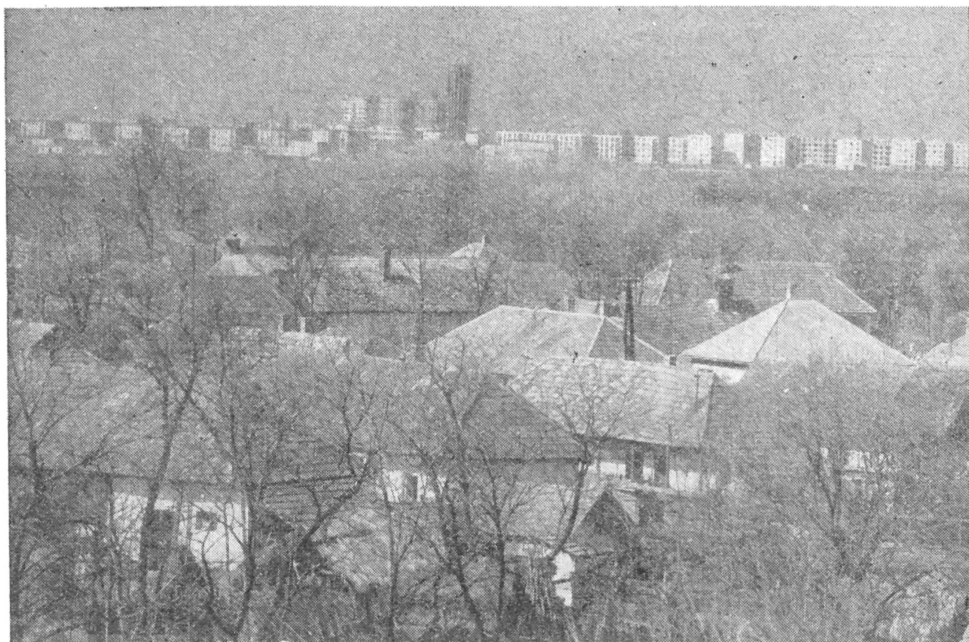
A nemzetközi csere nyilvántartása

Az e témakörben beérkezett leírásokról — néhány nagyobb könyvtár nyilvántartási gyakorlatának ismertetésével bővítve — dr. Gombocz István, az OSZK nemzetközi csere osztályának vezetője külön közlemény keretében számol be.

*

Az 1966-os tapasztalatcsere akcióra beérkezett közlésekbe a KMK tudományos és szakkönyvtárak módszertani osztályán lehet betekinteni. Vidéki könyvtárak kérésére az osztály megküldi a kért tapasztalatcsere anyag másolatát.

Frey Tamásné

Tiszaszederkény könyvtárügye

Legfiatalabb és legkisebb városunk, ám a legrohamosabban fejlődők egyike is: ma mintegy 8000 lakosa lehet, de az építők makettjei negyvenezres — 10 000 lakásos! — várost mutatnak. Két nagy ipari létesítménye van: a város távfűtését szolgáló, 980 dolgozót foglalkoztató erőmű (az ország *Tiszapalkonyai Erőmű*nek ismeri, hiába tartozik hat éve Szederkényhez) és a 3000 létszámú, nitrogén műtrágyát, karbamidot, polietilént, festéket, műgyantát és még sok egyebet gyártó *Tiszai Vegyikombinát* (így senki se mondja, csak röviden TVK-nak). Nyüzsgő, fiatal település, a huszonöt-huszonhat évesek városa, természetes szaporulata évi 16 ezrelék; munkásszállások, bejáró munkások, mindenki költözködik és bűrtort vesz, a hivatalok, közintézmények lakásokban működnek. A 2500 lakásos *Déli Városrész*ből eddig 1700 lakás áll. Külsőre olyan, mint a budapesti József Attila lakótelep. Belsőre? 160 helyről költöztek ide az emberek...

A városka könyvtári ellátása a *Vegyipari Dolgozók Szakszervezete* által fenntartott *Egyesített Művelődési Otthon* feladata. (A név arra utal, hogy az összes üzem művelődési intézményei egyesültek, s a tanács is vállal bizonyos részt a fenntartásból.) Ennek része a könyvtár is. *Lakásban* működik; egyetlen hosszú

helyiség, körülpolcozva, hátsó harmada a raktár, közepén néhány asztal a helyben olvasásra. 1965-ben indultak 2000 kötettel, ma mintegy 8000 az állomány. Az üzemekben 11 letétjük van, társadalmi munkás könyvtárosokkal. Az olvasók száma 1104, az 1966-os forgalom 27 797 kötet volt. A központi könyvtárat egy főhivatású és egy kététfelőlás munkatárs vezeti. Könyvbeszerzési kerete évi 40 000 forint.

Ha pusztán azt a tényt nézzük, hogy 1965-ig nem volt, most pedig *van* várost ellátó könyvtára Tiszaszederkénynek, s hogy ezt szinte a semmiből, máról holnapra teremtettk meg, hogy a könyvtár tömegeket elégít ki, s hogy a város legforgalmasabb népművelési intézménye, akkor elégedettek lehetünk, fenntartás nélkül dicsérhetjük a létrehozókat, első sorban a Vegyipari Dolgozók Szakszervezetét.

Ám a könyvtár létezése fölötti örömmünk sem takarhatja el a problémákat. Súlyos gond — s távlatilag sem látszik megoldottnak — a *helyiség kérdés*. Ez az egyetlen terem — raktár, olvasóterem, dolgozószoba nélkül — csak szükségmegoldás. A város közepén most épül a művelődési ház. 480 férőhelyes színház és moziterme lesz, s lesznek öltözői, pró-

A **könyvvállaló** különböző üzemek, intézmények gyűjteményeinek összevonásából jött létre. Sem mennyiségileg, sem minőségileg nem éri el a **városi szintet**. Borsod megyében 100 lakosra 178 könyvtári kötet jut, Szederkényben 100 : 102 az arány. S mondani sem kell: nem lehetett eddig **tervszerűen fejleszteni**, a teljes magyar szépirodalmat, a világirodalom szinte-javát, az ismeretterjesztő művek jelentős hányadát gyűjtő városi közművelődési könyvtár. Hírlapválasztéka ugyancsak szegényes: csupán néhány napilap, képeslap, sportújság, ifjúsági lap. De a társadalom- és természettudományok iránt érdeklődők alig találnak valamit. Nincs **Társadalmi Szemle**, **Pártélet**, hiába keressük az igényesebb zenekarátok számára a **Muzsikát**, az esz-

A modern új várostól néhány kilométerre van a régi Szederkény, *Ófalu*, 1550 lakójával. (*Villa Scderkyn* jövőre lesz 700 esztendő, ahogy Kobza József művelődésügyi csoportvezető tanári szakdolgozatában olvastam.) Ennek a résznek saját művelődési otthona van, benne 4×4 méteres kis könyvtárral, 1476 kötettel, 351 olvasóval. A forgalom lényegesen kisebb: egy olvasó évente 6,1 könyvet olvas itt el — vagyis legfeljebb 120 *rendszerez* könyvtárlátogatóval számolhatunk.

A tiszszazderkényi üzemek és szakszervezetek becsüendő erőfeszítéssel megvettették a városi könyvtárügy alapjait. További feladatuk nem csekély: az épülő szép város nivójára emelni, kiktartó fejlesztési politikával valóban városi rangúvá tenni az egyesített szakszervezeti könyvtárat. Ebből a munkából a városi tanácsnak is ki kell vennie a maga részét.

Dr. Szabó Ernő

A HORTOBÁGYI ÁLLAMI GAZDASÁG MUNKÁSSZÁLLÁSAIN néhány évvel ezelőtt rendezték be az első szabadpolcos könyvkölcsönzőket. A tapasztalatok igen kedvezőek: nemcsak a könyvforgalom emelkedett a korábbi esztendőkhöz képest, hanem az olvasók is sokkal jobban vigyáznak a könyvekre, mert a dolgozók gondjaira bízta a kis könyvtárakat. Ez annál öröndetesebb, mivel a munkásszállások még nem mindenütt eléggé korszerűek.

A BERZSENYI NAPOK alkalmából Vargha Balázs, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa módszertani előadást tartott a marcali járás könyvtárosai és irodalomszakos pedagógusai részére az új járási könyvtárban. Fodor András és Sipos Gyula József Attila-díjas költők Berzsenyi Dánielre emlékeztek, majd a résztvevők megkoszorúzták a Berzsenyi Dániel egykori szülőjében felállított emlékoszlopot. (K. B.)

Ötödik évfolyamába lépett az Eseménynaptár

1963 óta jelenik meg a Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványa: az *Eseménynaptár*. Életre hívását az a könyvtári igény sürgette, hogy szükség volt a könyvtári kiállítások konkrét, színvonalas módszertani segítségére. Az új szolgáltatás eleget kívánt tenni annak a célnak, hogy megkönnyítse a különböző könyvtártípusok kiállításrendezési gondjait, csökkentse az anyaggyűjtésre és a manuális munkákra fordítandó munkaidőt, és jól használható, kész segédanyagot nyújtson az alkalmi kiállításokhoz. A *Könyvtáros* is a gyakorlati módszertani segítség dicséretes példájaként üdvözölte az 1963-ban megjelent első, kísérleti példányt. Az azóta eltelt négy év alatt a kiadvány szerkesztési elve megszilárdult, tartalma gazdagodott, emelkedett a színvonala, és öröndetesen megnőtt terjedelme is. Mindezek növelték felhasználhatóságát. Számos könyvtár tapasztalata erősíti ugyanis, hogy az Eseménynaptárt a kiállítások rendezésén kívül eredményesen hasznosítják a tájékoztató munkában, sőt a könyvajánlásban is.

Az Eseménynaptár a négy év alatt állandósította kettős célkitűzését és az ennek megfelelő kettős szerkezetét. Egyik részében sokoldalú *bibliográfiai anyagfeltárássra* törekszik, a másik részében pedig közvetlenül felhasználható *segéd-eszközöket* mellékel. A bibliográfiai részben az életrajzi adatok vagy az eseménytörténeti leírás után közli a vonatkozó könyv- és folyóiratcikk adatokat, képanyag lelőhelyeket és a tárgykörhöz kapcsolható keskeny- és diafilmek jegyzékét. Igen nagy segítséget nyújtanak, és a legkisebb könyvtárakban is tartalmas kiállítások készítésére alkalmasak a mellékletekben adott segédanyagok: kész feliratok, kiállításcímek, arcképek, fakszimilék, mottók, idézetek, térképek s az igen sok könyvannotáció.

A könyvtárosok igényei és a gyakorlati tapasztalatok alapján az első számokhoz képest számos változás is történt az Eseménynaptárban. Több új rovat vált rendszeressé. Így például *Útmutatások* címmel egy-egy könyvtár másutt is jól alkalmazható propaganda tevékenységét mutatja be, mint például a Kiskunhalasi Járási Könyvtár propagandájának a tanyaközpontokban alkalmazott formáit vagy a 28. sz. Szabó Ervin Könyvtár műszaki propaganda tevékenységét. A legutolsó számok a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulójának propaganda-terveit ismertették, az üzemi könyvtáraknak pedig sok ötletet adtak a szakszervezeti választásokkal kapcsolatos könyv-

tári propagandaformákhoz. Az *Emlékezetes napok* című rovat különösen a kis könyvtárakban hasznosítható. Külön figyelmet érdemel a *Könyvből filmsiker* című melléklet, amely a filmek vizuális hatását az irodalmi alkotás népszerűsítésére kívánja felhasználni a szépirodalmi eredetű filmek esetében. A filmográfiai adatok után közölt irodalomjegyzék bő válogatást nyújt az íróról, műveiről, a filmről megjelent cikkekből és tanulmányokból. Ezek a szabadon álló filmmellékletek külön is sorszámozva vannak, tehát tékázhatók vagy összefűzhetőek. Később mutatók is készülnek a film címe, a szépirodalmi mű címe és szerzője szerint. Hasznos volna, ha a válogatás a későbbiekben kiterjedne a nagysikerű televízió-játékokra is. Jó kezdeményezésnek bizonyult a reprodukciók mellett magyarázó szövegek elhelyezése *Miért szép* címmel. Ezek elősegítik a kiállítást megtekintők számára a műalkotások esztétikai értékeinek felismerését. A Könyvtárosban régebben — másokkal egyetemben — javasoltuk, hogy az Eseménynaptár közzöljön az évfordulós eseményeken kívül különböző *tematikus kiállítási javaslatokat és segédanyagokat* is. Örömmel tapasztalhatjuk, hogy a tárgyköri kiállításokra vonatkozó javaslatok azóta megvalósultak. Például ilyen a *Néprajzi kistűkör*, *Mai színház — modern dráma* a legutolsó számokban. Fontos tartalmi változás az is, hogy a kiadvány nagyobb teret szentel a gyermekkönyvtárak propagandaszükségletének. Visszatérőleg ad például bibliográfiákat és segédanyagokat a „Vörös zászló hőseinek útján” mozgalom propagálásához.

A közművelődési könyvtárak általában elismerően nyilatkoznak az Eseménynaptárról. A különböző könyvtárakba látogatva észrevehető a kiállítások színvonalának emelkedése, s ebben nagy szerepe van a kiadványnak. S nem is csak a kiállítási tárlók vagy a falitáblák mutatják az Eseménynaptár hatását. A diósgyőri üzemi könyvtárban a *segédanyagok bizonyos részeit* ügyes megoldással a *polcra helyezett könyvvállomány megfelelő szakcsoportjainál is elhelyezik*. A pécsi SZMT könyvtár a mellékletekben közölt féldolgos *könyvannotációkat füzetben gyűjti össze, és albumszerűen a lapozó asztalon helyezi el*. Az ellenkező előjelű tapasztalatok között a leggyakoribb, hogy egyes könyvtárakban csak a kész mellékletekre támaszkodnak, s nem helyezik el mellettük magukat a könyveket. A legfőbb baj pedig az, hogy nagyon sok helyen közömbösség mutatkozik az Ese-

ménynaptár iránt, s igen sok könyvtár be sem szerzi. Ezt bizonyítja, hogy az induláskor 2000 példányban jelent meg, viszont négy évvel később, a lényeges színvonalemelkedés ellenére is csak 1500 példányban lát napvilágot. Ennek a kitűnő propagandaanyagnak nem jó a saját propagandája. A terjesztést végző *Népművelési Propaganda Iroda* nem végez kielégítő munkát ezen a téren.

Formai téren sem megfelelő a javulás. Pénzügyi okokból ritkán adódik lehető-

ség alufotós megoldásra, abbamaradt, vagy legalábbis egyre ritkább a művészi reprodukciók közlése a mellékletekben, s nincs mód a többszínű táblák mellékelésére sem.

A nagy segítséget nyújtó segédeszközt kezdettől fogva *Pelejtei Tibor* szerkeszti külső munkatársak közreműködésével. Munkájukért megérdemlik a dicséretet.

G ö n c z i I m r e

A birminghami városi könyvtárban

Birmingham másfél millió lakosú nagy város, nagy forgalmú, gyönyörű üzletekkel. A *Free Public Library Center*, a városi könyvtár központja a Victorian Squaren, a város főterén helyezkedik el. Itt van az Art Gallery, a város múzeuma, a városháza és a Music Hall, valamint James Watt szobra is.

A könyvtár épülete a *Szabó Ervin Könyvtárára* emlékeztet. Az 1866-ban alapított könyvtár épületének előcsarnoka, feljárója, csigalépcsői, raktári és reprezentatív helyiségei is hasonlítanak a miénkhez, csak nagyobbak.

A könyvtár halljában egy kedves, fiatal hölgy mindenkitől megkérdezi, hogy milyen felvilágosításra van szüksége, hová igyekszik. Megtalálható nála a város művelődési intézményeinek műsora. Ennek a négyoldalas, kéthetenként megjelenő műsorkalauznak a címe: „Mi van Birminghamben”. Noha angliai látogatásom magánjellegű volt, fogadott a könyvtár igazgatója is, aki a könyvtár jelenlegi problémáiról elmondotta, hogy helyhiánnyal küszködnek, és szervezési nehézségeik is vannak. *Új, modern könyvtár felépítését tervezik*, kijelölték a helyét is a közelben, de pénzügyi és tervezési okok miatt húzódik a dolog. (Némi elégtétellel hallottam, hogy ilyen dolgokban sem állunk egyedül.) Miközben végigvezettek az egész épületen, pincétől a padlásig, kalauzomtól az angol könyvtárosok helyzetéről érdeklődtem. Kiderült, hogy Angliában is van könyvtáros-technikai képzés, kevés a felsőfokú végzettségű könyvtáros. A munkaidő heti 37,5 óra, a szombat szabad, ilyenkor ügyeleti szolgálatot tartanak. Ebédidő naponta egy óra, ezalatt mindenki azt csinál, amit akar. A szabadságidő hasonló a miénkhez. Egyébként úgy láttam, hogy a munkafegyelem nagyobb, a munkatempó szorosabb, mint nálunk.

A könyvtár részlegei közül (reference-könyvtár, információs szolgálat, helyismereti gyűjtemény, Shakespeare-gyűjtemény, kereskedelmi és találmányi könyvtár, műszaki könyvtár) a különlegesen értékes *Shakespeare-gyűjteményt* tekintettem meg alaposabban. Ez a gyűjtemény egyedülálló Nagy-Britanniában. Stratfordot kivéve itt vannak összegyűjtve a legrégebbi Shakespeare-kiadások. A gyűjtemény 40 000 egységből (könyv, metszet, fénykép) áll, 84 nyelven. A magyar nyelvű Shakespeare-kiadványokból látogatásunk alkalmából kiállítást készítettek. Itt találkoztam *Benedek Marcell*, *Greguss Ágost* Shakespeare-jével és nagyon sok szép, régi magyar Shakespeare-kiadással. A magyar színháztörténet is gazdagon képviselve volt, egy vastag dossziében sok fénykép, újságkivágás látható a Shakespeare-előadásokról: *Gábor Miklós*, *Bajor Gizi*, *Timár József* és még sok ismerős előadás alakjainak képei. 230 magyar nyelvű Shakespeare-könyvük van.

A birmingham városi könyvtárhálózatról is tájékozódtam: a könyvtárak felépítése, szerkezete hasonló egymásra, aki egy angol könyvtárat megismer, ismeri az összeset. A központi könyvtárhoz kapcsolódnak a kerületi könyvtárak, felépítésben, szerkezetben egészen a miénkhez hasonlóan. (Ez érthető is, hiszen Szabó Ervin alaposan tanulmányozta az angol könyvtárakat.)

A város különböző pontjain 35 kerületi könyvtár működik. Ezek szabadpolcos közművelődési könyvtárak. A legnagyobb természetesen a központ kölcsönző részlege 110 000 kötettel, különleges zenei gyűjteménnyel. Drámai művekben és idegen nyelvű könyvekben is igen gazdag, kb. 2000 kötet van szabadpolcon.

H o l l ó K l á r a

RÖGÖS ÚT

Amíg a műszaki irodalom eljut a dolgozókhoz

Orvoslandó tényekről tudósított nemrégiben egy SZOT-határozatot követő megyei felmérés. A SZOT-határozatok tavalyi 5. számában ugyanis a Művelődésügyi Minisztériummal közös állásfoglalás olvasható az üzemi műszaki könyvterjesztés helyzetének megjavításáról, s a korábbi és mostani zalai vizsgálatok azt mutatják, hogy bizony megyénkben is van mit változtatni ezen a téren az illetékeseknek.

Ki a gazda?

Mivel a probléma a kis- és középzemek esetében a legégetőbb, felkerestük a zalaegerszegi Cserépkályahagyárt.

— Valósággal létkérdés egy-egy termelői számunkra, hogy dolgozói, vezetői ismerjék a megfelelő szintű szakirodalmat. Az állandó továbbképzés, a minőségileg magasabb rendű munka egyik legfőbb tényezője a megfelelő műszaki könyvekkel való ellátás. Ez kellene nálunk is — mondja Nemcsics Ferenc mérnök.

S a valóságban? Mint megtudjuk, a százötven kötetes szakszervezeti könyvtár mellett 60—70 kötetnyi műszaki irodalommal rendelkezik a vállalat, amelyeket — hely hiányában — az igazgatói irodában tárolnak. Felelős gazdájuk — ahogy a SZOT állásfoglalás javasolja — nincs. Ennél a vállalatnál a titkárnő foglalkozik a könyvek cseréjével, s nyilvánvaló, hogy kevésbé alkalmas a feladat betöltésére, mint egy üzemmérnök vagy szakszervezeti könyvtáros.

Az új gazdasági mechanizmus is sürgeti

— A jelenlegi könyvvállomány nagy része is érdektelen az üzem szempontjából — folytatja Szolovi László műszaki vezető. — Igaz, a mi szakmánkban kevés a szakíró is, de ott a nagyszerű külföldi irodalom! S a folyóiratok, mint például a Keramischer Rundschau című berlini lap.

Említi, hogy két éve járt Meissenben, a szakma „nemzetközi fellegvárában”, ahol számos nagy jelentőségű kutatás folyik. Csak a megfelelő irodalom beszerzésén múlik, hogy az üzem ezeknek a birtokába juthasson, s a jövőben még magasabb minőségi és technikai színvonalon dolgozhassanak.

— S aztán ott a dolgozók továbbképzése — mondja Pintér János művezető.

— Alap- és középfokú szakirodalom kellene részükre, hiszen hozzáértőbb munkájuk az egész üzem szempontjából rendkívül fontos tényező. De ilyen nincs a mi könyvtárunkban. Ami például nekem kell, azt magam vásárolok meg.

Gábor Ferenc übtitkár az erre a célra anyagi bázisként előírt műszaki fejlesztési alap korszerűbb felhasználásáról beszél. Kerkay Judit szakszervezeti könyvtáros meg a jelenlegi helyzetet illusztrálja:

— Néha „kényszerű” ellátmányt kapunk, mint például nemrégiben egy méregdrága képzőművészeti könyv angol nyelvű példányát.

Nemcsics Ferenc hozzáfűzi, hogy a most folyó szakmai továbbképzés is hasznosabb lehetne a közérthetőbb szakkönyvek felhasználásával. De ilyen nincs, a beszerzés tervszerűtlen. Szívesen vállalná a műszaki könyvtár védnökségét, és saját szobájában, hozzáférhetőbb helyen kezelné is a könyveket. Javaslatát osztatlan örömet kelt a jelenlevők körében. Így is lehet!

A Cserépkályahagyár csak egy a megye kis- és középzemének sorában, ahol a kérdés ma még megoldásra vár. Az illetékesek szerint másutt szinte mindenütt ugyanez a helyzet tapasztalható, s ezért a megyében közzüggyé kell válnia az üzemi műszaki könyvtárak rendezésének.

Követendő példák

Szerencsére akadnak követendő példák. A Közúti Üzemi Vállalat és az Állami Építőipari Vállalat központja, a báza-kerettyei és gellénházi olajos-könyvtár, a Zalaegerszegi Ruhagyár és a Kőolajipari Vállalat ideális helyzetet alakított ki műszaki könyvtáraiban a szakmai továbbképzést vállalók részére. Megfelelő helyiségekben sorakozó szakkönyvek százai és hozzáértő könyvtáros áll a dolgozók rendelkezésére.

„Ideális helyzet” — mondtuk de egyelőre inkább csak a megye nagyüzemeiben. Ám a dolgozók termelési érdekeltségének, újítási és tanulási kedvük szükségének növelésének, a műszaki és gazdasági vezetők állandó továbbfejlődésének mindenütt ez az egyik legfontosabb előfeltétele. S most — még jó időben — kell megtalálni a helyes utat az érintetteknek. (T. A.)

Zalai Hírlap

Könyvkölcsönzés a munkásautóbuszok várótermében

A Salgótarjáni Acélárugyár dolgozóinak csaknem a fele vidékről, többnyire autóbuszokon érkezik a munkahelyére. Ezeknek a hajnali órákban kelő, estefelé hazaérkező embereknek művelése igen nehéz feladat, mert a korai felkelés, több órás utazás és a napi munka után kevés szabad idejük jut a tanulásra, önképzésre, szórakozásra. Gondot okoz az is, hogy a műszak befejezése és a buszok indulása között alig egy órányi idő juthat a művelődési házban levő könyvtár felkeresésére. A válalalt nagyobb üzemrészeiben elhelyezett könyvkölcsönzőket viszont legtöbbjük munkabeosztása miatt nem képes igénybe venni, falujukba hazaérve pedig már nemigen marad idejük a községi könyvtár felkeresésére. Mindezt figyelembe véve az Acélárugyári művelődési ház könyvtára a vidéki dolgozók jobb könyvtári ellátásának érdekében a munkásautóbuszok várótermében könyvkölcsönzőt létesített, egyelőre mintegy 250 kötet könyvvvel.

Az állomány összeállításánál figyelembe vettük, hogy a vidékről bejáró dolgozók között lesznek olyanok, akik csak most kapnak kedvet az olvasáshoz, most ismerkednek a könyvekkel. Ezért a felnőttek könyvei mellett helyet kaptak a mesés-könyvek is, mert a szülők szívesen visznek haza a gyermekeknek is olvasnivalót.

A dolgozók örömmel fogadták ezt az új kezdeményezést, s a könyvtár olvasóinak tábora új olvasókkal bővült. Már az első könyvtári órák alkalmával meglepő volt az élénk érdeklődés, bár voltak, akik először csak időtöltésből, kíváncsiságból vettek kézbe egy-egy könyvet, sőt, akadt olyan, aki csak az autóbusz eligazítóhoz jött be ügyes-bajos dolgát intézni — ám végül is könyvvvel távozott.

Az új könyvtári létesítmény eddigi eredményei bizonyítják: érdemes és szükséges minden lehetőséget felhasználni arra, hogy dolgozóink minél nagyobb számban vehessék igénybe könyvtárunk szolgáltatásait.

A SZOT-nak a szakszervezeti könyvtárakra vonatkozó 1966. évi irányelvei a vidékről bejáró és a munkásszállásokon lakó dolgozók könyvtári ellátásának megjavítását tűzi feladatul könyvtárosai elé. Az acélárugyári művelődési ház könyvtára a vidéki dolgozóknak nyújtott új kölcsönzési lehetőséggel e célkitűzés megvalósítását kívánja elősegíteni.

Vonsik Ernőné
a Salgótarjáni Acélárugyár
művelődési házának könyvtárosa

Szakosított irodalom-propaganda a Szentendrei Járási Könyvtárban

Közismert tény, hogy az ismeretterjesztő irodalomnak koránt sincs olyan forgalma — annak ellenére, hogy évről évre emelkedik —, mint a szépirodalomnak. Ugyanakkor megfigyeltük, hogy ismeretterjesztő előadásaink iránt a kevesebb szervező munka ellenére is nagyobb az érdeklődés, mint az irodalmi művelődési iránt, holott az emberek kevés ismeretterjesztő könyvet olvasnak. Tapasztalatunk szerint az olvasók egyrésznél az igény megvan, csak nem ismerik eléggé az ismeretterjesztő irodalmat.

Könyvállományunk jelentős része ismeretterjesztő irodalomból áll, amelynek körülbelül 80%-a szabadpolcon van. Ez a szabadpolcon levő szépirodalom egynegyedét teszi ki. Ismeretterjesztő könyveink erőteljes propagálását úgy kívántuk megoldani, hogy egy-egy szakterület frissen megjelent kiadványát kiválasztjuk, előadást tartunk róla, az előadás hallgatóinak pedig olyan ajánló bibliográfiát készítünk, amely tartalmazza a szakterület fontosabb ismeretterjesztő irodalmát és a könyv írójának műveit.

A kiválasztott könyvekről, illetve témákról 18—20 soros ismertetőket készítünk, és egy 21×12 cm-es füzetben, melynek címlapjára Szentendrét ábrázoló grafika került, összegyűjtve kiadtuk őket.

A könyvet, illetve az előadást ismertető füzetben előszó van, amelyben felkérjük az olvasót, hogy válassza ki és az utolsó lapon jelölje meg azt az előadást, amit meghallgatna, hogy az előadás idejéről értesíthessük. A füzet tartalmazza továbbá a könyvismertetőt, és hozzátartozik egy közvéleménykutató lapot is. Ez utóbbi első oldalára lehet írni a feltüntetett címek között nem szereplő, de az olvasó által érdekesnek tartott és kért témákat, az olvasó személyes kívánságait, a második oldalon pedig megjelölhető az az előadás, amelyre az illető meghívót kér.

A füzetet kölcsönzéskor kiosztottuk az olvasóknak, azoknak pedig, akik a propaganda időszakában nem látogatták a könyvtárat, postán küldtük el.

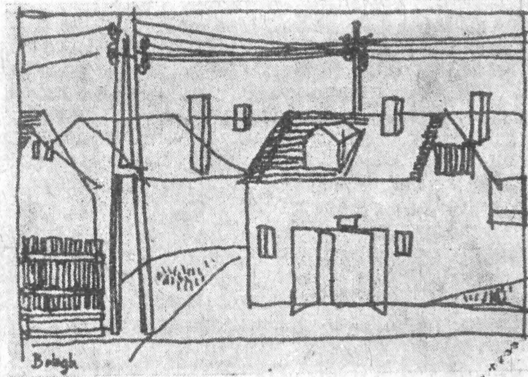
A közvéleménykutatás eredményeként visszakaptunk 157 közvéleménykutatató lapot, tehát az olvasók 30%-a válaszolt kérdéseinkre, és jelentkezett valamelyik előadásra. A legtöbb jelentkező a tanulók közül került ki, majd az értelmiségi foglalkozásúak és a munkások következtek.

A megtartott előadásokat értékelve, sajnos, meg kell állapítanunk, hogy tervünk következetes megvalósítása több „objektív” akadályba ütközött. Az egyik: *a városi tanács művelődésügyi osztálya csak akkor volt hajlandó kifizetni az előadókat, ha az előadást a művelődési ház klubjában tartjuk, és nem a könyvtárban*, ahogy eredetileg terveztük. Az olvasókat viszont nehéz elvinni a művelődési házba, mert ott még nincs olyan jó légkör és meghitt hangulat, mint a könyvtárban, amely több mint tízéves múltra tekint vissza, míg a művelődési ház csak három-négy éves, s fennállása óta több igazgató váltotta egymást.

Nem tudtuk következetesen megvalósítani minden előadásra az ajánló bibliográfiák stencilezését sem. A Pest megyei Könyvtár nem bocsátotta rendelkezésünkre a kézi stencilezőjét. Így az ajánló bibliográfiákat gépelni kellett, ez túl sok munkát adott, elvonta a kölcsönző könyvtárost az olvasószolgálattól. A jelentkezeteknek csak egyharmada jött el egy-egy előadásra: bár előzetesen a tanulók jelentkeztek legnagyobb számban, az előadásokon csak elenyésző százalékuk jelent meg.

Szükségesnek tartjuk hangsúlyozni, hogy az ismeretterjesztő irodalom népszerűsítésének itt ismertetett módszerével is olvasótáborunk megtartására illetve növelésére törekedtünk, hiszen például 1966-ban — a félévi statisztika tanúsága szerint — olvasóink 20%-a maradt el könyvtárunkból. Igaz, ennek nagyon „természetes”, de annál sajnálatosabb oka volt: *fél évig nem tudtunk új könyveket beszerezni, mivel a megyei tanács 1966-os könyvbeszerezési keretünket törölte*. Még jó, hogy augusztusban sikerült póthitelt kapnunk.

G a l g ó c z i K á r o l y n é
a Szentendrei Járási Könyvtár igazgatója

Rajz a Szentendrei Járási Könyvtár meghívójáról

A FIATAL OLVASÓK KLUBJA a 22. sz. Szabó Ervin könyvtárban már évek óta eredményesen működik. A klub legutóbbi összejövetelén a VII. ker. KISZ fiataljai „A XX. század három tételben” c., ügyesen megszerkesztett műsorukat adták elő, melyet versekből, prózai részekből, zenéből és vetített képekből állítottak össze.

A három tétel három korszak költőinek gondolatait, érzéseit tolmácsolta: az el-

ső részben Babits, Ady, Kosztolányi, Tóth Árpád, József Attila versei szóla-
tak meg. A következő tétel a második világháború ide-
jét idézte Anna Frank nap-
lójával, Radnóti Miklós és
Simon István verseivel. A
harmadik részben — töb-
bek között — Kassák La-
jos, Garai Gábor, Benjá-
min László, Váci Mihály
versei mutatták be korunk
emberét. A fiatalok a ver-
seket illetve a próza-részle-
teket álló képek vetítésé-
vel tették színesebbé, illet-

ve így is megkönnyítették
a versek hangulatába való
beilleszkedést. A VII. kerü-
leti KISZ-fiatalok legköze-
lebb „Énekek éneke” cím-
mel a világirodalom leg-
szébb szerelmes verseiből
állítanak össze egy csokor-
ra valót, amellyel meghívás
esetén szívesen látogatnak
el a könyvtárakban műkö-
dő fiatal olvasók klubjai-
ba, hogy ily módon is erő-
sítsék a könyvtárak és a
KISZ kapcsolatait. (Barát
Tamás)

Könyvbarátok klubja a Dunaújvárosi Városi Könyvtárban

A könyvtár nem csupán szépirodalmi gyűjtemény, hanem az emberi ismeretrendszer egészét összefoglaló és továbbbúgázó intézmény, amely egyre fokozódó szerepet kap és vállal — például az ifjúsági klubok szervezésével is — a korszerű műveltség széles körű elterjesztésében. Természetes, hogy ennek a sokrétűségnek nemcsak az állomány összetételében, hanem a rendezvényekben is tükröződnie kell. Amikor könyvbarát-klubot alakítunk, nem irodalmi, művészeti stb. kört, hanem a könyvtár differenciált jellegét kifejező, sajátos formában megvalósító önművelő csoportot hozunk létre.

Csak aláhúzza ezt a törekvést az a tapasztalat, hogy az egyetlen ismeretág tanulmányozására szervezett klubok (s itt nem a produktív tevékenységet végző képzőművész, fotó stb. szakkörökre gondolunk) egy-két év alatt kimerülnek. Témájukat az adott szinten feldolgozzák, a klubtagok kezdeti lelkesedése-fogékonysága is csökken, s megszűnnek a foglalkozások. Az sem elhanyagolható szempont, hogy ha szakklubot szervezünk, csak az azonos érdeklődésűek viszonylag szűk körére támaszkodhatunk, s a többséget elveszítjük.

Mindezek alapján olyan programot igyekeztünk kialakítani a dunaújvárosi könyvbarátok klubja számára, amely kaleidoszkópszerűen tükrözi korunk izgalmas és aktuális kérdéseit, amellet megragadja a fiatalok (bár a tapasztalatok alapján bátran mondhatjuk, hogy az egész felnőtt korosztály) érdeklődését. Ez a klub rugalmasan tovább fejleszthető, s így alkalmas az érdeklődés állandó ébrentartására. A klub tevékenységében jól megfér egymás mellett a krimi „titkai” utáni „nyomozás” és a tudomány kérdéseinek ismertetése, a politikai és művészeti érdeklődés kielégítése.

Hogyan váltsuk valóra ezeket az elképzeléseket anélkül, hogy a színvonal csorbat szenvedne, vagy engednünk kellene a sokszínűség igényéből? Amellet az a követelmény, hogy ne legyenek túlságosan nagy időközönként a foglalkozások, hiszen a rendszeresség, a klubtagok összefogása is fontos célja a körnek. A problémát egy „fő” és egy „kísérőprogram” kidolgozásával igyekeztünk megoldani. A megalakulástól 1967. végéig terjedő időre az alább felsorolt hét előadásból álló sorozatot terveztük, ez alkotja a klubfoglalkozások gerincét.

Utazás Detektíviába (A krimi lélektana és helye az irodalomban). Vendégeink: Kolozs Pál író, Várkonyi László nyomozó százados. *Korunk tudománya — a kibernetika* (Látogatás a gondolkodó gépek társadalmában). Vendégünk: Csató István szakíró. *Társasutazás Bulgáriába* (A Népek Barátsága mozgalom jegyében). Vendégünk: a Bolgar Kultúra munkatársa. ... *Az írás megmarad?* (Az írás, a könyv és a könyvtár története). Előadó: Galántai Béla könyvtáros. *Varázscsizmában a Föld körül* (Külföldi útiélmény-beszámoló). Vendégünk: közös megállapodás szerint. *Szabad-e énekelni?* (Találkozás fiatal könyvtáros költőkkel). Vendégeink: Ágh István, Bella István költők. *„Kilépő” — a világűrbe* (Az űrkutatás eredményei, jövője). Vendégünk: Nagy Ernő vagy más szakíró.

Az első előadással kapcsolatban szerencsésnek bizonyult az az elképzelés, hogy a bűnügyi regényt, filmet, bűnügyi tv-játékot ne csak mint az irodalom egyik ágát elemezzük, hanem magával a valósággal vessük össze lehetséges és irreális elemeit. S ez nem csupán ebben az esetben érvényes. Minél több szempontú egy kérdés fölvetése, annál teljesebb ismereteket kapunk róla, s érdekesebbé válik a műsor. A „főprogram” előadásaira kéthavonként kerül sor, foglalkozásokat — ún. „kísérő programokat” — viszont minden második héten tartunk. Természetesen ezeknél az összejöveteleknél is figyelembe vesszük a könnyedebb, szórakoztatóbb jellegű ismeretterjesztés követelményét, ám, ezen túl külön előnyei ezeknek a találkozásoknak, hogy ilyenkor formálódik a klub közössége. Programjuk egyébként a helyi lehetőségekre épült, és hamarosan kiderült, hogy nagyon széles a választék, még ha olykor kissé szokatlan módon kell is alkalmazni a „lehetőségek” fogalmát. Így felkértük a városban működő irodalmi színpadokat, mutassák be nekünk új műsoraikat. Az egy-egy eseményhez kapcsolódó, összekötőszöveges irodalmi montázs nemcsak pusztá szórakozást nyújt, hanem föl hívja a figyelmet az aktuális kérdésekre, s jelentékeny a politikai tartalma is.

A saját szervezésű előadások mellett figyelemmel kísérjük a város egyéb kulturális programjait. Például a mi klubtagjaink is részt vettek azon az összejövetelen, amelyen a helyi filmklub bemutatta tagjainak a legutóbbi országos amatőrfilmfesztivál díjnyertes műveit. A filmklubbal egyébként továbbra is tartjuk a kapcsolatot (pl. egy későbbi időpontban mi hívunk meg egy forgatókönyvírót, s ekkor a filmesek lesznek a mi klubunk vendégei).

A könyvbarátok klubja így módon rövid idő alatt a város egyik legszínesebb

programú, mozgékony és hasznos művelődési csoportja lett, bár működése még mindig elmarad az elképzelésektől. Most már nemcsak mi kérünk, hanem nekünk is ajánlanak föl műsorokat (társadalmi munkában, mert tiszteletdíjat kizárólag a Budapestről meghívott előadóknak tudunk fizetni). A Dunai Vasmű nemzetközileg is ismert öntevékeny művészeti együttese vállalta például, hogy irodalmi, zenei és táncszámokból álló kamaraműsort állít össze számunkra, a Bartók Béla Művelődési Ház igazgatója pedig közölte, hogy belépődíjas irodalmi estet rendeznek fővárosi művészek közreműködésével, amelyen azonban a könyvbarát klub tagjai — tekintettel arra, hogy minden rendezvényünk ingyenes — belépőjegy váltása nélkül vehetnek részt.

Am a lehetőségek nem merülnek ki az öntevékeny együttesek műsorainak felhasználásával. A különféle szakkörök (a kerámikus, bélyeggyűjtő szakkör, a barkácskör, rádióamatőrök, fotósok, amatőr csillagászok stb., stb.) tagjai munkájukról számtalan érdekes dolgot mondhatnak, amely kellőképpen előkészítve világnézeti-esztétikai nevelésre, az általános műveltség emelésére is alkalmas, s kedvcsináló lehet egy-egy hasznos „hobbyhoz”. Az ilyen tárgyú összejövetelekre természetesen kiállítást készítünk, mégpedig nemcsak a szűken vett témára vonatkozó, hanem a tartalmilag kapcsolható ismeretágak (pl. a tárgyalt kort reprezentáló zenei-irodalmi-képzőművészeti vagy kibernetikai-matematikai logikai-automatizálási, csillagászati-filozófiai stb.) anyagából is. Az említett körök viszont a könyvkiállítást érdekesen egészítik ki saját munkáik bemutatásával. Ahol erre lehetőség van, akár rendszeresíteni is lehet a könyvtárban a képzőművészeti, bélyeg-, barkács- stb. kiállítások rendezését.

Bizonyára az eddigiekből is megállapítható, hogy a „főprogramot” többnyire író-olvasó irodalom ajánlása mellett — filmvetítéssel kiegészítettünk elő. Am hamarosan bebizonyosodott, hogy a vetítés — még ha két-három kisfilmet pergetünk is egymás után — önmagában nem kielégítő program. Ha mást nem, legalább megbeszélést, vitát kell kezdeni a témáról a klubvezető vagy valamelyik klubtag irányításával, máskülönben hiányérzet, a lezáratlanság rossz utóíze marad vissza a résztvevőkben.

A vita fontos eleme a foglalkozásnak. Nemezszer már a „hivatalos” program lezárása után, a kötetlenebb keretek között folyó eszmecsere ad újabb inspirációt a téma bővebb megismerésére.

Arra törekszünk, hogy a klubtagok minél tevékenyebben vegyenek részt a közös munkában. Csaknem mindegyiknek van kedvenc témája, amivel részletesebben foglalkozik, és amelyet érdemesnek tart ismertetni — akár kiselőadás keretében is.

A kötetlenebb klubélet kialakítására és megszilárdítására egy-egy játékos foglalkozást iktatunk a programba. (Hasznos ötleteket adnak ehhez a következő kiadványok: *Klubéletről — klubvezetőknek*. 1964. Népművelési Intézet, 69 l.; Révész Zsuzsa: *Száz játék felnőtteknek*. 1954. Művelt Nép, 98 l.; *100 játék klubvezetőknek*. Összeáll. és szerk. Legény Miklósné. 1965. Népművelési Propaganda Iroda, 74 l.) Általában gondot fordítunk arra, hogy a tartalmasabb programokat könnyebb fajsúlyú, kifejezetten szórakozásra szánt összejövetelek váltsák.

A gondokról szólva: örömmel olvastuk a *Könyvtáros* híradását a csillebérci tanácskozásról (Mikó Zoltán: *A művelődési körökről — ifjúsági klubokról*. 1966. 12. sz. és N. Rác Aranka: *A közművelődési könyvtárak ifjúsági szolgálata*. 1966. 7. sz.), mert annak megerősítését láttuk benne, hogy lényegében helyes elképzelés alapján működik klubunk. A gyakorlatban azonban különböző nehézségek merültek fel. A szervezés során a vártnál nagyobb érdeklődést váltott ki a programunk. Hetvenen jelentkeztek, akik folyamatosan akartak résztvenni a munkában. Am sokan közülük eleve nem jöhetnek, mert a foglalkozások időpontjában délutánosak az iskolában, vagy dolgoznak. Végül mintegy húsz főnyi törzsgárda maradt.

A klubtagok között van diák és könyvelő, mérnök és segédmunkás. Igaz, a program egyformán érdekli őket, előzetes ismereteik, a foglalkozásokkal szemben támasztott igényeik azonban nagy eltéréseket mutatnak. Érthetően nehéz probléma ezeknek az igényeknek az összehangolása, arra azonban már csak a létszám miatt sincs mód, hogy műveltségük és érdeklődésük alapján több körre bontsuk a klubot. (Pl. a klubtagoknak csak egy része élvezi, vagy igyekszik megszeretni a zenét. Tehát vagy lemondunk a többiek részvételéről, vagy az érdeklődőket fosztjuk meg az élménytől, sőt főladjuk a zenei műveltség terjesztésének igényét...)

Végezetül az sem mellékes, hogy a napi feladatok ellátása mellett jóval kevesebb idő és energia jut a klub szervezésére, működésének biztosítására, mint az kívánatos lenne.

Galántai Béla

KÖNYVTÁRI GÖRBE TÜKÖR

A KARTONKATALÓGUS MINT ÉPÍTÉSZETI ELEM...

— avagy vállalhat-e mindenki könyvtári szakfordítást?

A magyar könyvtári szakirodalom nem mondható gazdagnak. Hiányosságait pótolná a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 3000-nél több fordítása — ha használható lenne. Azonban nagyon sok közülük nem használható, mert értelmetlen zaggyvaság. Köztudomás szerint jó szakfordító csak szakember lehet. A könyvtári szakfordítások egy részénél azonban rögtön szembetűnik, hogy nem könyvtáros fordította. Mi ennek az eredménye? Kiténik az alábbiakból.

A 3130-as számú fordításnak már a címből kiderül, hogy fordítójának fogalma sincs a könyvtári munkáról. A fordítás címe: Szabad könyvkiválasztás és rendszeres katalógus. A címből sejteni lehet, hogy a szabadpolcos könyvtárról és ennek katalógusáról lesz szó. De milyen lehet a „rendszeres” katalógus? Azt gondolhatnánk, hogy itt nem valami katalógusfajtáról van szó, hanem a katalógusról általában. Eszerint „rendszeres” minden olyan katalógus, amelyik a kartonokat valamilyen rend szerint tartalmazza, például betűrendben, időrendben stb., rendszertelen pedig az, amelyikbe a könyvtáros egyszerűen bedobálja a kartonokat.

Egyébként az első oldalon a többi között ezeket a mondatokat olvashatjuk: „Taglalva ezt a kérdést, a könyvtári dolgozók arra a következtetésre jutottak, hogy a legjobbnak a rendszeres — alfabetikus csoportosítás bizonyul. Ily módon a szabad könyvkiválasztást célzó könyvállományt rendszerint ugyanolyan osztályozású rendszer szerint csoportosítjuk, mint a könyvtárakban rendszeresített rendszeres katalógust.” Egy cikkben rendszeresen csoportosítva ennyi rendszer szerint bosszantó. Nemcsak azért, mert a korrekt stílus még a szakirodalomban is fontos, hanem azért is, mert nem tudjuk, hogy miről van szó. Talán betűrendes katalógusról? Ennek ellentmond, hogy a második oldalon már ez a mondat áll: „A rendszeres sorrendbe csoportosított könyvállománnyal szemben a rendszeres katalógus még azzal az előnnyel is rendelkezik, hogy a katalógusban megtalálhatók azok a könyvtérmekek is, amelyek különböző témakörö-

ket ölelnek fel.” Tehát a „rendszeres” — „alfabetikus” csoportosítás magyarul a szakrendi betűjeles raktározásnak felel meg. Igen ám, de ez a „rendszeres” katalógus — amint az idézetből kitűnik — nemcsak kartonokat, hanem „könyvtérmekeket” is tartalmaz. Az mindenesetre megállapítható, hogy a fordító katalógust még sohasem látott. A szisztematicszej szót rendszeresen „rendszeres”-nek fordítja, pedig a Hadrovics—Gáldi-féle nagy orosz—magyar szótárban világosan benne van, hogy a „szisztematicszej katalóg” magyarul szakkatalógus. Legkevesebb, amit megtehetett volna, hogy felüti a szótárt.

Ennek a „rendszeres” katalógusnak azután van valamiféle indexe is. (3. lap.) Először azt lehetnének, hogy ez betűrendes mutató, de a cikkből kiderül, hogy nem az. Csak az nem derül ki, hogy mi. Az osztólapok nevét viszont feltehetően a takarékosági év szellemében rövidítette a fordító „színes osztók”-ká.

A 3124-es számú fordítás még sokkal zavarosabb. Címe: A nyomtatott katalógus és a közkönyvtár. Ebben az első mondat így hangzik: „A katalógus, a kartonkatalógus a hamiltoni Country Library Service-ben az egyedüli építészeti elem új helyeinkben, melyet sajnálunk.” Hogyan lehet katalógusból építkezni? De ha már új könyvtárat építenek belőle, akkor miért kell sajnálni? Később kiderül, hogy az olvasót kell sajnálni, mert a katalógus nem jó. Egyébként csak a kezdet nehéz, a továbbiakban már érthető a cikk, bár helyel-közzel nehezen. A második oldal elején ezt olvashatjuk: „Ha azt akarjuk, hogy az emberek jó és ésszerű dologként fogadják el a könyvtárszolgálatot, akkor meg kell szabadulnunk minden beteges darabtól.” A mi olvasóink sem tartanak mindent ésszerűnek, s jó volna tudni milyen darabjaink lehetnek „betegesek”, hogy sürgősen megszabaduljunk tőlük. „Ki akarja tehát a katalógust? Az iskolás? Az írásos hozzájárulások egyik legutóbbija és illetékese azt állítja, hogy nem.” Még csak a második oldal elején vagyunk. „Évszázadokig az iskolás és a kódok (sic) állandó társak voltak és csen-

des társas viszonyt teremtettek az igazság keresésére." Mi lehet az a „kódek”, semmiféle szótárban nem található. És hogy kerül ide az „iskolás”, mit tehet az „írással hozzájárulás”? Továbbá: „A könyvsáttrakkal és katalóg kartonokkal kell hogy legyen az állandóságnak valami eleme, egyszerűen abból az okból, hogy mindig olyan körülményeink lesznek, melyek átmeneti technikát igényelnek.” Nem tudni honnan kerülnek ide a „könyvsáttrak” és mi közülük van a „katalóg”-hoz. Ezek után már az sem lephet meg senkit, hogy ez a „katalóg” „hangos”.

Összegezve: a fordítások terminológiai bizonytalanságai és az ilyen zagya, értelmetlen fordítás elveszi az olvasó kedvét attól, hogy bármit is felhasználjon belőlük.

Az említett két fordítást az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda készítette. Engedélyszámuk: E 6469. Egy éve már, hogy a könyvtári fordításokat nem az OFFI készíti, de az általa gyártott rossz fordítások káros hatását nagyon sok ember még hosszú ideig érezni fogja.

Tigyi István

A Vas megyei Tanács könyvtárügyi határozatai

A Vas megyei Tanács V. B. ez év márciusában megtárgyalta a megyei könyvtárhálózat munkáját. Megállapította, hogy a legutóbbi — 1961-ben megtartott — értékelés óta a könyvtármozgásban tekintélyes fejlődés ment végbe, amely gazdag eredményekben mutatkozik.

1961 óta az olvasók száma 7000-rel növekedett, jöllehet a megye lakossága több mint 6000 fővel csökkent, mégpedig főleg az olvasás szempontjából elsősorban számba vehető korosztályokban. Biztató tünet az is, hogy az általános iskolás korú, valamint a 14-18 éves olvasók száma állandóan gyarapodik. Ezzel szemben a mezőgazdasági foglalkozású olvasók száma, a munkás olvasók csekély növekedésével egy időben, csökken. Jelenleg 52 395 beiratkozott olvasója van a megyei könyvtárhálózatnak, ez a megye lakosságának 18,9%-a.

A könyvtárak tartalmi munkájának színvonalasabbá tételét még gátolja az a körülmény, hogy a kedvezőtlen adottságok miatt a könyvtárak többségében a szolgáltatások köre csaknem kizárólag a kölcsönzésre korlátozódik.

A megoldásra váró kérdések között a legsúlyosabb gond a társadalmi munkás könyvtárosok tiszteletdíj rendszerének a jelen követelményekhez való igazí-

tása, amelyre elsősorban a könyvtárak nyitvatartási idejének növelése érdekében volna szükség.

A megyei tanács végrehajtó bizottsága elismerését fejezte ki a könyvtár dolgozóinak a végzett eredményes munkáért, s figyelemre méltó határozatokat hozott a megye könyvtári életének további javítására: például alapvető és időszerű feladatnak jelölte ki a falusi felnőtt olvasók számának növelését, kívánatosnak tartván, hogy nagyobb számban kerüljenek az ismeretterjesztő és népszerű tudományos művek a falusi felnőtt olvasók kezébe. A vb szükségesnek tartja, hogy a községi tanácsok vezetőinek képzésében a népművelési igazgatás ismeretanyaga — ezen belül a könyvtárigazgatás is — megfelelő helyet kapjon, ezért megkeresi a Minisztertanács tanácsszervek osztályát, hogy a tanácsakadémiai képzésben juttasson nagyobb helyet az említett témaköröknek.

Végül a vb utasította a művelődésügyi osztály vezetőjét, hogy — tekintettel a megye aprófalvas jellegére — a megyei könyvtár igazgatójával együtt vizsgálja meg a körzeti könyvtári rendszer létrehozásának lehetőségét, és erről tájékoztassa a végrehajtó bizottságot.

Megjegyzés a 344—345. oldalon levő statisztikai táblázathoz

A tanácsai közművelődési könyvtári statisztika intézménynek csak az önálló könyvtárakat és könyvkölcsönzőket számítja. A fiók jellegű könyvtárak és könyvkölcsönzők az intézmények számában nem szerepelnek. Ennek értelmében az 1966. év végén az önálló tanácsai könyvtárak és könyvkölcsönzők — intézmények — száma 3161, az intézménynek nem számító fiókok száma 2264. A táblázatban az önálló intézmények és fiókok száma együttesen szerepel.

A TANÁCSI ÉS A SZAKSZERVEZETI KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK ÉS KÖNYVKÖLCSÖNZŐK 1966. ÉVI ADATAI

Megnevezés	Az önálló intézmények és fiókok száma*			Könyvtárlomány (kötetszám)			A beiratkozott olvasók száma			A kölcsönzött kötetek száma		
	1966. XII. 31-én	az előző év %-ában	a 10 ezer lakosra jutó intézmények és fiókok száma	1966. XII. 31-én	az előző év %-ában	az 1000 lakosra jutó kötetek száma	1966. XII. 31-én	az előző év %-ában	az 1000 lakosra jutó olvasók száma	1966-ban	az előző év %-ában	1000 lakosra jutó kötetforgalom
BARANYA												
tanács	351	99,1	12,6	432 667	111,8	1554	56 136	96,2	202	1 096 205	103,7	3938
szakszervezet	62	86,1	2,2	88 189	125,0	317	8 993	103,0	32	178 816	93,4	642
összesen	413	96,9	14,8	520 856	113,9	1871	65 129	91,1	234	1 275 021	102,1	4580
BÁCS-KISKUN												
tanács	438	103,1	7,7	767 079	110,6	1361	110 803	105,7	197	2 945 042	107,7	5226
szakszervezet	146	96,7	2,7	120 371	112,8	214	11 953	108,0	21	200 652	163,7	356
összesen	584	101,4	10,4	887 450	110,9	1575	122 756	105,9	218	3 145 694	110,1	5582
BÉKÉS												
tanács	280	94,3	6,3	579 015	108,7	1306	72 629	100,2	164	2 179 025	101,6	4916
szakszervezet	169	100,9	2,5	121 444	130,9	274	12 379	95,5	28	212 030	123,8	478
összesen	389	96,0	8,8	700 459	110,2	1580	85 008	99,5	192	2 391 055	103,3	5394
BORSOD-A.-Z.												
tanács	423	100,0	7,1	835 384	111,1	1407	101 215	104,4	170	2 597 881	106,6	4377
szakszervezet	175	123,6	2,0	201 737	107,9	340	16 402	109,4	28	453 716	115,7	765
összesen	538	104,3	9,1	1 037 121	110,5	1747	117 617	105,0	198	3 051 597	107,9	5142
CSONGRÁD												
tanács	330	104,4	10,3	451 364	111,2	1409	60 389	100,5	188	1 505 205	106,9	4699
szakszervezet	56	112,0	1,7	48 761	108,4	152	6 140	101,8	20	56 377	94,1	176
összesen	386	105,5	12,0	500 125	110,9	1561	66 529	100,7	208	1 561 582	106,3	4875
FEJÉR												
tanács	212	97,7	5,5	507 280	109,4	1319	60 257	103,5	157	1 612 322	106,4	4194
szakszervezet	170	104,3	4,4	159 402	114,1	415	20 449	113,3	53	352 823	109,8	917
összesen	382	100,5	9,9	666 682	110,5	1734	80 706	105,8	210	1 965 145	107,0	5111
GYŐR-SOPRON												
tanács	208	101,5	5,2	543 616	111,5	1359	83 041	101,5	207	1 827 085	108,5	4566
szakszervezet	101	102,0	2,5	152 319	104,7	380	17 961	114,5	45	364 449	109,6	911
összesen	309	101,6	7,7	695 935	109,9	1739	101 002	103,5	252	2 191 534	108,7	5477
HAJDÚ-BIHAR												
tanács	224	104,2	6,1	473 749	111,8	1292	65 044	106,3	177	1 548 964	112,5	4223
szakszervezet	46	100,0	1,3	23 671	102,1	64	3 870	114,8	11	42 048	108,3	115
összesen	270	103,4	7,4	497 420	111,3	1356	68 914	106,8	188	1 591 012	112,4	4338
HEVES												
tanács	148	102,8	4,3	524 139	107,4	1531	61 696	101,1	180	1 533 102	103,0	4479
szakszervezet	113	89,0	3,3	109 827	102,1	321	11 709	99,0	34	159 934	88,7	467
összesen	261	96,3	7,6	633 966	106,4	1852	73 405	100,8	214	1 693 036	101,5	4946
KOMÁROM												
tanács	124	104,2	4,2	366 580	107,1	1228	38 743	102,9	130	1 100 773	96,8	3688
szakszervezet	105	100,0	3,5	169 853	104,5	569	15 832	104,7	53	324 869	90,9	1088
összesen	229	102,2	7,7	536 433	106,2	1797	54 575	103,4	183	1 425 642	95,4	4776
NÓGRÁD												
tanács	159	96,4	6,7	411 049	108,1	1739	42 221	99,6	179	923 665	101,7	3908
szakszervezet	85	98,8	3,6	109 214	105,4	424	11 741	105,6	49	188 857	111,0	799
összesen	244	97,2	10,3	511 263	105,4	2163	53 962	100,8	228	1 112 516	103,2	4707
PEST												
tanács	288	98,6	3,4	804 245	109,9	947	104 518	101,2	123	2 874 194	103,4	3386
szakszervezet	157	100,6	1,8	188 818	113,3	223	22 214	118,1	26	353 662	113,9	816
összesen	445	99,4	5,2	993 063	110,5	1170	126 732	105,8	149	3 227 856	104,4	3892

SOMOGY	286	99,0	8,2	658 992	110,7	1817	77 652	102,8	215	1 075 894	104,4	4635
tanács	91	101,1	2,5	104 797	113,6	290	9 353	107,2	26	146 924	109,7	407
szakszervezet	387	99,5	10,7	761 789	111,1	2107	87 005	103,2	241	1 822 818	104,8	5042
összesen												
SZABOLCS-SZATMÁR												
tanács	366	100,8	6,6	820 730	110,4	1487	98 480	102,2	175	2 157 954	103,0	3910
szakszervezet	75	108,7	1,4	65 467	111,1	119	8 690	202,0	15	125 149	381,1	227
összesen	441	102,1	8,0	886 197	110,5	1606	105 170	106,6	190	2 283 103	107,3	4137
SZOLNOK												
tanács	267	98,5	6,0	766 566	108,3	1732	83 735	106,0	189	2 393 753	105,5	5409
szakszervezet	166	97,6	3,8	136 247	100,6	308	13 840	102,6	31	216 415	110,0	489
összesen	433	98,2	9,8	902 813	107,1	2040	97 575	103,0	220	2 610 168	105,8	5898
TOLNA												
tanács	189	101,1	7,4	473 949	108,9	1853	47 002	100,9	184	1 306 512	105,2	5109
szakszervezet	108	106,0	4,2	90 617	108,8	375	8 777	106,5	34	70 881	90,0	277
összesen	297	103,5	11,6	564 566	108,9	2208	55 759	101,8	218	1 377 393	104,2	5386
VAS												
tanács	287	100,7	10,4	548 242	111,0	1984	52 395	97,1	190	1 213 373	99,0	4390
szakszervezet	146	100,7	5,3	127 205	106,7	460	17 854	101,7	43	176 683	101,4	639
összesen	435	100,7	15,7	675 447	110,2	2444	64 249	97,9	233	1 390 056	99,3	5029
VESZPRÉM												
tanács	305	101,0	7,4	614 234	113,9	1497	79 164	103,6	193	1 830 113	108,5	4480
szakszervezet	124	97,6	3,0	205 235	111,1	500	24 661	128,5	60	331 663	124,1	808
összesen	429	100,0	10,4	819 469	113,2	1997	103 825	108,6	253	2 161 776	110,7	5288
ZALA												
tanács	291	99,7	11,0	455 691	111,0	1730	53 239	106,6	202	1 130 283	117,2	4291
szakszervezet	169	143,2	6,5	98 474	112,4	374	10 427	127,4	40	130 690	101,6	497
összesen	460	112,2	17,5	554 165	111,3	2104	63 666	109,5	242	1 260 973	115,3	4788
MEGYÉK ÖSSZESEN												
tanács	5186	100,3	6,8	11 032 571	110,1	1444	1 346 359	102,3	176	33 451 345	105,3	4379
szakszervezet	2146	103,3	2,8	2 312 648	109,4	303	247 225	111,6	33	4 086 632	111,6	535
együtt	7332	101,2	9,6	13 345 219	110,0	1747	1 593 584	103,6	209	37 537 977	106,0	4914
BUDAPEST												
tanács	111	98,2	0,6	1 590 174	107,0	815	171 905	101,3	88	6 238 348	99,1	3197
szakszervezet	1521	101,5	7,8	2 890 786	108,4	1484	298 397	107,2	153	5 124 477	107,0	2625
összesen	1632	101,3	8,4	4 480 960	107,9	2299	470 302	104,9	241	11 362 825	102,5	5822
DEBRECEN												
tanács	39	108,3	2,6	136 662	113,9	921	15 094	113,6	102	495 648	131,0	3341
szakszervezet	104	92,9	7,0	107 944	103,1	728	10 480	92,7	70	172 616	104,8	1164
összesen	143	96,6	9,6	244 606	108,9	1649	25 574	101,0	172	668 264	123,0	4505
MISKOLC												
tanács	29	116,0	1,7	247 806	111,8	1452	21 667	106,6	127	758 329	106,6	4442
szakszervezet	142	111,8	8,3	192 506	106,0	718	21 45	112,0	126	400 074	107,0	2344
összesen	171	112,6	10,0	440 412	109,2	2580	43 134	109,2	253	1 158 403	106,7	6786
PÉCS												
tanács	37	102,8	2,7	208 970	122,0	1550	18 192	105,3	134	605 847	100,8	4474
szakszervezet	105	85,4	7,8	149 884	103,3	1707	16 523	114,5	122	307 871	141,1	2273
összesen	142	89,3	10,5	359 854	113,5	2657	34 715	109,5	256	913 718	111,5	6747
SZEGED												
tanács	23	104,5	2,0	271 936	105,6	2342	15 806	109,8	136	523 301	108,8	4508
szakszervezet	71	98,6	6,1	113 868	109,1	981	13 564	101,7	117	271 930	102,2	7625
összesen	94	100,0	8,1	385 804	106,6	3323	29 370	105,9	253	753 231	106,8	6333
EGYÜTT												
tanács	5425	100,4	5,3	13 489 219	106,8	1328	1 589 023	102,4	156	42 072 818	104,6	4141
szakszervezet	4089	102,0	4,1	5 773 636	108,5	568	607 656	108,9	60	10 303 600	109,5	1014
mindösszesen	9514	101,1	9,4	19 262 855	109,4	1896	2 196 679	104,1	216	52 376 418	105,5	5155

* Megjegyzés a 383. oldalon.

Régóta kísért már az a gondolat, hogy a bejáró munkások könyvtári ellátásának megjavítása érdekében a pályaudvarokon kellene kölcsönzőállomásokot létesíteni. A ceglédi és dabasi könyvtár is foglalkozott már ezzel a tervvel, de eredmény nélkül, nem kapták meg a MÁV engedélyét. Most Mende és Gyömrő könyvtárosa fordult a megyei tanács művelődési osztályán keresztül a MÁV illetékeseihez azzal a kérelemmel, hogy engedélyezzék a kölcsönző létesítését az újonnan épített állomásokon. Meg is jött a hosszúcímű illetékes rövid válasza: egyik helyen sem engedélyezhető a kölcsönzőhely létesítése. Hogy a határozat helyességéhez semmi kétség ne férjen, elvileg is indokolja: „Egyébként is az állomás célja nem az utazóközönség ott tartása, hanem, hogy annak utasterét, elsősorban a várótermeket a legrövidebb idő alatt elhagyják”.

E szépen, hivatalos stílusban megfogalmazott elvvel nem vitázhatunk, csak úgy gondoljuk, hogy meg kellene szüntetni a huzamosabb ott-tartózkodás okait. De amíg az okok fennállnak, miért nem lehetne egyes, alkalmas állomásokon felhasználni a kényszerű tartózkodási időt a kulturális ellátás javítására. És miért nem ellentétes ezzel az elvvel az állomásokhoz szinte törvényszerűen hozzátartozó, a talponállók áporodott levegőjét terjesztő és a további ott-tartózkodásra készítő büfék jelenléte? Ezért nem hangzik meggyőzően a válasznak az a kitétele, hogy „a kölcsönzést egy pavilon létesítésével, vagy az állomások közelében kizárólag könyvtár céljára használható helyiségek létesítésével javasoljuk megoldani”.

Kétmillió forint értékű könyvtári berendezést juttat a Szakszervezetek Országos Tanácsa ebben az évben az olvasómozgalmat legjobban támogató üzemeknek és intézményeknek. Budapesten a Beloianisz Híradástechnikai Gyár, a Finommechanikai Vállalat, a Kőbányai Gyógyszerárugyár, a János Kórház és az Április 4. Gépgyár kap ajándékba teljes könyvtári felszerelést. (MTI)

A Bács megyei Mélykúton április 30-án felavatták az ország legkorszerűbb falusi könyvtárát, amelyet következő számunkban képeken is bemutatunk.

Borsod megyében folytatódik a klubkönyvtárak kialakítása: a három helyiséges, 3000 kötetes berzéki klubkönyvtárra a 700 lelkes község 100 000 Ft-ot fordított — a társadalmi munkán kívül. A berendezést a megyei tanács adta. — Sály község 60 000 Ft-ért épületet vásárolt a klubkönyvtár elhelyezésére. — Sajópetri új épülettel gazdagodott, amelyben az eddig magánházaiban működő könyvtár és a tűzoltószertár kapott helyet. — Karcsán 4000 kötetes, Révleányváron 2000 kötetes új, szabadpolcos könyvtárt avattak.

A Hódmezővásárhelyi Megyei Könyvtárban átalakítások kezdődtek: az utca felőli épületszárnyban megszüntettek két irodát és helyettük folyóirat- és könyv-olvasótermet létesítenek. A szabadpolcos tér bővítésével 17 000 kötetre emelkedik az ott elhelyezett könyvtárlomány. A félmillió forintos korszerűsítés során a pincét 60 000 kötet befogadására alkalmas raktárrá alakítják át, a régi raktárak helyére pedig irodák kerülnek. Az irodalmi rendezvények céljára 200 négyzetméteres képeznek ki.

A Hajdú megyei Vámospercsen korábban egy 4×4 m-es helyiségben szorongott a községi könyvtár, amint erről a Könyvtáros 1966. decemberi számában Nyáry László könyvtáros „Az iskola és a könyvtár kapcsolata Vámospercsen” c. írásában beszámolt. Azóta a könyvtár új helyiséget kapott a művelődési otthonban. A megnyitó ünnepség alkalmával az irodalombarátok köre összejövetelt tartott, amelyen fiatal debreceni művészekkel találkoztak a kör tagjai.

Gyöngyösön a volt Orczy kastélyban elfoglalt szűk helyiségeből rövidesen megfelelőbb helyre kerül a járási könyvtár. Gácsi Lászlónak, a városi tanács elnökhelyettesének a Heves megyei Népújságban írott cikke szerint a többszer lakosú új, déli városrészbe könyvtárát, ifjúsági és felnőtt klubot fog telepíteni a tanács.

Az új veresegyházi és a váchartyáni művelődési házban elhelyezett könyvtárát a televízió híradója is bemutatta. Pest megyében további könyvtáratavatásokra számíthatunk még ebben az évben: megkezdődött

Köszönjük szépen. Ez olyasmi, mintha a MÁV-nak a vonatok zsúfoltságának csökkentése érdekében azt javasolnánk, hogy állítson be új szerelvényeket, lehe-
tőleg kényelmes, jól világított, modern kocikkal.
(Pest megyei Könyvtáros)

ugyanis az aszódi és az albertirsai községi könyvtár átépítése. Ugyanakkor rossz hír érkezett Ceglédre: életveszélyessé vált a járási-városi könyvtár épülete, ezért a könyvkölcsönzést bizonyítalan ideig megszüntették. — A Tiszán innen — Dunán túl c. országos vetélkedő jutalmául kapott 20 000 Ft-ot a Dánszentmiklóson épülő körzeti klubkönyvtár berendezésére juttatta a Pest megyei Tanács.

A Szabolcs megyei Fábiánháza községben 50 000 Ft-os költséggel új könyvtárat létesítettek, Nyírmadán pedig 5000 kötetes könyvtár nyílt az új művelődési házban.

Szombathely tizedik fiókkönyvtárát a Hunyadi úti orvos—mérnök—pedagógus házban nyitották meg. Az 1000 kötetes állománnyal induló könyvtár heti 15 órában tart nyitva.

Körzeti könyvtár épül Zánkán (Veszprém m.). A nyolc községet és az üdülőket ellátó könyvtár a nyáron már megkezdte a kölcsönzést.

Kitüntetések

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa hazánk felszabadulásának 22. évfordulója alkalmából eredményes munkájuk elismerésül *Vasvári István* költőnek, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársának a MUNKA ÉRDEMREND ezüst fokozata, *Takács Miklósnak*, a Szombathelyi Megyei Könyvtár igazgatójának és *Zima Jenőnek*, a Biharkeresztesi Járási Könyvtár igazgatójának a MUNKA ÉRDEMREND bronz fokozata kitüntetést adományozta.

Pályázati felhívás

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ 1967 őszén középfokú könyvtárosképző szaktanfolyamot indít. A szaktanfolyamra egészségügyi intézményben dolgozó, középiskolai végzettségű, főfoglalkozású könyvtárosok jelentkezhetnek, akiknek egy választott idegen nyelvből szóbeli és írásbeli vizsgát kell tenniük. Jelentkezési lapot az OOKDK hálózati és módszertani osztályától (Bp. VIII., Szentkirályi u. 21. dr. Fehérvári Tiborné) lehet kérni. A jelentkezési határidő 1967. augusztus 15.

KÉT ÚJ FIÓKKÖNYVTÁRAT adtak át a közelmúltban Debrecen egyik munkáslakta külterületén, a Szabadság-telepen, ahol eddig mindössze egy 20 négyzetméternyi alapterületű, parányi könyvtár működött 800 olvasó számára. Az új felnőtt könyvtárban csaknem négyezer könyvet helyeztek el. A felnőtt kölcsönzőhöz közel nyílt meg a gyermekkönyvtár. Itt mintegy kétezer kötet könyv és sok-sok játék várja a legfiatalabb olvasókat. A gyermekkönyvtár létesítésének érdekessége, hogy azt a városi könyvtár és a MÁV Járműjavító Üzemi Vállalat szakszervezeti könyvtára együttesen hozta létre és működteti. Ez a közös fenntartású könyvtár jó példa arra is, hogy milyen gyümölcsöző és hatásos lehet a tanácsai és a szakszervezeti könyvtárak együttműködése. (B. J.)

Margó

Ülünk a megyei könyvtár-olvasóasztalánál, szép csendben és szorosan, mint a kishalak az olajosdobozban. Jár a kezünk, jár a lábunk. A kezünk még csak rendben lenne: surrognak a folyóiratlapok, percegnek a jegyzetelő golyóstollak. De a lábunk? Ótörái teát sugároz épp a rádió, együtt rángunk a lábsínn ritmusával. Fiatal lány a könyökszomszédom, holnap beszámolója lehet az esti egyetemen, újra és újra próbál behatolni a kanti Tiszta ész szövevényébe. És közben: „Pókháló van már az ablakon.” Agytekervényein is szőni kezd lassan a pók, majd győz a „Gyakorlati ész kritikája”: Itt nem lehet tanulni. Kényelmesen hátradől, jóízűket hörpint az ötörái teából.

Szép dolog a komplex népművelés, de ne ártson egyik összetevője a másiknak. Azt is elhiszük, hogy frissíti a könyvtár dolgozóit a zene, de inkább hátul, a raktárban frissüljenek. Hát nem elég, hogy nincs megfelelő olvasótermünk, hogy roppant csekély a nyitvatartási idő? Legalább ez a kis idő legyen zavartalanul az olvasásé!

Petőfi Népe
(Kecskemét)

EX LIBRIS

VARGA ISTVÁN

A NAGY OKTÓBERI SZOCIALISTA FORRADALOM 50. évfordulója alkalmából több forduló műveltségi vetélkedőt rendeznek olvasóik részére a budapesti vas- és textilipari üzemek szakszervezeti könyvtárai és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, a KISZ és az MSZBT közreműködésével. A résztvevőknek a Szovjetunióra vonatkozó ismereteikről kell számot adniuk. Újszerű a jelentkezés módja is: a versenyen való részvétel jogát a nevezési lapokon található három rejtvény megfejtésével lehet megszerezni. A győztesek jutalma szovjetunióbeli utazás, a helyezettek pedig sok értékes tárgynyermény lesz.

A JÁSZBERÉNYI járási tanács végrehajtó bizottsága ismételten állást foglalt amellett, hogy új könyvtáros beállítását esetén a községi vb-k feltétlenül kérjék ki a járási könyvtár vezetőjének véleményét is. A járás minden községi könyvtárában kívánságkönyvet rendszeresítettek az olvasók kívánságainak rögzítésére. Jászapátiban a cigánytelepen, Jászkisén pedig a község több pontján fiókkönyvtárak nyíltak a könyvigények kielégítésére.

A SOPRONI SELYEMSZÖVŐGYÁR szakszervezeti könyvtára a KISZ és a kulturális bizottság közreműködésével a költészet napja alkalmából szavalerenszert rendezett. A sorrendben immár az ötödik alkalommal lebonyolított, hagyományossá vált verseny résztvevőinek szavalerenszertait a 200 főnyi hallgatóság — melynek soraiban ott ült a gyár igazgatója is — nagy tetszéssel fogadta. A győztesek értékes könyvjutalomban részesültek. (F. L.)

Hírek

A KÓRHÁZI BETEGEK könyvvéllátására fiókkönyvtár létesült Kaposvárott a megyei kórházban. A könyvtárfiók a városi könyvtárhálózatba tartozik, 1500 kötetes állományát is a városi könyvtárhoz kapja.

AZ UNESCO könyvtárügyi kiadványának (Unesco Bulletin for Libraries) 1967. évi első száma közli Vargha Balázs: Új irányzatok a magyar gyermekkönyvtárakban című cikkének angol nyelvű fordítását.

A HEVES MEGYEI KÖNYVTÁRKÖZI BIZOTTSÁG legutóbbi ülésén megvitatta az állami, a szakszervezeti és az iskolai könyvtárhálózatok szorosabb együttműködésének kérdéseit; megtárgyalta a nagyobb állománnyal rendelkező üzemi műszaki könyvtárak bekapcsolódását a megyei könyvtárhálózat vérkeringésébe; javasolta, hogy a megyei könyvtár által évekkal ezelőtt kiépített, a mintegy 1000 folyóirat lelőhelyét tartalmazó központi címjegyzéket a könyvtár adja ki füzet alakban; a tanárképző főiskola gyakorló iskolájában létesítsenek a siroki általános iskola ifjúsági könyvtárához hasonló könyvtárat, hogy a gyakorló pedagógusok lássák a községi iskolákban kialakítható ifjúsági könyvtárak mintáját.

A könyvtárközi bizottság felhívta a figyelmet arra is, hogy meg kell oldani a kisebb könyvtárakkal rendelkező iskolák könyvtárosaikat tiszteltidő kérdését, vagy legalább a pedagógusok jutalmazásánál kell figyelembe venni a nem díjazott és nem díjazható könyvtári munkát.

A FORGALOMBÓL KIVONT budapesti HÉV vilamos kocsit kapott a Körmen di Járás i Könyvtár a közelmúltban. A kiszolgált járművet — megfelelő átalakítás után — a Rába parti strandon könyvtárnak rendezik be.

AZ ÚJONNAN MEGVÁLASZTOTT tanács tagok at levélben köszöntötte a Kaposvári Megyei Könyvtár, s felajánlotta számukra tájékoztató eszközeinek tárházát. A levél a tanácsok szervezetére és működésére vonatkozó kis annotált könyvjegyzéket is tartalmazott, és felhívta a figyelmet a tanács tag i tevékenységet segítő legfontosabb lapokra, folyóiratokra.

SAJTÓ- ÉS HANGLEMEZ KLUB NYÍLT a nagybátonyi bányavárosi művelődési házban. Az ott honosan berendezett helyiségben 43 folyóirat, újság, több száz hanglemez várja a klub látogatóit. A lemezek között a zenei felvételeken kívül — ezek között népzenei, a jazzig, hangversenyművektől az operáig minden zenei forma megtalálható — vers és próza i felvételek is állnak az érdeklődők rendelkezésére. A kívánt felvételeket a központi vezérő asztalról három sztereo-lemezjátszó, magnetofon és lemezjátszó közvetíti a klubszobába, de fülhallgató n is történhet a vétel. A tervek szerint a berendezést később felhasználják az érettségire készülő középiskolások tanulásiának megkönnyítésére úgy, hogy a tananyagot magnószalagra rögzítik.

Érdekes kísérlet a klub vezetősége részéről: a tagoknak belépés kor kulcsot nyújtanak át, hogy a helyiséget tetszés szerint, bármikor látogathassák.

TÁJÉKOZTATÓ

DEBRECEN AZ IRODALOMBAN

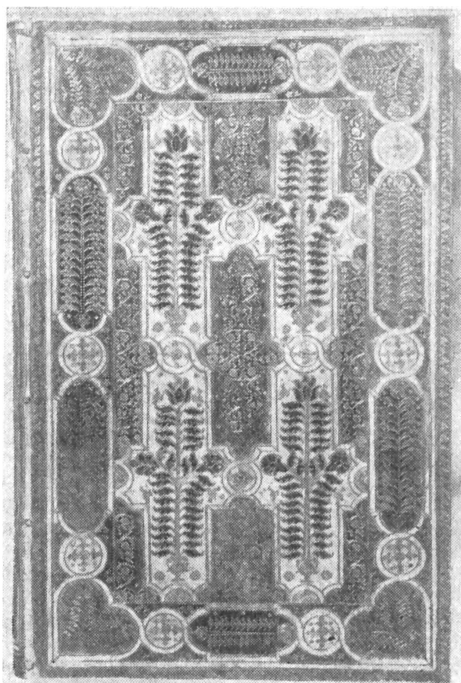
Debrecen szerepét a magyar művelődés-történetben aligha lehet túlbecsülni. Négy száz éves Kollégiuma papok, tanítók ezreit adta a hazának, kihelyezett iskolái (particula) a fél országot behálózva terjesztették az írásbeliséget. Huszár Gál 1561-ben alapított nyomdájából került ki a 16. század folyamán a magyar nyelvű könyvek egyharmada, s még a 18. században is több mű jelent itt meg, mint Kassán, Nagyváradon, Pozsonyban és Pápán együttvéve. A debreceni nyomdában készült Ilosvai Selymes Péter *Toldija*, Werbőczy *Tripartitumának* fordítása és az első magyar számtankönyv. Komáromi Csipkés György, a Kollégium professzora írta az első angol nyelvtant hazánkban (1664), Méliusz Péter, Debrecen püspöke állította össze az első magyar *Herbáriumot* (1578), az ördöngös hírű Hatvani professzor honosította meg elsőnek a fizikai

kísérletezést az iskolai oktatásban. Az összes hazai iskolát és a pesti egyetemet is megelőzve — 1795-ben — a debreceni főbíró, Domokos Lajos vezettette be a magyar anyanyelvű oktatást. Földi János állattana, Diószegi, Fazekas füvészkönyve szintén a Kollégium árnyékában született.

Mint ismeretes, a magyar reformációnak Debrecen lett a „Rómája” (1714-ig egyetlen katolikus sem telepedhetett itt meg), de ha volt magyar földben gyökeret eresztő felvilágosodás s magyaros ízű rokokó, annak is itt kell a bölcsőjét keresnünk: a debreceni civisek racionalizmusában, a Kollégium természettudományos oktatásában, Csokonai, Fazekas költészetében. S ha már az irodalomnál tartunk, ki ne tudná, hogy ebben a városban született, tanult vagy élt Csokonai, Fazekas, Kölcsey, Arany, Ady, Móricz, Ambrus Zoltán, Tóth Árpád; a hozzánk

A kollégium épülete, melyet Péchy Mihály tervezett

A híres debreceni könyvkötők egyik kötés-táblája

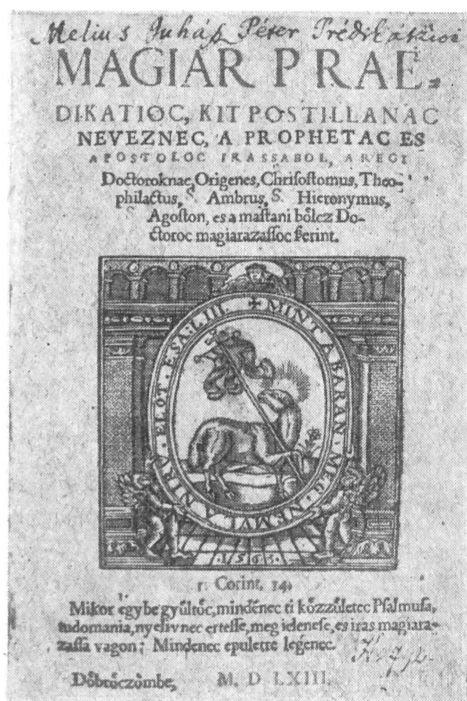
időben közelebbiek közül Oláh Gábor, Gulyás Pál, Nagy Zoltán, Szabó Lőrinc, Szabó Magda. Ez imponáló névsor ellenére Debrecennek nincs szerencséje az irodalommal. Sok író felnevelt, de keveset tudott megtartani; szállást, iskolapadot, néha ihletet is adott, de otthont kevésnek nyújtott, azoknak is mostohát.

Már a város irodalmi beköszöntője sem hízelgő. A *Debreceni disputa* (1572) vasikalaposnak, ridegnek mutatja be „Péter pápát” (Méliusz Péter) és környezetét, s bár a dráma végén — a szerző szerint — Debrecen népe a szentháromság tagadók oldalára áll, a valóságban sohasem tértek el a civisek a kálvini ortodoxiától. Igaz, ez a dráma nem vált közismertté, de olyan hírt pendített meg, mely később egyre erősebben zengett az irodalmi köztudatban. Országosan híressé, illetve hírhedtté Kazinczy tette ezt a várost az *Árkádia* perrel és a *Debreceni Grammatiká*-val kapcsolatos leveleivel. Kétségtelen, hogy Kazinczyt személyes ellenszenv is vezette, s nemegyszer túlzásokba esett, de alapvetően igaza volt: Debrecen közlése nagyon-nagyon távol állt attól a klasszicista eszménytől, amihez a nagy reformátor mérte a várost. Ő alkotta meg a „debreceniség” fogalmát, ami maradiságot, ízléstelenséget, rideg, elutasító szellemet jelentett egyfelől, anyagiasságot, ki-

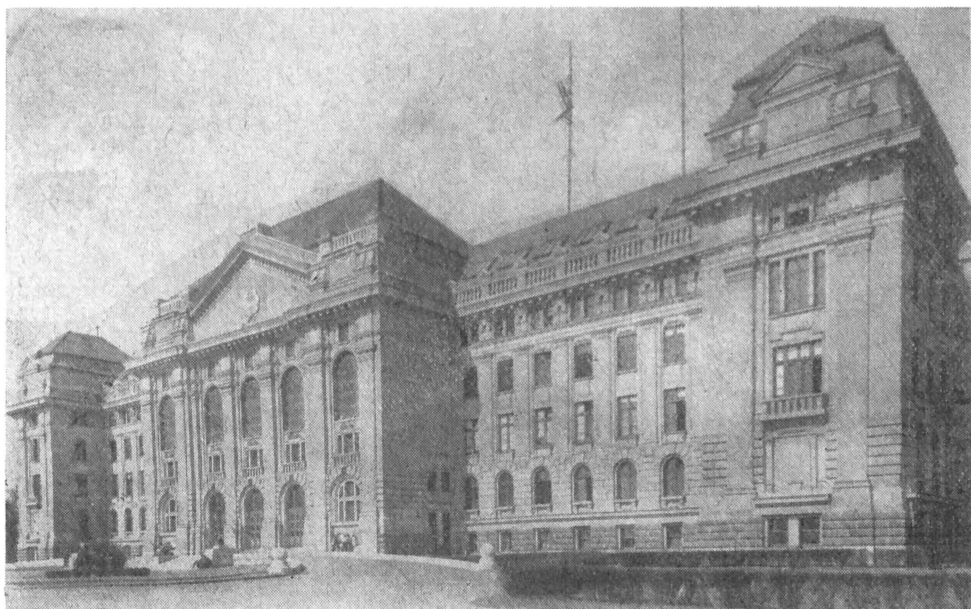
vagyiságot, zsíros gazdagságot, civis-gőgöt másfelől. A Kollégiumban tanuló fiatal Kölcsy, mintha csak kedvére akarna járni mesterének, hosszasan panaszkodik leveleiben a város trespéd szelleméről, a rideg professzorokról, a tanítás nivótlan-ságáról. Arany János a *Bolond Istók* II. énekében hasonló emlékeket idéz:

Szerette volna ismerni, oh nagy
Természet, alkotó kezéd művét!
Keresve, hol szűzen található vagy,
Erdők virágát és a bérc követ;
De a padokban (ah szánni való agy!)
„Magolni” kelle kő, virág nevét;
S ha kézről-kézre járt valami ásvány:
Brúgó darabbá vált körutazásán.

Petőfi is — miként Istók — csak „be-kukkantott” Debrecenbe, de a kép, amit első benyomása alapján rajzol róla, nem kevésbé lehangoló. „Voltál-e már Debrecenben, barátom? — kérdi Kerényi Frigyesztől — láttad-e a pusztai várost, vagyis e városi pusztaságot? ha porba vagy sárba akarsz fulladni, csak ide jőj, itt legkönnyebben célt érhetsz; de az orrodát jól befogd, mert különben, mielőtt megfúlnál, a guta üt meg a szalonnaszagnak miatta. Mennyi szalonna, mennyi hízott disznó van itt! a szellem mégis oly sovány, hogy csak úgy csörög a bordája,

Méliusz Juhász Péter prédikációs könyve 1563-ból

Az egyetem központi épülete, Korb Flóris alkotása

éppen mint az idevaló híres talyigás lovaknak. Itt ha vesznek is könyvet, tán csak azért veszik, hogy bele szalonnát takarjanak."

A poros, sáros, anyagiakban gazdag, de szellemiekben szegény város képe egy évszázadon át nem változik. Ady csak színezi, elmélyíti a Debrecenről kialakított negatív véleményt, s megtoldja egy sokat mondó jelzővel: „a *maradandóság* városa”. Tóth Árpád nem támadja, de belőle is panaszos sóhajtvált ki az emlékezés:

*Hej, Debrecen, Debrecen,
Virágtalan város,
Ködös képpel kérdezem:
Mit kezdjek itt már most?*

De nem kedvezőbb a kép akkor sem, ha Móricz regényeit fogjuk vallatóra. A *Légy jó mindhalálig* kollégiumi rajzával, a *Rokonok* „Zsarátnok”-ával nincs mit dicsekednünk. Szabó Magda regényeiben — különösen a *Freskóban* és a *Disznótóban* — bár halványabb a társadalmi háttér rajza, olyanakk ismerjük meg ezt a várost, ahonnan menekülni kell.

Valóban ennyire maradi, kulturálatlan volna ez a nagy múltú város? Nem, legalábbis nem egészen. A magyar irodalomban él egy másik Debrecen kép is, mint a törzsökös magyarság, a kemény helytállás, a Habsburg ellenesség szimbóluma; a hajdúk, a tógás diákok, a vastag nyakú kálvinisták városa, ahonnan a Hortobá-

gyig viszi a szél a Rákóczi-harang zúgását. Tinódi Lantos Sebestyén, majd később Fazekas Mihály megbecsüléssel szól róla, s még az elüldözött Csokonainak is van hozzá kedves szava. De a legendás hírű Debrecen képét igazán Jókai formálja meg, s mivel legtöbbször ma is az ő műveit olvassák, sokan napjainkban is Jókai szemével látják Debrecen. Számos regényében és elbeszélésében a Kollégium, a Nagyverdő, a szabadságharc fővárosa romantikus ragyogásban lép elénk. A század elején a városba érkező gyermek Szabó Lőrinc ezt a legendás múltat várja és keresi:

*... Mondták az ünnepelt
Kollégium nagy fiakat nevelt,
és én kicsinek éreztem magam.
Bújtam volna, de nem tudtam, hogyan.
S amelletz vonzott is a városi rang,
egy-egy szó is, hogy Rákóczi-harang,
Nagytemplom, Nagyverdő... Hallottam a
tűzvészről, s hogy Bocskay valaha
... s Kossuth... valami nagy dolgot*

csinált:

*de-tro-ni-zál-ta az élő királyt!
Hű! Ez a város csudákat ígért!
Féltem, és izgultam Debrecenért.*

A népi írók táborra szerveződése újra felpeszditette Debrecen hírét. Azok az írók és költők, akik a magyar paraszti rétegekben vélték felfedezni a jövő talpkövét, érthető módon vonzódtak Debrecenhez a számukra idegen Pesttel szem-

ben. Ezt a vonzódást fejezi ki Németh László *Debreceni kátéja*, s az ide kapcsolódó reményeknek kézzelfogható bizonyítéka, hogy itt alakult meg a *Válasz* s itt szerkesztik a *Tiszántúli Figyelőt* is, melynek írógárdája később — már Budapesten — a *Kelet Népet* indítja meg. Ebben a légkörben születtek Gulyás Pál aggódva bízó sorai:

*Meddig esedez még árván egeden a Főnix,
meg a bárány?*

*Új népek kürtje riad, — viszik ezredes
álmaikat!*

*Fogadd ismét be hajódat, eltemetett
lobogódat,
Debrecen, ó-kikötő, tájakat összekötő!*

Kazinczy és Gulyás Pál Debrecen képe nemcsak időben esik egymástól messze. Vajon melyiknek van igaza? Az „ígéret” vagy a „maradandóság” városa Debrecen. Nyilván ez is, az is! Igazságot aligha lehetne tenni. Egy azonban bizonyos: Debrecennek évszázadokon át olyan sajátos karaktere volt, amit csak szeretni vagy megvetni lehetett, de vele szemben közömbösnek maradni soha. S a múltnak ez a kettős arca: a vonzó és az eltaszító, a felemelő és a gúzsbakötő, a lelkesítő és a lehangoló ma is egymás mellett él a város és a táj költőiben. Tóth Endre Csoko-

naira, Gulyás Pálra s más megroppant debreceni tehetségekre emlékezve így tépelődik:

*Itt a szegény költő lesz tékozló,
szívét, szavát potomra szétozító,
aki csak ad, végül koldus marad
s elalszik a zúgó lombok alatt.*

És mégis, az intő példák ellenére, vannak akik vonzódnak hozzá. Pákozdy Ferenc bebocsátását kéri (*Fogadj be Debrecen*), Stetka Éva hazájának érzi ezt a várost (*Debrecen*); a legfiatalabbak közül Buda Ferenc pedig így vall róla:

*Terei tágitottak,
falai szűkítettek,
táplált tejjel, de roppant
szelei kivetettek*

*s járom a magam útját,
talán nem ellenedre,
távol, de a legkurtább
koldőkzsinórra kötve.*

*Születtem Debrecenben,
ő röppenésem bokra.
Fogadd be majd a testem,
Köztemető homokja.*

Simon Zoltán

KÖNYVEK DEBRECENRŐL

Debreceni bibliográfia. Alapvető irodalom a város ismeretéhez. (Gyűjt. és összeáll. Bata Imre, Lengyel Imre, Varga Zoltáné.) 1961. A Városi Tanács és a Kosuth Lajos Tudományegyetem közös kiadványa Debrecen 600 éves évfordulójára. 331 l.

Az összeállítás több mint 4000 tételt tartalmaz, többnyire önálló kiadványokat és folyóiratcikkeket, mégpedig téma illetve tárgykör szerinti csoportosításban. A keresést név- és tárgymutató könnyíti meg.

BALOGH István: *Civisek társadalma.* 1946. Misztótfalusi, 104 l.

A könyv szemlélete vitatható. Egészében azonban nagyon plasztikus és színes képet fest a város társadalmi berendezkedéséről, különösen a civisek társadalmának kialakulásáról és szerepéről.

BALOGH István: *Debrecen.* 1958. Képzőművészeti, 19 l. (Magyar műemlékek.) A város nevezetes műemlékeinek, művészeti értékű épületeinek leírása.

BENDA Kálmán — IRINYI Károly: *A négy száz éves debreceni nyomda.* (1561—1961) 1961. Akadémiai, 432 l.

A szerzők részletesen feldolgozták a nyomda történetét, kulturális és művészeti jelentőségét, s függelékben közlik a nyomda kiadványait is 1561-től 1849-ig.

A debreceni feltámadás. Szerk. Paál Jób és Radó Antal. Debrecen, 1947. 384 l.

A kötet 65 riportot tartalmaz a város felszabadulását követő eseményekről: a moszkvai tárgyalásokról, a debreceni nemzetgyűlésről, az első ideiglenes kormány megalakulásáról. Anyaga helyenként forrásértékű nemcsak a város, hanem az egész ország története szempontjából is.

A debreceni munkásmozgalom története a munkásmozgalmi szervezkedéstől a Tanácsköztársaság leveréséig. (Szerk. Varga Zoltán.) Debrecen, 1956. Alföldi Magvető, 303 l.

Debrecenben nem volt nagyszámú ipari munkásság. A feltárt adatok azonban egyértelműen bizonyítják, hogy szervezkedésük és harcaik segítették az országos akciókat is.

A hatszáz éves Debrecen. Szemelvények a város történelméből. A várossá alakulás 600 éves évfordulója alkalmából.

(Szerk. Komoróczy György.) Debrecen, 1961. Debrecen Város Tanácsa, 466 l. Levéltári anyagok (rendeletek, jegyzőkönyvek rendőrségi akták, gazdasági jelentések stb.) alapján mutatja be a város gazdaság- és társadalomtörténetét, iskoláit, közművelődési viszonyait. Napjainkhoz közeledve egyre bővebb változatát ad.

A *képzőművészetek Debrecenben*. A város alakulás 600. évfordulója alkalmából. Szerk. Bógel József. Debrecen, 1961. Városi Tanács, 134 l.

Részletesen tárgyalja a város művészeti életét kialakulásától napjainkig. Külön fejezetekben foglalkozik az építészettel, a festéssel, a grafika, a szobrászat problémáival. A kötetet számos reprodukció és bibliográfia egészíti ki.

KOMORÓCZY György: *Debrecen története a felszabadulástól*. (A város gazdasági és társadalmi képe.) Debrecen, 1955. Városi Tanács, 113 l. (Debreceni írások 1.)

E munka gazdag dokumentumanyagával és marxista elemzéseivel szerencsésen egészíti ki Balogh István: *Civisek társadalma* című könyvét.

MOCSÁR Gábor: *Nálunk vidéken...* 1967. Kossuth, 264 l.

A szociográfiákat és tanulmányokat

tartalmazó kötet számos írása elemzi Debrecennek és környékének társadalmi, gazdasági problémáit, kulturális arculatát.

MOCSÁR Gábor: *Szellem és századok*. Betekintő Debrecen múltjába [Tanulmány és cikksorozat.] Debrecen, 1962. Debrecen Város Tanácsa, 196 l.

A kötet esszézerű feldolgozásban arra keres feleletet, milyen Debrecen szellemi arca, mik azok az eredők, melyek a múltban gyökerezve meghatározzák a város jelenét is.

A *szabadságharc fővárosa, Debrecen. 1849. január—május*. Szerk. Szabó István. Debrecen, 1948. 596 l.

A szabadságharc és Debrecen kapcsolatát vizsgáló tanulmányok sokrétűen tárják fel, milyen is volt a szabadságharc fővárosa, hogyan látták a menekültek, miként reagált a város népe a trónfosztásra, milyen volt a viszony Kossuth és Debrecen között.

A *Tanácsköztársaság Hajdú-Biharban. 1919. Dokumentumgyűjtemény*. (Gyűjt. és szerk. Komoróczy György, Fehér András stb. Függelék: a Tanácsköztársaság Hajdú és Bihar megyében kiadott időszaki sajtótérképei.) [Bibliográfia] Debrecen, 1959. MSZMP Hajdú-Bihar megyei Bizottsága, 599 l.

PEDAGÓGUSOK KÖNYVESPOLCA címmel ajánló füzetsorozatot indított meg a Kaposvári Megyei Könyvtár a megyei pedagógus szakszervezet anyagi támogatásával. A sorozat célja, hogy felhívja a figyelmet azokra a legfontosabb szakkönyvekre és folyóiratcikkekre, amelyek a pedagógus munkáját eredményesebbé teszik, ezenkívül a nevelők magánkönyvtárának gyarapításához is tanácsot akar adni. Az első füzet az 1966. II. félévben megjelent irodalomból válogat, a további füzetek évenként háromszor jelennek meg. Érdekes újítás, hogy az összeállító bibliográfusok a felhasználókat is felkérlik a munkájukban való részvételre: az előszóban tájékoztatják az olvasókat a címleírás adatairól, módjáról, arra kérve őket, hogy ha a célnak megfelelő írásra bukkannak, továbbítsák a pár soros ismertetéssel kiegészített címadatokat a szerkesztőségnek. A füzet főbb tárgykörei: A nevelés és az oktatás elmélete és gyakorlata; Szakmódszertan; Tanítás az általános iskola alsó tagozatában; A gyermek, Család és iskola; Diákkotthoni nevelés; Pályaválasztás; Felsőoktatás; A külföld pedagógiája; Neveléstörténet; Tájékozódás a szakirodalomról.

AZ ÚJSÁGOLVASÓK MŰVELTSÉGÉNEK szélesítését érdekes anketokkal, sorozatokkal segített Debrecenben. A városi könyvtár és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat a városi folyóiratolvasóban sorozatot szervezett, amelynek első előadásain sajtótörténeti és sajtópolitikai tudnivalókkal ismerkedtek a résztvevők. A legnagyobb szocialista és kapitalista lapok, hírügynökségek ismertetése után sor került az újságírás műfajainak ismertetésére is, a képektől egészen a külpolitikai rovatig. A sorozat végén a megyei lap, a Hajdú-Bihari Napló munkatársai találkoztak olvasóikkal, s megbeszélték a lap munkájának legfontosabb kérdéseit. A hírlapolvasó anketot szervezett az Ifjúsági Magazin szerkesztőségével is. A találkozón, melyen Gerő János főszerkesztő vett részt, élénk eszmecsere alakult ki a lapról. (B. J.)

A MÚLT A JELENBEN

Solohov Emberi sors című elbeszéléséről

A keretes elbeszélés majd olyan régi, mint a leírt irodalom. A nagy keleti elbeszélés- és mesegyűjtemények többnyire névtelenül maradt rögzítői már éltek a történetbe foglalt történet, a kétféle idő irodalmi mesterfogásával: az elbeszélő jelenidejébe. — még ha nem is magukat tették meg elbeszélőnek, hanem valamely kitalált, költött, mesebeli személyt — ágyazták bele az elbeszélés lezárt múltidejét. Néha, erre a közismert és közkezenforgó Ezeregyéjszaka a legjobb példa, többszörösen is. Az Allahhoz intézett bevezető fohász feltételezi a tényleges elbeszélőt, aki elmondja „*A régiek regéit tanulságul a ma élőknek azért, hogy lássa az ember azokat az eseményeket, amelyek másokkal történnek és nem vele*”. Ezután kezdődik Sakriár király és Sahrzád története; nem a legkülső, de a legfőbb keret, a mesés, hol hihető, hol meg csodás történeteket ugyanis Sahrzád beszéli el. Ő sem mindig közvetlenül, nemegyszer valamely novellája válik belsőbb keretté azáltal, hogy egy vagy több történetet annak egyik-másik hőseivel beszélget el.

Hasonló a szerkezete a Pancsatantrának, a Papagáj-könyv címen közismertté vált gyűjteménynek és sok másnak. Apuleius is hasznosította a fogást. Boccaccio — nem egy keletről származó történettel együtt — szintűgy átvette ezt a kitűnően bevált formát, melynek lényeges eleme, hogy elbeszélője illetve elbeszélői maguk is egy történet cselekvő-szenvedő részesei. Utána is, mind a mai napig nem egy író hasznosította e régi és jól bevált írói fogást.

Mi volt a céljuk vele? A legkorábbiaknak, a közzsájon forgó elbeszélés- és mesekincsek összegyűjtőinek elsődleges céljuk minden bizonnyal az összefoglalás volt, az együtt- és fenntartása annak, ami effajta keret nélkül ismét széthullhatott volna. Összeszótták és fonták tehát, amit összeszedtek, hogy az egyes novellák a többivel összebogozva egymást tartsák, s így egyetlen egy is el ne vesszhessen, el ne kallódhasson belőlük. Ez volt talán a legfontosabb. A keretelbeszélők személyisége, személyes történetük s ami minden történet lényege: egyszerűségük, az általuk elmesélt elbeszéléseknek és hőseiknek — bármily csodás történet meseszerű alakjai is lettek legyen — hasonló egyszerűséget, ezáltal realitást (hisz a valóság legfőbb jellemzője, hogy önmagát soha nem ismétli) és hihetőséget kölcsönzött. S egyúttal a jelenbe varázsolta a múltat.

A későbbi írók, mármint a Boccacciónál későbbiek, akik már nem ősi és százahagyományozott elbeszélés-anyagot tettek a magukévá és foglaltak egybe, hanem maguk szerezték történeteket írtak, a hihetőség és hitelesség végett fordultak a történetes kerethez. Miként — többek közt — Cervantes, majd Swift. A múlt század s a századforduló írói — különösen a németek — szintűgy szívesen alkalmazták — már csöppet sem csodás, sem nem rendkívüli — történeteik hitelességének növelésére ezt a századokon-ezredeken át kipróbált és kitűnően bevált eszközt.

Solohov *Emberi sors* című hosszabb novellája ezt a klasszikusnak — de legalábbis hagyományosnak — nevezhető keretes elbeszélés formát követi. Illetve ennek egy igen gyakori — a keretbe foglalt történetet még közvetlenebbé és hitelesebbé tevő — változatát. Nála az írónak (egész pontosan: a keret-történet hőseinek, aki csupán feltehetően azonos az íróval) mondja el valaki a tulajdonképpeni történetet.

Az *Emberi sors*nak, ha jól megnézzük a dolgot, valójában három ideje van. (Időn most nem csupán a szorosan vett időt — azt a valamit, ami múlik — értem, hanem ennél jóval többet és kézzelfoghatóbbat, az időnek a hordozóját, megnyilvánulási formáját, vagyis az eseményeket, amelyek benne zajlanak le, s ezeknek az eseményeknek emberi és tárgyi környezetét szintén.) Az író ideje félmúlt: az a háború utáni első tavaszi nap, amelyen egy bizonyos Bukanovszkaja sztanyicába kellett utaznia, lovaskocsin, úttalan utakon. Ezt a félmúltat — bár az író nyelvtani múltidőben beszél róla — bátran jelennek tekinthetjük, nemcsak könnyedség kedvéért és nemcsak, mert a keretnek valóban ez a jelene. Ebbe a jelenbe — miután az elbeszélő egy rozoga ladikon átkelt egy megáradt folyón — lép be a tulajdonképpeni elbeszélés hőse: Andrej Szokolov egy kisfiúval, Ványával — s jelenük rövid időre, míg a visszatérő ladikra várnak, egyesül az író jelenével, akinek ekkor meséli el

Szokolov a maga emberi sorsát: múltját, félmúltját és jelenét, amit nem a szószaporítás kedvéért tagoltam így fel, hanem jellemzésül.

De maradjunk még a keretnél. Solohov szinte fölöslegesnek tűnő aprólékosággal kezd elbeszélésébe: elmondja, hogy azon a bizonyos első háború utáni tavaszon milyen hirtelen és hevesen tört be a meleg, már március végén, a Felső-Don vidékére, hogyan vetkeztek le a homokos doni földek hótakarójukat, miként duzzadtak meg a szárazerek és pusztai patakok, s váltak csaknem járhatatlanná az utak. A továbbiakban is rendkívül pontos, még a sztanyicát is megnevezi, ahová igyekeznek (viszont nem árulja el, miért kellett odautaznia). Leírja miként verődött a tajték fehér csomóvá a lovak oldalán és lágyékán a keskeny farhám alatt; megemlíti, hogy gyakorta le kellett szállniok a kocsiról és gyalog tovább vergődniök. A lapos fenékű korhadt ladikban való átkelésüket szintúgy minden részletével hozza tudomásunkra, majd azt is közli, hogy átázott zsebében a Belomor-csomag és ki kellett raknia cigarettáit a sövényre száradni. Mindezt olyan körülményesen részletezi, mintha ő maga lenne a tulajdonképpeni novella hőse és vele történne majd valami elbeszélésre és figyelemre méltó, amihez ez a hosszadalmaskodó bevezetés elengedhetetlenül hozzátartozik. Pedig az elbeszélés valódi hőse csak ezután bukkan föl, s az eddig elmondottaknak semmiféle folytatásuk nincs, sőt az elbeszélés végén sem lesz. Megérkezik-e az író abba a bizonyos sztanyicába vagy sem, sosem tudjuk meg. A keret megkezdett és időnek előtte — mielőtt valami érdemleges történet volna benne — abbahagyott csonk marad. Úgy vélhetnők, el is maradhatna, vagy bármi mással helyettesíthető lenne. Andrej Szokolov máskor, másnak és más körülmények között: egy teázóban, székéren rázódva, esetleg vonaton, vagyis bárhol egyebütt elmondhatta volna történetét. Hitelét bármiféle más keret éppígy megerősítette volna. Ha egyáltalán kell hozzá keret...

Mégsincs így. S nemcsak azért, mert ez a hirtelen jött korai tavasz, a latyakos hó, a megduzzadt szárazerek, a kiöntött folyó a rozoga ladikkal nem egyedül az író jelenének színtere, hanem lényeges színtere Szokolov jelenének is. Másért sem. A keret-elbeszélés, az író története ugyanis csupán a novella azóta megdöntött és túlhaladott hagyományai szerint eseménytelen és befejezetlen, valójában nem. Külső fordulatosságát belső történés helyettesíti: események, amik az író lelke mélyén zajlanak le, miközben megtudja, átérzi és átéli Szokolov életét; a novella-forma klaszszikus csattanóját pedig gondolat helyettesíti, mely az előbbieik hatására érelődött és született meg az író agyában. Ide is írom: „*Nem, nemcsak álmukban sírnak a háborúban megöszült idős férfiak. Sírnak ébren is... Csak az a fő, hogy idejében félre tudjon fordulni. És az a legfőbb, hogy ne sebez meg egy kisgyermek szívét: ne lássa, hogy fut le arcodon a fukar, de forró férfikönnny.*” — Ennek a benső és bensőséges keret-történésnek színtere — s most már tudjuk: egyetlen lehetséges színtere — az a háború utáni első tavasz, melyen az Azovi-tenger felől induló meleg szelek szűzmeztelenre vetkeztetik a Don bal partjának homokos földjeit és amelyen az írónak útra kell kelnie Bukanovszkaja sztanyicába... Miért is?... Minden bizonnyal azért — bár még maga sem sejtí —, hogy útközben meghallgassa Szokolov ember-telen-emberi sorsát, és mássá legyen tőle, ő is, mi is, akiknek ő tovább elbeszéli.

Ebbe az írói keretbe nő bele és fonódik össze vele szétválaszthatatlanul Szokolov története, melynek — céloztunk már rá — három időrétege van, visszafelé haladva: az elbeszélés jelenideje (mikor Szokolov kisfiával együtt felbukkan az író látóterében), félmúltja (melyben a kisfiúra akadt) s múltja (egész addigi élettörténete: a háború előtti évei, házassága, gyermekei, hadbavonulása, harctéri élete, foglyul esése, fogsága, menekülése a fogságból, családjának elvesztése, leszerelése, ezutáni élete a kisfiúra való rátalálásig).

Ez már valódi novella a szó hagyományos értelmében is. Csupa történés. Egy teljes emberi élet illetve annak legfontosabb, legmélyebbre ható, egyéniséget és sorsot legmeghatározóbb forduló. Egy emberi élet története? Igen. Egyetlen egy egyszeri életé, mely soha nem ismétlődhet. Nem azért, mintha olyan különös, kivételes volna. Szokolov élete meglehetősen köznapi sors, története egy közemberé. Megrendítő, de nem rendkívüli. Nagyszerűsége abban rejlik, hogy köznapisága ellenére — pontosabban: éppen ezért — korának egész történelmét magán hordozza. Élete és egyénisége a kor lenyomata.

Az 1922-es éhínséges esztendőben elveszíti szüleit, előbb kulákoknak gürcöl, majd egy ácszövetkezetben dolgozik, aztán egy gyárban kitanulja a lakatosmesterséget. Megnősül, árvalányt vesz el; még egyszer-kétszer kirúg a hámból, de jönnek a gyerekek s Szokolov ezután a családjának él. Huszonkilencben megjelennek az autók, megtanul kocsit vezetni. Egyre jobban keres. Gyerekei tanulnak. Kis házat vesz. S akkor kitör a háború. Bevonul. A fronton megállja a helyét, kétszer is megsebesül, meggyógyul, visszakerül a frontra, fogságba esik. Nem lövik agyon, az éhezést, az

embertelen bánásmódot, kegyetlen munkát is kibírja: egy ízben megszökik, elfogják, még komiszabb lesz sora. A front azonban közeledik, a németek veszteségei nőnek, sofőrökre van szükségük, Szokolovot egy mérnök-őrnagyhoz osztják be, akit — mikor már egész közel a front — ügyes furfanggal átszállít az övéihez. Szabadságot kap, hazamegy és megtudja, hogy házára bomba hullott, felesége és lányai ott pusztultak. A fia azonban életben van, tisztként harcol a fronton. Ismét bevonul. Elérkezik a háború utolsó napja; fia ezen a napon esik el. Ő leszerel, munkába áll. Dolgozik itt és ott. Egyhelyütt apátlan-anyátlan, toprongyos kisleány lel, akit magához vesz, s most már a kisleány jár innen oda, onnan meg ide dolgozni.

Ezek a „köznap” motívumok Szokolov történetében. Mindez, ha nem is hátszálra így, mással szintén megeshetett volna. Ha csupán ennyit tartalmazna az elbeszélés, minden tragikussága ellenére sem ragadna meg. Az elsorolt események önmagukban nagyonis hétköznapiak. A novellának pedig rendkívülit kell tartalmaznia, valami mást, valami többletet, mint a szokvány hétköznapiak.

Mi ebben a novellában az a többlet, a kivételes, a rendkívüli, ami egyszerűvé, megragadóvá és — tegyük hozzá — igazzá: a valóság lenyomatává s ugyanakkor törvényyszerűvé teszi? Minden — mondhatnám — minden történéseinek a módja. Ezzel azonban oly sokat markolnánk, hogy semmit sem fognánk. Meg kell elégednünk néhány motívum kiemelésével. Amit a feleségéről mond Szokolov, általánosnak, jó néhány asszonyra illőnek tűnik: *„Már gyermekkorában megtanulta, hogy nem fenékgig tejjel az élet, és ez meg is látszott a természetén. Felületes szemnek nem volt valami tetszetős, csakhogy és nem felületesen, hanem alaposan megnéztem... Nyájas, csendes volt... törte magát, hogy a kevésből is jóízű falatot készítsen nekem...”* Nehéz megilletődöttség nélkül olvasni ezt a jellemzést, kivált a félmondatot, hogy — hadd idézzem újra! — *„felületes szemnek nem volt valami tetszetős...”* Mély és megrázó értelmet azonban — mintegy visszamenőleg — mégis csak később nyer ez a mesteri asszony-portré; amikor hadba vonuló férjétől búcsúzik Irina: *„En még egész tizenhét esztendő együttélésünk alatt soha, egyszer nem láttam olyannak, mint azokban a napokban — meséli róla Szokolov. — Egész éjjel se száradt fel a könnye az ingem elejéről, és aztán reggel is, ugyanaz a história... szája megduzzadt a sírástól... szeme zavaros, kába volt, mint az elmeháborodotté... A parancsnokok beszállást vezényelnek, ő meg a mellemre borul, a nyakam köré fonja a karját, tetőtől talpig reszket... egy szó se jön ki a száján... Azt mondom neki: »Embereld meg már magad, drága Irinám! Mondj legalább egy szót búcsúzóul.« Mond is, de minden szó után felzokog: »Drága Andrjusám... nem látjuk... mi már... egymást ... többet ezen a... világon...«* Szokolovot erre előnti a méreg, lefeszíti az asszony karját a nyakáról... és meglöki a vállát. Az asszony hátratántorodik vagy három lépést, aztán megint csak feléje tipeg. — Szokolov pedig soha többé nem tudja feledni, hogy meglökte, eltaszította. Mi sem tudjuk. Balsejtelemmel telik meg a jelenettől lelkünk, s innen már csak szorongva tudjuk tovább olvasni az elbeszélést. Amely — említettük már — fordulatokban és rendkívüli eseményekben sem szűkölködik. Csupán kettőre utalunk: Szokolovnak a részeg Lagerführerrel való párbeszédére, pontosabban párviadalára, mikor az első, sőt a második pohár pálinka után is megtagadja, hogy harapjon a kenyérből és szalonnából. És a mérnök-őrnagy átfuvarozására az övéihez, keresztül a német fronton. Nem jelentéktelen pillanatok ezek, emlékezetünkbe is vésődnek, ha nem is oly mélyre, mint a feleségétől való búcsúzása és a kisleánnyal való találkozása a teázó előtt. Néhány mondatot ebből is idézünk: *„... kis madárfióka még, és máris megtanult sóhajtozni... Azt kértem: »Hol van az apád, Ványa?» »El-esett a fronton« — suttogja. »Hát a mamád?» — »A mamát agyonütötte a bomba a vonatban, amikor jöttünk.« — »Hát honnan jöttetek?» — »Nem tudom, nem emlékszem...« — »És nincsenek itt rokonaid, nincs senkid?» — »Nincs.« — »Hát hol halsz?» — »Mikor hol.« Erre majd kibuggyant a szememből a forró könny, és egyszeriben eltökéltem: »Az nem lehet, hogy elpusztuljunk külön-külön. Fiammá fogadom.« Mindjárt úgy megkönnyebbült, olyan derűs lett a lelkem. Odahajoltam hozzá, és halkan azt kérdeztem: »Hát azt tudod-e, Ványuska, ki vagyok én?» — »Kicsoda?» — kérdezte vagy inkább sóhajtozta. »En az apád vagyok« — mondtam neki ugyanolyan halkan.”*

Ennyi elég is az idézetből, ebben a néhány mondatban rejlik a megvilágosító értelem, az elbeszélés és az életé is. Miatta és érte — hogy Szokolov, az író és az ő segítségével mi is megértsük — kellett és volt érdemes a múltat jelenné idézni, mindenki számára átláthatóvá tenni. Az értelem pedig ez: ... külön-külön, egymagában elpusztul az ember, akár sokat átélt és kibírt férfi, akár pelyhes madárfióka még. Az életet csak szeretettel egymáshoz kötözve-erősítve lehet és érdemes kiállni.

Zolnay Vilmos

Hárman az 1967. évi SZOT-díjasok közül

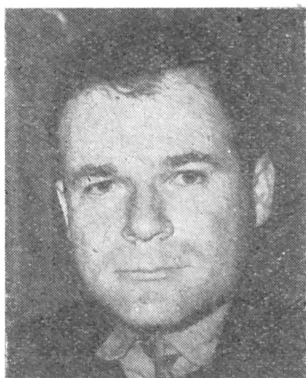

BEREK KATALIN

A Nemzeti Színház tagja. Színészi pályáján emlékezetes alakítások sorára tekinthet vissza. Egyaránt hitelesen formálja meg a klasszikusok tragikus és vígjátéki nőalakjait és napjaink vívódó, nemegyszer hössé magasodó asszonyát. Színpadi sikerei mellett népszerűségének másik forrása előadóművészi tevékenysége. A nyilvánosság minden fórumát: a rádiót, televíziót és a művelődési otthonok, könyvtárak előadótermeit, klubszobáit is felhasználja az irodalom — főleg a mai magyar költészet és próza-irodalom — népszerűsítésére.

MOLDOVA GYÖRGY

A harminc egynehány évesek azon nemzedékéhez tartozik, amelynek tagjai végigpróbálták az alkotó munka minden fajtáját. Korán jelentkező tehetsége a Színművészeti Főiskola felé irányította — dramaturgiát tanult —, miközben novellái jelentek meg lapokban, folyóiratokban. Azután otthagya a főiskolát, rakodómunkás, útépítő lett, vagyis visszavért oda, ahonnan ifjan elindult: a munkások világába. Innen ered irodal-

mi riportjainak a személyes élményekből fakadó hitelessége, a külvárosi terek, házak életéről, a nagy munkáskerület, Kőbánya lakóinak világáról küldött híradásaink érzéketlensége, megragadó atmoszférája. Az íráshoz való visszatérte után — a hatvanas évek elején — különféle műfajokban próbálta ki ábrázoló erejét. Írt színdarabot, filmet, legfőbb irodalmi műfaja azonban a regény és elbeszélés. A SZOT-díjat Gázlámpák alatt című elbeszéléskötetéért, egyéb műveiért és az író-olvasó találkozókra kifejtett népművelési tevékenységéért kapta.

MŰVEI

Szerelem csütörtök (filmforgatókönyv). 1959. (Gantner Jánossal közösen).

Légy szíves Jeromos (zenés bohózat). Bemutatta a Petőfi Színház 1962. szeptember 28-án).

Az idegen bajnok (novellák). 1963. Szépirodalmi, 436 l.

Sötét angyal (regény). 1964. Szépirodalmi, 281 l.

Gázlámpák alatt (elbeszélések). 1966. Szépirodalmi, 259 l.

Magányos pavilon (regény). 1966. Magvető, 215 l. (Magvető kiskönyvtár)

Gumikutya (szatirikus regény). = Kortárs, 1. sz. 105—121. l. 2. sz. 266—285. l.

SOÓS ZOLTÁN

Hajdúnánáson született. Ő is végigjárta a mai fiatal alkotók életformában, élményekben oly gazdag, változatos útját. Vasesztergályosként kezdte Ózdon. Itt írta első verseit is. Majd az újságírás következett. Volt még könyvtáros, művelődési otthon igazgató, munkás, tisztviselő és a Fiala Művészek Klubjának titkára is. Amiben állhatatos maradt kezdettől fogva, az a hűség a munkásosztályhoz, amelynek életét, gondjait, örömeit fejezi ki verseiben, szüneteiben küzdve — ha kell érdes szóval is — minden ellen, ami felemelkedésének útjában áll. Programszerűen vallja magát a Váci út fiának. Verseinek nyelvében — ha az ábrázolás hitelessége úgy kívánja — merészen felhasznál minden nyelvi réteget. A SZOT-díj „Gorombakovácsok” című versciklusának és a Magyar Hő és Darugyárban, továbbá más üzemekben kifejtett népművelői tevékenységének elismerése.

KÖTETEI

Napébresztő (versek). 1963. Magvető, 102 l. (Új termés)
Aggódnak érted (versek). 1965. Magvető, 101 l.
Gorombakovácsok (elbeszélő költemény). 1966. Magvető, 112 l.

Születő hagyomány Balatonszárszón

„Emlékeztetek... rám, aki köztetek életem,
s akit ti szerettetek egykor” (József Attila: Drága barátaim)

— „Mi itt Somogyban meghallottuk József Attila búcsúszavát, s a hagyományteremtés szándékával indítottuk útjára ezt a kezdeményt” — mondotta Kellner Béla, a Kaposvári Megyei Könyvtár igazgatója Balatonszárszón, a József Attila születésnapján rendezett országos szavalóversenyen, melyre Somogy megye Tanácsa és a Népművelési Intézet ezután minden évben összegyűjti a fiatal versmondókat.

Az első találkozóra a KISZ 60 szavalója érkezett, igen sok jószándékkal, lelkesedéssel és erősen különböző felkészültséggel. Kétségtelen, hogy a verseny győztesének, a soproni Kóthy Juditnak előadóművészete messze kimagaslott a mezőnyből, és versválasztása is József Attila életművének elmélyült ismeretéről tanúszkodott, kiváló szavaló a két másik nyertes, a miskolci Monyók Ildikó és a veszprémi Borbély László is — utóbbi a humor egyetlen megszólaltatója a versenyen —, ám a többiek erősen elmaradtak mögöttük. A többség szabad versválasztása azt bizonyította, hogy József Attila költészete tananyagga merevedett számára: alig hallottunk mást, mint az iskolában is kötelezően oktatott néhány verset. (Választásuk csupán a ma élő költők esetében volt bátrabb, merészebb.) Előkészítőik sajnos épp József Attila életművében nem indították el őket a keresés és felfedezés önálló útjára, pedig a költő csak akkor élhet az „ifjú szívekben, és mindig tovább” ha ércszobor helyett sze-

mélyes ismerőssé válik, s többet olvassák, mintsem koszorúzzák...

Feltűnt a szomorú versek egyeduralma: bár nem valószínű, hogy a fiatalok idegenkednének a játékos, humoros költésztől, de a szavalóversenyeket még összetévesztik az iskolai ünnepélyekkel. Versmondásuk is bírálható volna, ám e versenyek éppen a szavalótechnika csiszolására lesznek nagyon alkalmasak, s hozzájárulnak majd az egyszerű, póznélküli előadásmód terjedéséhez. Nem feledkezhetünk meg e versenyek tehetségkutató szerepéről sem: rövidesen az előadóművész-utánpótlás egyik bázisává lehetnek.

E mindenképpen hasznos, hagyományteremtő újitásnál azonban elszomorító, hogy Balatonszárszó még mindig csak helyszínt nyújt, értő közönséget alig. A természet zsúfolásig megtöltők fele a vendégekből került ki, s a megjelent szárszói lakosok között több is volt, aki nem értett, félremagyarázott egy-egy verset. A verskultúra helyi elmaradottsága többek között a községi könyvtár elhanyagoltságával is magyarázható: még mindig régi, szűkös helyén található, a művelődési ház öltözője melletti kamrácskában, mely sem könyvet, sem olvasót nem fogadhat be elegendő, és sem rendezvények előkészítésére, sem támogatására nem alkalmas. Reméljük, hogy a községi tanács megtartja ígéretét, és a következő évek során már József Attila nevéhez méltó könyvtár neveli a falu népét a költészet ismeretére és szeretetére. (B. É.)

Dr. Gonda Irén dedikál

A BAROMFITENYÉSZTÉS

szakirodalmának népszerűsítése volt a fő célja az idén a mezőgazdasági könyvhónap keretében rendezett Hajdú-Bihar megyei szakíró-olvasó találkozóknak. A biharkeresztesi járás nyolc községe dr. Gonda Irén szakírót, a Baromfitenyésztés c. lap szerkesztőjét látta vendégül, s az író-olvasó találkozókon is főként asszonyok vettek részt. A felszólalásokból kiderült, hogy a szaktudás igénye, az új módszerek ismeretének vágya a baromfitenyésztésben is erősödik. Ez a jelenség nemcsak az egyének, de a népgazdaság érdeke szempontjából is fontos, hiszen az országban ma még mintegy 30 milliós vegyes, korcs, kishozamú tyúkállomány található, melyet mielőbb jól

tojó fajtákkal kell felcserélni. A termelés ebben az állapotában drága és versenyképtelen, olyan baromfifajták tenyésztése szükséges, melyek évi 70 db helyett 200 db-os tojáshozamot érnek el; ez a hozam azonban új eljárások, tenyésztési módszerek nélkül az új fajtáknál sem következik be.

A nyolc községben kb. 200 ember ismerkedett meg a szakíróval. A sikeres rendezvények előkészítésében és rendezésében a társadalmi szerveken és a könyvtárosokon kívül ezúttal a baromfi felvásárlók is résztvettek, abban a reményben, hogy e találkozók eredményeképpen a jövőben több áru kerül majd a piacra. (Z. J.)

555 MŰSORDARAB címmel adta ki színműtárának gyarapodási jegyzékét a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár. Első, 1960-as műsortanácsadójának megjelenése óta színműtára több mint ezer kötettel gyarapodott. Ezek a kiadványok a korszerű műsorpolitikára törekvő műkedvelő színjátszó együtteseket kívánják támogatni. A szerkesztők: Gergely (Graf) Ernő, Németh Ottóné és Rózsa Béla az anyagot műfajok és játéktípusok szerint csoportosították: jelenetek — egyfelvonásosok — hosszabb színművek — irodalmi színpadi összeállítások — magánszámok — gyermekműsorok — bábjátékok — táncok. A mű nehézségi fokát betűjelzés közli.

A kitűnően összeállított kiadványt G. Szigeti Magda illusztrációi díszítik. A füzet tartalma, kivitele nemcsak segítséget ad a műkedvelő színjátszáshoz, de kedvet is ébreszt hozzá, s ezért híven szolgálja azt a célt, amit Csoóri Sándor költőnek az előszóban idézett szavai hirdetnek: „Ahhoz, hogy az emberek jobban megértsék a televízióban, vagy a rádióban közvetített színdarabokat, maguknak kellene állandóan műkedvelői szinten jó és érdekes darabokat betanulniok. A gépi művészet csak úgy tud érzelmeket sugározni és tartósítani, ha a nézőben van valamilyen személyesebb megalapozása is a művészetnek.”

K Ö N Y V E K R Ő L

ARCOK ÉS VALLOMÁSOK

A Szépirodalmi Kiadó sorozata, mely a XX. század magyar íróit mutatja be írásban és képben — kötetenként kb. 8 Ft-os áron — okos, jó, hasznos vállalkozás. Irodalmi képeskönyveket már néhány évvel ezelőtt is adtak ki (József Attiláról, Radnóti-ról stb.); ezek egy kicsit hidegek, merevek voltak, mint egy múzeum élettelen kövei. Az új sorozat abban különbözik elődjétől, hogy nemcsak képeket nyújt, hanem szöveget is; változatosabb, eleve-
nebb tehát, nincs kiszolgáltatva a föllel-
hető képhagyaték véletlen adta keretei-
nek, a szó kötőanyagával betöltheti annak
hézagait. Az ötletet alkalmasint egy nép-
szerű francia példa sugallta, a „... par
lui-mème” — pl. „Balzac par lui-mème”
(Balzac önmagáról) — sorozat; ez adott
mintát szöveg és kép arányos vegyítésére
s a szöveg olyan alakítására, mely az is-
mertetett írónak engedi át a vezérszóla-
mot, anélkül, hogy az ismertetőt — a
kritikust, az irodalomtörténészt — hát-
térbe szorítaná. A jót követni, átplántálni
sohasem szűgyen.

1966 óta négy füzete jelent meg a sorozatnak. József Attila, Lengyel József, Illés Béla, Tamási Áron a bemutatott s megszólaltatott négy író; Gyertyán Ervin, Szabó József, Diószegi András és Féja Géza vállalta az ismertető szövegek megírását. Illelnek felsorolni a kötetek fényképész-társaságainak nevét is, de ezt, sajnos, nem mindegyikben találjuk meg.

A kis könyvek írói persze nem teljesen egyformán végeztek munkájukat. Gyertyán Ervin a költő már korábban feltárt levelezéséből, gazdag dokumentumirodalomból válogathatott, s ennek legfontosabb darabjait foglalta egybe értekező stílusú prózájával. Diószegi András főként Illés Béla önéletrajzi írásai-ból merített, az anekdotázó író legjelesebb anekdotáiból szerkesztette meg könyvét,

magának csak a szerény (de jól tájékozott) kalauz szerepét igényelve. Féja Géza írása idézetekkel föllazított komótos esszé, az életrajzon kívül műelemzéseket is tartalmaz, véleményt mond, kritizál, dicsér. Szabó József dolga volt talán a legnehezebb: az ő munkája az első kísérlet Lengyel József pályafutásának bemutatására, dokumentumok híján jobbára szépirodalmi művei alapján.

Képek tekintetében Illés Béla füzete a legérdekesebb, már csak azért is, mert a fotográfiákon a magyar író mellett világhírességek egész sorát — Bernard Shaw-tól Lunacsarszkijig — láthatjuk, s a régi amatőr felvételek közt néhány igen jól sikerült is akad. József Attiláról nem maradt fenn annyi kép, hogy minden alkalommal újat lehetne közölni, ezért a mostani kötet nem kínál meglepetéseket. Nagyrészt új viszont az, amit Lengyel József és Tamási Áron képeskönyve nyújt, az utóbbi szép tájakat is a székely havasok ihlető világából. A képek nyomása általában kielégítő, kár, a kisebb méretűek közt van maszatos, elmosódott is, és nemigen érthető, hogy egy írói csoportkép, mely József Attila és Tamási Áron füzetében egyaránt szerepel, miért homályos az egyikben, ha a másikban jól ki tudták nyomtatni.

A sorozat sikerre tarthat igényt, s kíváncsú, hogy az első négy kötetet mennyi kövesse még. Szükségünk van a mai magyar irodalom múzeumára.

Lukácsy Sándor

A MEGJELENT KÖTETEK

Gyertyán Ervin: József Attila. 1966. 206 l.
Szabó József: Lengyel József alkotásai és vallomásai tükrében. 1966. 178 l.
Diószegi András: Illés Béla alkotásai és vallomásai tükrében. 1966. 201 l.
Féja Géza: Tamási Áron alkotásai és vallomásai tükrében. 1967. 183 l.

KÉPES TÖRTÉNELEM

A Móra Ferenc Könyvkiadó ezzel a címmel sorozatot indított, melynek eddig négy kötete, az 1., 2., 6. és 7. számú jelent meg. A kiadó célja, hogy a történelem ki-magasló korszakairól képet adjon, neve-

zetes alakjairól éppen úgy, mint az egy-szerű emberek életéről, munkájáról, kultúrájáról. Mindjárt előljáróban szeret-nők megjegyezni, hogy nem egészen ért-jük a sorozat felépítését, mert hiszen első

kötete a nagy felfedező utazásokról szól, a második a magyar történelem XI—XIII. századáról, a már megjelent 6. és 7. kötet pedig a magyar reformkort és szabadságharcot tárgyalja. A következők, úgy látszik, ugyancsak a magyar történelmet ábrázolják majd. De akkor miért került elsőnek kiadásra a nagy felfedező utazások története?

Ez a kötet Erdődy János: *Küzdelem a tengerekért* című könyve. Az első viking-utazóktól Magellán idejéig ismerteti a felfedező utakat. Az érdekes, izgalmas tartalom alkalmas arra, hogy a 10 és 14 év közötti fiatal olvasók érdeklődését kielégítse. Erdődy érdekteszítően adja elő a tengeri felfedezések történetét, már címeivel is kissé túlságázva az érdeklődést. A kiadó nem fukarkodott a képmellékletekkel. Majdnem 300 fénykép egykorú metszetekről, városok és ásatások képei, népművészeti tárgyakról és műemlékekről készült fényképfelvételek teszik szemléletessé és vonzóvá a kötetet, amely azonban, mint említettük, kiesik a sorozat egészéből.

Fontosabbnak tartjuk a sorozatban eddig megjelent három másik kötetet. Valamikor Jókai Mór vállalkozott a magyar történelem népszerű előadására, s évtizedek távolán át ma is emlékszünk arra, milyen mohó érdeklődéssel és szinte csilapíthatatlan tudásvágygal forgattuk első ifjúságunkban a magyar történelmet drámai képekben elénk vetítő lapjait. De nemcsak tőle, hanem más, hasonlíthatatlanul kevésbé jelentékeny szerzőktől is mennyit olvastunk. Mindenképpen nagy és fontos írói és történelempedagógiai feladat egy ilyen sorozat megírása a serdülő ifjúság számára. Hiszen a kötetek sokezer magyar fiatal történelemszemléletét fogják — olykor véglegesen — meghatározni. Már tudniillik mindazokét, akiknél magasabb tanulmányok vagy nagy történeti szintézisek később nem végzik el korrigáló munkájukat. De még az utóbbiak történelemszemléletében is nyomot hagynak az első élmények, az ifjúkor olvasmányainak kitörölhetetlen emlékei.

Hegedüs Géza *Korona és kard* című kötete Magyarország XI—XIII. századi történetét tárgyalja. Nagyön szép a könyv kezdő képe, mely I. István egy küldöttének útja kapcsán az akkori magyar Alföldet mutatja be. Általában Hegedüs Géza a népszerűsítő irodalomnak valóságos mestere. De olykor elragadja a hév: miért oly hosszú például a ladoméri kaland leírása, a 160 lapnyi szövegből 18 lap, amikor Szent Lászlóra csak 8 lap esik! (Mellékesen jegyezzük meg, hogy mi úgy tudtuk: Vazul megvakítására I. István adta a parancsot.) Kitűnő viszont annak bemutatása, hogyan kezd az Árpádok alatt a szabad magyar jobbágyvá vál-

ni. Ebben Hegedüs mintha Arany János Petőfihez intézett egyik levelének történelmi intuícióját bontaná ki szélesebben.

Fekete Sándor *Haza és haladás* című munkája nagyban és egészben Horváth Mihály nagyszerű monográfiáján (Huszonöt év Magyarország történetéből) nyugszik, Szalay László mellett legnagyobb történetírónk műve nyomán rajzolja meg a reformkort. Fekete munkájához szorosan kapcsolódik Márkus István *Forradalom és szabadságharc* című kötete, melynek minden oldalán ráismerünk a jeles szociográfusra. Igen szép a magyar falu leírása — hogyan éltek a parasztság különböző rétegei 1848 tavaszán —, s azután kitűnő annak ábrázolása, miként hatottak a márciusi törvények a földtelenekekre, főként a nemzetiségiekre. E két kérdés elhanyagolása volt egyébként a magyar forradalom bukásának egyik legmélyebb oka.

Márkus a részletekben önállónak is tud mutatkozni, amellet, hogy mindig az ifjúság érdeklődését tartja szem előtt. Találón állítja elénk Karl Grünne gróf általában kevésbé ismert egyéniségét, a Schwarzenberg—Haynau—Grünne hármas egyik alakját. Van bátorsága rámutatni arra, hogy 1848-ban a reformerek a nemzetiségekkel való megegyezés helyett visszahátrálnak, s a vármegyei uralom fenntartására a régi konzervatívokkal szövetkeznek. Petőfi és Arany elbukott a választásokon. Azt is éreztetni tudja, hogy ily módon a történelmi Magyarország később valóban csak az

Ausztriával való kiegyezés útján volt fenntartható, s a teljesen független Magyarország szükségképpen a nemzetiségek leszakadását jelentette volna.

Görgeyt is, mellőzve az árulás vádját, jól mutatja be, mint aki a harc képes népfelkelők eltávolításával a forradalmi népfelkelés ellen fordult. Sem demokrata, sem forradalmár nem volt, hanem a birtokos osztály jobbszárnyán állott. „Nem tűrhetem seregemben a megjutalmazott engedetlenség példáit”, mondta a Lenkey

huszárokról, akiknek hazatéréséről Petőfi verset írt. De Görgey tudott hallgatni, fegyelmezni, parancsolni, sereget szervezni és vezetni.

Hegedüs Géza, Fekete Sándor és Márkus István — mindegyik a maga stílusában és ábrázolásmódjával — jól oldotta meg feladatát. Csak ajánlani tudjuk műveik kölcsönzését a serdültebb ifjúság számára, és érdeklődéssel várjuk a sorozat folytatását.

Katona Jenő

A MEGJELENT KÖTETEK

1. Erdődy János: Küzdelem a tengerekért. A nagy felfedező utazások kora. 1964.
2. Hegedüs Géza: Korona és kard. Magyarország a XI—XIII. században. 1965.
6. Fekete Sándor: Haza és haladás. A reformküzdelmek kora. 1966.
7. Márkus István: Forradalom és szabadságharc, 1848—49. 1966.

EURÓPA-ZSEBKÖNYVEK

Sokan ismerik azokat az olcsó és elegáns külsőbe öltöztetett könyvsorozatokot, melyekben a francia, az angol és a német könyvkiadás kínálja a klasszikus és a modern világirodalom alkotásait. A *Livre de Poche*, a *Penguin Books*, a *Fischer-* és *Rowohlt-sorozatok* külföldön hallatlan népszerűséget szereztek a tömegkönyvkiadásnak. A franciák népszerű zsebkönyvsorozata például már túljutott ezerhatszázadik kötetén is. Klasszikusokat éppúgy megjelentet, mint a legmodernebbeket: például az „új regény” képviselőit; regényt, verset, drámát, esszét vegyesen és jól megválogatva nyújt olvasóinak.

Nálunk mindeddig az Olcsó Könyvtár látta el a tömegkönyvkiadás feladatát. Ez a sorozat azonban más célokat követett és követ, mint a „zsebkönyvek”: elsősorban olvasókat akar nevelni, az irodalom érdekében akar mozgósítani; s ezért mind külső kiállítása, mind válogatása alatta marad az igényes olvasó követelményeinek. Az az olvasóréteg, mely nálunk az utóbbi öt-tíz év alatt növekedett fel — nem egyszer éppen az Olcsó Könyvtár kötetének jóvoltából —, ma már kinőtte az apró sárga kötésű könyveket. Igényesebbé vált: szebb, tartósabb külsőt és vonzóbb, modernebb címlistát kíván. Ennek a várákozásnak a kielégítésére vállalkozik az Európa Kiadó zsebkönyv sorozata.

E zsebkönyvek a világirodalomból válogatnak: klasszikusok és modernnek írásai-ból egyaránt. Szemben az Olcsó Könyvtárral nem csupán izgalmas-olvasmányos, tehát a kezdetlegesebb olvasókultúrával rendelkező közönség igényeihez mért műveket publikálnak, hanem elgondolko-

zó, nem egyszer kísérletező írásokat is. Erről árulkodik a program, melyet szerkesztői maguk elé tűztek, s ezt bizonyítja az eddigi termés is. De lássuk az eredményeket:

Az Európa Zsebkönyvek sorozata eddig nyolc művet adott közre: három klasszikust és öt modernet. A klasszikus anyag sorában jelent meg Victor Hugo népszerű és világhírű regénye: *A párizsi Notre Dame*, a középkori Párizs életének e monumentális, romantikus freskója. Ugyancsak megjelent Thackeray főműve: a viktoriánus Anglia kegyetlen kritikáját nyújtó *A hiúság vására*, valamint Stendhal romantikus, szerelmet és szabadságküzdelmet ábrázoló kisregénye: a *Vanina Vanini* is. Hugo és Stendhal regényeinek különös népszerűséget adhat az, hogy mindkettő nemrégiben került filmváltozatban is a magyar közönség elé. Tudjuk, hogy a film mennyire felkelti az érdeklődést egy-egy irodalmi alkotás iránt. Ezért dicséretes az a gyorsaság, mellyel a zsebkönyvek szerkesztősége a két romantikus film közönségsikerére reagált.

Érdekesebbek azonban, s valljuk meg: jobban ki is fejezik a sorozat programját az olyan modern művek, mint Golding, Ehrenburg, Hochhuth vagy Updike írásai. Golding első regénye: *A legyek ura* már nem ismeretlen nálunk, benne fedeztük fel néhány éve az angol „dühöngő” nemzedék talán legjobb írójának tehetségét. Pontos lélekrajz, nagyszerű, szinte bravúros szerkesztés és egy hatalmas, a kor egyik alapvető problémáját felmutató szimbólum — ezek jelentik a regény értékeit. Golding az emberi természetet, az ember sorsát és jövőjét faggatja: diákjai, akik egy véletlen repülőszerencsétlensé-

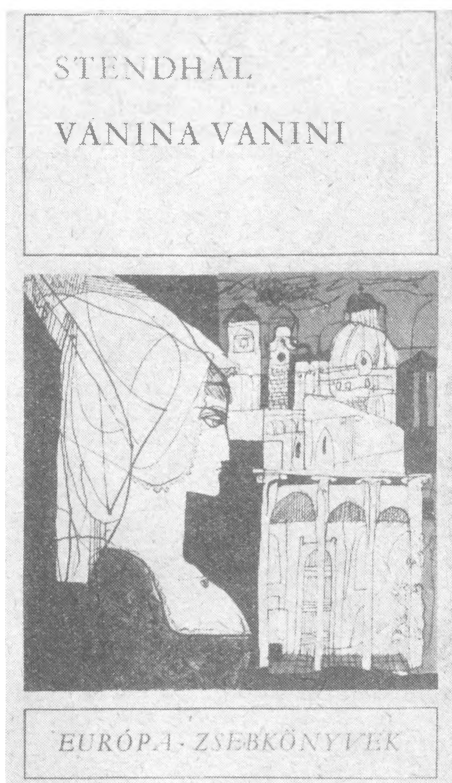
következtében kerülnek egy lakatlan sziget vad körülményei közé, valóban az emberi nem legizgalmasabb és legsőbb drámáit élik újra, történetükben az emberi természet és társadalom elfajulásának komor jelenségei kapnak példázatot.

Hasonlóan érdekes olvasmány Ilja Ehrenburg fiataalkori regénye a *Julio Jurenito*. A szovjet író hősei valamiféle modern, huszadik századi Candide útját járják, belevetik magukat a kor ádáz küzdelmeibe: politikába, gazdasági életbe, világháborúba, forradalomba, — a helyes emberi magatartást keresik. Kalandjaik során számtalan ostobaság és előítélet, embertelenség és bűn lepleződik le, feltárja válságait a modern kor és a polgári világ. Ehrenburg szatirikus regényt írt, s jaj annak, akit vagy amit gúnyos bírálataival, fölényes ítélkezésével célbavesz. Regénye őszinte vallomás eszményeiről, tiltakozás a háború és az embertelenség ellen, kritikái szenvedélyre és józanságra serkentő írás, de kitűnő, élvezetes olvasmány is. Ötletek tűzijátékával dolgozó szellemes és modern könyvet ismerünk meg benne.

A sorozat harmadik modernje: Hochhuth *A helytartó* című drámája jólismert a magyar közönség előtt. A humanista lelkiismeret, a bűnök felett ítélkező bátorság és a modern — Brechten iskolázott — epikus drámaforma kitűnő alkotása ez a darab. Örvendetes, hogy a Thália Színház előadása után most szövegszerűen (még hozzá teljes szövegében!) is megismerkedhetünk a német író darabjával.

Hochhuth műve világsiker volt, éppígy világsiker övezi azt a fiatal amerikai író, John Updike-ot, akinek Párizsban a legjobb külföldi regény címét elnyert írását: *A kentaurt* a zsebkönyv sorozat legfrissebb kötete nyújtja át nekünk. Updike azokhoz az írókhoz tartozik, akik — mint O'Neill vagy Anouilh — a mítoszban látják az emberi élet sorsmozgató eseményeinek végső foglalatát, jelképes magyarázatát. Regénye egy amerikai kisember: egy tanár életének utolsó napjait meséli el, úgy hogy az események, még a legapróbb történések mögött is mindig ott bújkál a mítikus megfelelés, a görög mítosz. Azoknak a képeknek és utalásoknak a rendje, melyek az egyszerű tanár, a hétköznapi ember történetét is az emberiség tágabban értelmezett sorsának jelképévé teszik. Sajátos liraiság hangzik fel ebben a könyvben: a szubjektív líra oldja egymásba a hős történetét és a mitológiát, s ez okozza legfőbb varázsát, élményt kiváltó erejét.

Végül a sorozat modernjei között jelent meg Karel Capek bűnügyi történeteinek válogatása *Az ellopott gyilkosság*. E kü-

lönös „krimik” csak fordulataikban, a műfaj fogásai szerint bűnügyi történetek, valójában igényes írások: az izgalom kulisszái között érdekes társadalmi, pszichológiai felismerésekre, emberi tapasztalatokra akadunk.

E néhány könyv máris megrajzolja a sorozat profilját, sejteti későbbi terveit: az Európa Zsebkönyvek főként a közismert klasszikusok és a világirodalmi ranggal mérhető modernek kiadására törekszik. Újabban például Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődés* és Hemingway regényét: *Az öreg halász és a tenger* jelentették meg.

Születő sorozat ez, s talán nem meglepő, ha egy induló és igényesnek ígérkező könyvsorozat láttán eszünkbe jutnak a vállalkozás beérkezett külföldi rokonai. Ezért merjük megkockáztatni azt a véleményyt, hogy jó lenne, ha a zsebkönyvek nemcsak regényt (és drámát), hanem verseket és esszéket is közölnének. Bizonyára akadna olyan klasszikus és modern költő — Byrontól Gérard de Nervalig, Carcotól Tuwimig (hirtelen csak azok nevét írjuk le, akikről már elkellene egy-egy magyar nyelvű válogatás) — aki színe-

sebbé, érdekesebbé tenné a sorozat jövőendő terveit. Az esszéválogatások pedig már azért is izgalmasak lesznek, mert a modern világirodalom legnépszerűbb és legrangosabb műfaja éppen a tanulmány, — gondoljunk csak Sartre, Camus, T. S. Eliot és Gaudy esszéire. A zseb-

könyvek előtt tehát, mint mondani szokás, nagy jövő áll. Vajha ez az ízléses köntösbe öltöztetett, jól válogatott sorozat örökölhetné a ma már bizony becsületben megőregedett Olcsó Könyvtár helyét és feladatát.

Pomogáts Béla

A SZOROZATBAN EDDIG MEGJELENT KÖNYVEK

Golding, William: A legyek ura
 Ehrenburg, Ilja: Julio Jurenito
 Hochhuth, Rolf: A helytartó
 Stendhal: Vanina Vanini
 Hugo, Victor: A párizsi Notre Dame I—II.
 Capek, Karel: Az ellopott gyilkosság és más bűnügyi történetek
 Thackeray: A hiúság vására I—II.
 Updike, John: A kentaur
 Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés I—II.
 Hemingway: Az öreg halász és a tenger

HÓZÁPOR

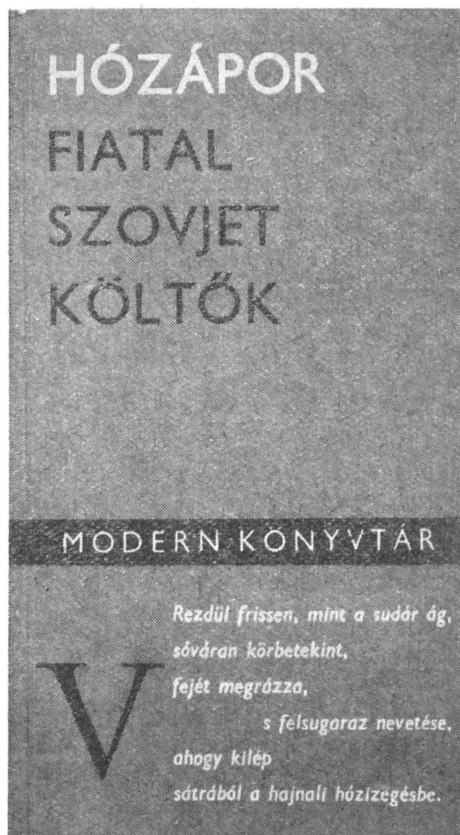
Fiatal szovjet költők

Az antológia érdekességét az adja, hogy a Szovjetunió legfiatalabb értelmiségi nemzedékének — a költők egy része

még egyetemi hallgató — érzéseibe, gondolataiba ad betekintést.

A bemutatott költők jórésze Moszkvában, illetve Leningrádban él, szülőföldjük azonban igen távoli: a nagy szovjetország legkülönbözőbb tájairól hozták a gyermekkori benyomásokat, az ihlető első élményeket. Az oroszokon és ukránokon kívül burját-mongol, csuvas, azerbajdzsán, grúz, észt, manysi, abház, evenk találhatók közöttük, akik népük költészetének gazdag hagyományát, emlékeit és mesés szimbólumait szolgáltatták meg, miközben modern életérzéseknek adnak hangot. Úgy tűnik, többségük Jeszenyin nyomdokain indult el: a tájak hangulata, a természeti jelenségek és a falusi emberek ábrázolása a népköltészetet és modernséget csodálatosan ötvöző Jeszenyin hatását mutatja. Ez a tény elgondolkoztat, és kérdésre késztet: lehet, hogy az új generáció legnagyobb hatású mestere valóban Jeszenyin, de az is lehet, hogy a nagy költőért és a népköltészetért oly forrón rajongó fordító, Rab Zsuzsa csupán azok verseit válogatta csokorba, kikkel rokonságot érzett?

A versek igen tehetséges fiatalokról vallanak, akik szorosan hozzátartoznak szülőföldjükhöz és annak népéhez, és sokszor fájdalmas-magányosan keresik helyüket a befogadó nagyvárosban. Életüknek gyötrő emléke a gyermekkorban átélt háború, gyöngéd, balladás színekkel szólnak özvegy édesanyjukról s az ismeretlen katonasírban nyugvó apáról, halk panasszal a félelmekkel és nélkülözéssel teli gyermek évekről. Megrázó élmények serege nyűgözi őket, ezért tekintenek — ami fiataloknál ritka — többször hátra,

mint előre: gyakoribb az emlékeken medítáló vers, mint az álmokat, terveket megszólaltató.

E fiatal költők sorában találkozunk néhány nálunk is ismert névvel: az orosz—orosz—tatár származású Bella Ahmadulináéval, kinek játékos ötletekben villódzó sorai mögül mély érzések szólnak; a leningrádi Maja Boriszovnáéval, ki szimbólumokban fogalmazza meg erősen gondolati ihletésű mondanivalóját; ismert nevű nálunk a szibériai kozák „sztanyica” (katonai település) eleven-vad színeivel jelentkező Vlagyimir Cibin (a címadó

versnek is ő a költője); és — inkább prózája révén — az abház származású, de oroszul író Fazil Iszkander, ki a városba kerültek magányának kifejezésére talál szívszorító hangokat. A többiek itt között verseikkel mutatkoznak be, s aki ezt a kötetet elolvassa, bizonyosan érdeklődéssel fogadja majd későbbi jelentkezésüket is, nemcsak az esztétikai élmény miatt, hanem azért, mert lehetetlen észre nem venni rokonságukat a mi fiatal, paraszt eredetű költőinkkel. (Európa, 102 l. 4 Ft)

Bozókya Éva

KÉZIKÖNYVTAR

ÁLLAMIGAZGATÁSI KÉZIKÖNYV

Az államigazgatás szerveit és alapfogalmai ismertető kézikönyv első kiadása 1960-ban jelent meg s mint első ilyen-fajta munkának — óhatatlanul — számos hiányossága volt. Az idő haladásán kívül ez tette szükségessé a második, teljesen átdolgozott kiadást. Ebben csaknem egyharmadával bővült a címszavak száma, a címek arányosabbak lettek s a kézikönyv tartalmilag is gazdagodott, különösen az államigazgatási dolgozókat és a jogkereső közönséget közelről érintő szakigazgatási fogalmakkal; a honvédelmi, külügyi, mezőgazdasági, egészségügyi és művelődésügyi igazgatás intézményeinek ismertetésével, a hatáskörükbe tartozó kérdések és eljárások magyarázatával. Általánosságban megállapítható, hogy a kézikönyv jellege az almanachtól a lexikon felé tolódott.

A kézikönyv az érdeklődők széles körével számol. Címzettjei közé sorolja a bíróságok, ügyészségek, a rendőrség és az egyéb hatóságok, valamint a párt- és társadalmi szervek tagjait és természetesen magukat az ügyeikben eljáró állampolgárokat is. Ehhez a körhöz nyugodtan hozzászámíthatjuk nemcsak a különböző tanácsai bizottságokban (az állandó bizottságokban) működőket, hanem az apparátusban dolgozókat is, hiszen a kézikönyv tartalmában az államigazgatás szakigazgatási részein kívül a határterületekkel is bőségesen foglalkozik. Hozzátehetjük, hogy mindenki hasznosan forgathatja, aki tanácsadással foglalkozik; a jogtanácsosok, ügyvédek, a posta és egyéb szervek tájékoztató szolgálatai és — talán elsősorban — a könyvtárak tájékoztató szolgálata. Végül — amiről az összeállítók szintén nem beszélnek — rendkívül hasznos szolgálatot tesz a kézikönyv az ismeretterjesztésben, haszonnal forgat-

hatják a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat előadói is.

A hatályos jogszabályokra való utalás nagyban emeli a kézikönyv értékét. Csak a szakemberek tudják kellőképpen értékelni azt a mérlegelő munkát, amely eldönti, hogy mit kell hatályos, érvényes jogszabálynak tekinteni. Ez a „feltérképezés” nem kis munka. Nagyon hasznos a különböző szervek címének közlése is. Csak helyeselni lehet a teljességre való törekvést, ami nem könnyű feladat, de a munka természetéből folyik. A szöveg tömörségéről, az érthetőségről és a könnyű kezelhetőségről szintén elismeréssel kell szólni. A kézikönyvnek tudományos értéket ad a határterületekre való tekintés, az ezzel kapcsolatos anyaggal való ésszerű gazdálkodás. Számos olyan címszóval találkozunk, amelyek felvétele az összeállítók államigazgatási rutinját dicséri. Ezek megválasztása teszi a kézikönyvet széles körben érdekessé. Néhány címszó az elmondottak igazolására: örökösödés, össznépi állam, társadalombiztosítás, lakásépítési akciók, munkaegység, kitüntetések, munkavédelmi felügyelő, mezőgazdasági művelési ágak, könyvtárak, levéltárak, múzeumok, Nemzetközi Munkaügyi Szervezet, óvodai térítési díjak, Partizánszövetség.

Mi sem természetesebb, hogy mivel „évés közben jön meg az étvágy”, még számos címszó bevételét tartanánk hasznosnak. Ezzel szemben elhagyható lenne a gyorsan változó anyag, elsősorban a nevek közlése, ami részben nem annyira lényeges az érdeklődők szempontjából, másrészt a változások következtében esetleg félrevezető is. Így pl. az országgyűlési választások óta a kormányservekben és bizottságokban sok változás történt.

Mindent összevetve: a kézikönyv rendkívül hasznos. Kiadása tartalmához méltóan tetszetős. Ehhez viszonyítva érthetetlen a kis példányszám (4100), annál is inkább, mivel a lényegesen kisebb gyakorlati értékű első kiadás példányszáma

nagyobb volt (5100). A kézikönyvet természetesen szerint és gyorsan módosuló tartalmára tekintettel, indokolt időnként újból kiadni. (Közgazdasági és Jogi, 546 l., 60 Ft.)

Dr. Takács József

TOLNAY KÁLMÁN: VADÁSZOK KÉZIKÖNYVE

A vadászok kereken negyedszázazer főnyi táborának érdeklődésére tarthat számot ez a jól szerkesztett, a vadászat és vadgazdálkodás minden fontos kérdését felölelő, szabatosan megírt könyv. A vadászati ismeretek valóságos tárházát kapja kézhez nemcsak az, aki hivatásánál vagy hivatali beosztásánál fogva rendszeresen foglalkozik vadászattal és vadgazdálkodással, vagy az ismereteinek bővítésére törekvő vadász, de feleletet találnak kérdéseikre azok is, akik még csak készülnek a vadászok sorába lépni, s meg akarják tudni, hogyan szerezhetnek be lőfegyvert, s mik a feltételei annak, hogy a jövőben ők is hódoljanak a vadászat örömeinek.

Tolnay Kálmán könyve nem az első könyv, amelyet a felszabadulás után e témáról írtak. Ilyen könyv kiadásának szükségessége természetesen már jóval korábban felmerült, hiszen a demokratikus Magyarországon tulnyomórészt olyan emberek kezdtek vadászni, akik korábban vadászatot legfeljebb csak mint hajtók vettek részt. Az új vadásztársaságok kezdetben nem ismerték a vadgazdálkodást, tagjaik közül sokan csak fogytékos ismeretekkel rendelkeztek a vadról, a fegyverről s mindarról, amit egy vadásznak tudnia illik. Ezen a hiányon nemcsak a vadászati felügyelői kar tanácsadó-ellenőrző tevékenysége, nem csupán a jogszabályok előírásai, hanem mindenekelőtt népszerűen megírt jó kiadványok segítettek. Csak nemrég jelent meg *Akos László* szerkesztésében, egy kitűnő szerzői kollektíva tollából első vadászati tankönyvünk *Vadgazdálkodási és vadászati alapismeretek* címmel (Mezőgazdasági Kiadó, 1965), amely jó didaktikai érzékkel vezeti be olvasóit a vadászat ismereteibe.

Tolnay Kálmán könyvének megjelenését ezért elsősorban azok a fejezetek indokolják, amelyeket a korábbi könyvek nem tárgyalnak, vagy csak futólag érintenek. A könyv nagyobb részének úttörő jelleget ad, hogy teljes részletességgel ismerteti azt az elég nagy számú — egyébként csak utánjárással fellelhető — jogszabályt és hatósági intézkedést, amelynek ismerete a vadászat és vadgazdálkodás helyes gyakorlatához elengedhetetlenül szükséges.

Mindjárt a könyv elején áttekintést kapunk a vadászati jog forrásairól, a vadgazdálkodásról szóló 1961. évi VII. törvényről, valamint a vadgazdálkodásról és a vadásatról szóló 1/1962. számú kormányrendeletéről. A szerző nemcsak közli a jogszabályok szövegét, hanem ismerteti és kommentálja is, ami könnyebbé teszi a jogi nyelvben nem járatos olvasó számára a megértést. Különösen hasznos a könyvnek a vadásztársaságok megalakításáról és működéséről szóló fejezete. Ebben olyan kérdésekre találhatunk választ, hogy kik alakíthatnak vadásztársaságot, és látjuk a minta-alapszabályt is, amelynek szigorú szemmel tartásával készítenőd el az új társaság alapszabályzata. Helyes gondolat volt a vadőrök szolgálati szabályzatának közlése éppen úgy, mint a vadászok fegyelmi vétségeinek és a fegyelmi eljárásnak az ismertetése.

Egyre nő azoknak a külföldi és honi vadászoknak a száma, akiknek nincs vadászterületük, de azért rendszeresen vadászni kívánnak. Elsősorban számukra és a bérkilövésre alakult vadásztársaságok tagjai számára fontos, hogy a könyvben helyet kapott a vadászati bérkilövések díját és egyéb feltételeit megállapító rendelkezés.

A vadászok legszélesebb körének érdeklődésére tarthat számot viszont a vadászfegyver és lőszer vásárlási és tartási engedéllyel kapcsolatos eljárás, a vadászkutyák tartásáról szóló szabályok ismertetése, a vadászati szervek és intézmények bemutatása, a vad kereskedelmi forgalmáról és szállításáról szóló tudnivalók.

A könyvnek csupán kisebbik fele foglalkozik a más kiadványokban is részletesen tárgyalt vadászati alapismeretekkel, a vadászterület berendezésével, legfontosabb vadaink vadászatával, fegyver- és löveléssel stb. A könyvnek ez a része is gondos, jól megírt munka, s egyedül azt tehetnénk hozzá, hogy a közlőnél több képpel, ábrával még szemléltetőbbé lehetett volna tenni a kiadványt. (Közgazdasági és Jogi, 474 l. 33 Ft)

Donáth Ferenc

HAVAS LÁSZLÓ: A MAGYAR SPORT ARANYKÖNYVE

A tájékoztató könyvtárosok régóta panaszkodnak amiatt, hogy elégséges segéd-eszköz híján nehezen tudnak olvasóik sport vonatkozású kérdéseire válaszolni. A magyar sport évkönyvének kötetein, az 1960-ban kiadott *A magyar sport kézikönyvén*, Mező Ferencnek az újkori olimpiák eredménytáblázatait tartalmazó munkáin, a magyar labdarúgó-válogatott 400 mérkőzéséről szóló könyvön (Rejtő-Lukács-Szepesi: *Felejthetetlen 90 percek*), valamint az Európa-bajnokságok történetét, helyezési adatait összegező munkán (Képesy: *228 aranyérem*) kívül alig van forrás, ahol a könyvtáros sporteredményeknek, adatoknak, neveknek utánanézhethet. (A sportújságok és a napilapok régebbi évfolyamaiban — ha ezek egyáltalán megvannak a könyvtárban — nehézkes a keresgélés.) Ezért örülhet az újabb adattárnak, melynek címében az „aranykönyv” főnév aranyérmekre utal: a kötet a nagy nemzetközi versenyeken szerzett első helyezéseket sorolja fel az aranyérmes versenyzők eredményével együtt. Azonban jóval több is található az összeállításban: nemcsak a győzteseknek, tehát az olimpiai játékok, világ- és Európa-bajnokságok, universiadek első helyezettjeinek aranykönyve ez, hanem a versenyek további magyar helyezettjei szintén belekerültek — a 6. helyig bezárólag — helyezésük és ered-

ményük feltüntetésével együtt. A könyv rendszere könnyen áttekinthető, mert külön veszi az említett négy nagy versenytípust, és azon belül időrend szerinti felosztást alkalmaz.

A versenysportolás erősen függ az életkortól, a sport csillagai gyorsan változnak; hirtelen tűnnek fel, hogy azután nevüket gyorsan elfeledje a sportvilág és a közönség is. Az azonos alakú nevek gyakran ismétlődnek, utólagos azonosításuk elég nehéz, mivel a sportolókra vonatkozó életrajzi adatokat, dátumokat többnyire még a sportlapok sem tartalmazzák. Éppen ezért nagy érdeme e munkának, hogy második részében a magyar aranyérmesek legfontosabb személyi adatait (születési hely, idő, érmeinek száma) közli, s a névsorban nemcsak az egyéni, hanem a csapatgyőztesek résztvevőit is szerepelteti.

„Egy könyv, amiből minden kiderül” — ekként méltatja a fűlszöveg *A magyar sport aranykönyvét*. Ha minden nem is, de elég sok minden derül ki belőle ahhoz, hogy csatlakozván az Új könyvek minősítéséhez, minden felnőtt- és gyermekkönyvtár kézikönyvtárába ajánlhassuk. Az olvasószolgálat nem nélkülözheti, ezért reméljük, hogy rendszeresen megjelenjen majd e munka újabb és újabb kiadásai. (Sport, 169 I. 21,50 Ft)

Gerő Gyula

KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM

A DEBRECENI KOSSUTH LAJOS TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRÁNAK ÚJ ÉVKÖNYVE

A debreceni Egyetemi Könyvtár *Könyv és könyvtár* című évkönyvsorozatának már története van. Amikor 1954-ben — stenciltechnikával, rossz papíron — a sorozat első kötete megjelent, olyan kiadványtípus állt vele a hazai könyvtártudományi és könyvtárügyi kutatás-eredményközlés szolgálatába, amely nélkül napjaink könyvtárügyét nem tudnánk elképzelni. Tudományos, szak- és fejlett közművelődési könyvtáraink, könyvtári kutatóink számos, néha más tudományágak fejlődésébe is beleszóló eredménye vált közkinccsé e kiadványtípus lapjain. Pedig a debreceni évkönyv fogadtatása nem volt egyértelműen kedvező. Támadták kétségtelen, nagyrészt a kor következtetlenségeiből táplálkozó túlzásait, bírálták könyvtárügyi és könyvtárszervezési beállítottságát. S mégis, amint lehetőség

nyílt rá, az évkönyvek egész sora lépett a nyomába.

A debrecenieket a modern könyvtártudomány egyik leglényegesebb, a „válogatás-teljesség” címszó alatt összefoglalható problémája foglalkoztatja néhány éve. A kérdés felvetése röviden a következő: hogyan biztosítható a napjainkra jellemző dokumentumáradatban a gyarapítás-gyűjtés, a feltárás-megőrzés egy adott helyen megkívánt és indokolt, tehát lényegi teljessége erőteljes szelekció mellett, illetve hogy milyen formai kritériumok igénybevétele vihet közelebb e tartalmi feladat megoldásához.

Csűry István volt az, aki az erre vonatkozó nézeteket, eredményeket a könyvtár 1964-ben megjelent évkönyvében elméletileg összefoglalta (*A könyvtári és bibliográfiai gyűjtés kettős arcu-*

lata). A mostani kötetben, *Válogatás és teljesség*. 2. közlemény címmel — ha úgy tetszik — műhelytitkaival, az elméleti tanulmány gyakorlati szembesítésének eredményeivel ismertet meg bennünket. Elemzéseit a különböző irodalmi kategóriák és dokumentumtípusok (ezen belül: a megyei hírlap helyi vonatkozású közleményei, a magyarországi nyomda-termékek megoszlása, a nemzeti könyvtárak gyűjtési előírásai) illetve az irodalomhasználat (ezen belül: a hivatkozásokban szereplő irodalom tárgyi szóródása, a hivatkozott irodalom megoszlása irodalmi forma, műfajok szerint, a hivatkozott dokumentumok megjelenési év szerinti megoszlása, a hivatkozott dokumentumok nyelvi megoszlása, valamint még néhány összehasonlítási lehetőség) mérlegretételével végzi. Ugyancsak ebbe a témakörbe vág *Csűry István és Gomba Szabolcs* közös, *Állományhasználati elemzés* c. dolgozata, sőt *Bot Györgyné Könyvtárközi kölcsönzésünk az egyetemi tudományos kutatómunka szolgálatában* c. beszámolóját is a válogatás-teljesség problémakörének elemzési-megközelítési szempontjai ihlették.

Bizonys — s ezt *Csűry* hangsúlyozza —, hogy az évkönyvben közölt elemzések nem lezártak, hanem vitákra készíthetnek: nem adnak kész recepteket, alkalmazásuk pedig további, mindig egy konkrét könyvtár, bibliográfia szükségletei szerint végzett vizsgálatokat és ráter-

met, képzett könyvtárosokat feltételez. Igazi értéküket a módszerek kiérlelt, ösztönző, követésre serkentő voltában határozhatjuk meg.

A tartalmas, a filológiai követelményeket minden vonatkozásban kielégítő könyvtörténeti részből (*Vita Zsignond: Erdélyi könyvkereskedők és katalógusai a felvilágosodás korában és a reformkorban*; *Juhász Izabella: Gulyás Pál és Sárközi György levelezése*; *Lengyel Imre: Az Alföldi Hírlap 1848-ban*; *Varga László: Sámbocky (Sambucus) János emblémái*, 2. r.) szerencsés, a regionális könyvtári funkcióval harmonizáló témaválasztásánál fogva *Juhász Izabella* és *Lengyel Imre* munkáját emeljük ki.

Az évkönyvvel szemben — még ha valójában nem is évenként jelenik meg — egyetlen kifogásunk, hogy következetesen kimarad belőle a folyamatos működésről szóló jelentő rész. Igaz, ezt a könyvtár külön kiadványban szokta közölni, de a kiadványtípus jó és bevált hagyományaira hivatkozva, némelyik kötetben bizvást helyet kaphatnának általában 2—2 esztendő összevont jelentései. Már csak azért is, mert gondos szerkesztése, jó papírja, szép tipográfiája és illusztrációi, valamint idegen nyelvű összefoglalói révén nyilvánvalóan első sorban hivatott arra, hogy a könyvtárat külföldön képviselje. S akkor miért hallgat az intézményről, amelyben létrejött? — (287 l.) *Futala Tibor*

AZ ORSZÁGOS PEDAGÓGIAI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE 1965

Az Országos Pedagógiai Könyvtár legújabb évkönyve jól illeszkedik az előzők sorába, s jól tükrözi a könyvtár tevékenységének fejlődését, bár nem foglalkozik a működés minden területével. Így nem tér ki a hálózati-módszertani munkára sem, amit joggal kifogásolhatnánk, ha az évkönyv-műfajjal szemben azt a követelményt támasztanánk, hogy a teljes tevékenységről adjon számot. A hazai évkönyvekkel kapcsolatban lassan kikristályosodó szerkesztési elvek szerint azonban nem reprezentatív kiadvány, hanem a könyvtárban végzett munka szerves része az évkönyvek publikálása. Következésképpen, mivel nem minden munkaterületen érnek meg egyidejűleg a problémák az elméleti igényű feldolgozásra, természetes jelenségnek tekinthető, hogy az évkönyv nem törekszik a teljes tevékenységi kör felölelésére. Persze, ha számításba vesszük, hogy az 1963—1964-es évkönyv sem foglalkozik hálózati-módszertani kérdésekkel, akkor el kell gondolkodnunk ezen a jelenségen.

Mindenképpen helyeselnék, hogy a jelen kötetet nem terheli az éves jelentés: tavaly kaptunk egy elemző-visszatekintő értékelést a könyvtár első öt évének eredményeiről, így néhány évig az általános beszámolók elmaradhatnak. Szinte azt merjük állítani, hogy jobb bepillantást engednek a könyvtár életébe a tanulmány jellegű közlemények, mint a rövid időről szóló, ezért a változás irányát, mérvét nehezen tükröző jelentések. A most közölt négy tanulmányt is ilyen szempontból értékeljük. A tanulmányok egyike sem üt el az OPK évkönyvek eddigi kialakult profiljától, s bennük a korábban is alkalmazott szerkesztői koncepció tudatos valóraváltását figyelhetjük meg. Azt is meg kell állapítanunk, hogy érdekes és fontos témákat publikált az évkönyv. Hadd emeljük ki külön is Jáki László: *Neveléstudomány és tájékoztatás* c. tanulmányát. A szerző arra vállalkozott, hogy a tájékoztatás általános és más tudományterületeken felmerülő problémáit, jelenségeit összehason-

lító módszerrel vizsgálja meg a pedagógiai tájékoztatás vonatkozásában. A vállalkozás feltétlenül üdvözlendő, s reméljük, hogy Jáki a megkezdett munkát hasonló igényességgel, körültekintéssel és sikerrel folytatja.

Kovács Zoltánné s Frey Tamásné kérdőíves igénykutatást folytatott le a könyvtárba beiratkozott gyakorló pedagógusok között. Nem foglalkozunk a minden kérdőíves felmérésből adódó buktatókkal, inkább felhívjuk a figyelmet néhány olyan kérdésre és feladatra, amelyet a szerzők is fontosnak tartanak. Ilyen például a felnőttoktatás (esti és levelező oktatás, továbbképzés) hallgatóinak szakirodalmi ellátatlansága, a közművelődési könyvtárak transzmissziós szerepe az országos szakkönyvtárak szolgáltatásainak továbbításában, a szakdolgozatot író hallgatók irodalmi tájékozatlansága s az országos és helyi gyarapodási jegyzékek viszonyának tisztázatlansága.

Katona Klára és Kondor Imre a leltározás kérdését vette vizsgálat alá. E rövid ismertetés nem alkalmas arra, hogy

nézeteikkel vitába szálljunk. Úgy véljük azonban, hogy a szaksajtó valamely orgánumának érdemes volna helyet adnia az itt kifejtett tételek megvitatására, mert megítélésünk szerint sok helyes megállapítás mellett több olyan is akad, amely nincs kellően megalapozva. Itt csak arra a szemléleti fogyatékosra szeretnénk rámutatni, hogy a szerzők a leltározás reformját kizárólag a mechanikus raktári elhelyezés, következetes módon a zárt használati rendszerben működő könyvtárak szempontjából vizsgálták, figyelmen kívül hagyva a szakrendi elhelyezésből adódó követelményeket, következményeket.

A korábbi könyvtártörténeti, pedagógia-történeti, vagy ha úgy tetszik művelődéstörténeti tanulmányok sorát bővíti írásával Kokovai Lajos, aki az 1961-es évkönyvben megjelent, az „első” Országos Pedagógiai Könyvtár történetével foglalkozó közleményéhez kapcsolódva most az „előd” állományáról, katalógusairól és forgalmáról számol be. (120 l.)

Papp István

INDEX ACRONYMORUM SELECTORUM. 4. RELIGIO

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei c. sorozat keretében megjelenő *Vocabularium abbreviaturarum bibliothecarii* című vállalkozásról összefoglaló ismertetés olvasható a *Könyvtáros* 1966. évi 9. számában (557—558. l.). Ebben egyrészt szó van a rövidítésmutatókból álló gyűjtemény rendeltetéséről, tervezett felépítéséről, másrészt megtalálhatók a már korábban megjelent kötetekről szóló beszámolók bibliográfiai adatai. Mind az általános tudnivalók, mind az előzmények tekintetében tehát elegendő ezekre utalnunk.

A közelmúltban megjelent újabb rövidítésmutató a gyűjtemény harmadik tagjának (*Index acronymorum selectorum*) negyedik kötete, mely a *Religio* címet viseli. A kiadványban a vallási intézmények, társaságok nevének, a vallási élettel összefüggő kifejezéseknek rövidítései és azok feloldásai találhatók. Az élő anyag céltudatos gyűjtőmunka eredménye. A kötet a ma már nem funkcionáló testületekről stb. is tartalmaz felvilágosításokat — ebben a vonatkozásban azonban természetesen szelektál, s némileg esetleges. Felépítése megegyezik a korábbi kötetekével: előszó, mely útbaigazítással szolgál a használatához is; a felhasznált művek jegyzéke; a szerzők

által alkalmazott rövidítések feloldása; és végül külön latin és cyril abc-ben maga a rövidítésgyűjtemény. A hozzátéveleg hatezer feloldást tartalmazó index adatainak rendje: a rövidítés; a feloldások; a székhely vagy az ország, ahol a testület működik; a nyelv, amelyből a név származik.

A Moravek Endre összeállításában, Bodnárné Bernáth Edit és Tulok Magda közreműködésével megjelent munka a könyvtári, bibliográfiai feldolgozás és tájékoztatás hasznos segédlete.

Szelle Béla.

SIMON MÁRIA ANNA: A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KUTATÓINTÉZETI KÖNYVTÁRI HÁLÓZATA

Az Akadémia 45 könyvtárból álló kutatóintézeti hálózata és a központi könyvtár együtt elégíti ki az Akadémián belül művelt tudományok kutatásának szakirodalmi igényeit. A központi könyvtár és a köréje csoportosult kutatóintézeti könyvtárak állománya meghaladja az egymillió hétszázezer egységet, s ide jár a Magyarországra érkező külföldi folyóiratok fele.

A hálózat különleges helyet foglal el a magyar könyvtárügy rendszerében. Gyűjtési területe a filozófiától a mezőgazdasáig, a matematikától a szociológiáig, a kémiától a közgazdaságtudományig terjed.

Simon Mária Anna tanulmánya, amely az MTA Könyvtárának közleményei c. sorozat 51. füzeteként jelent meg, ezt a szerteágazó profilú és fejlettség tekintetében is erősen különböző hálózatot mutatja be. Az első fejezet a hálózat kialakulását és 1965. évi statisztikai adatait ismerteti. A következőben vázolja a

szakirodalmi tájékoztatás fontosabb problémáit s az ezzel kapcsolatos feladatokat. A további fejezetekben részletebben foglalkozik azokkal a legfontosabb kérdésekkel — gyűjtőkör, katalógushálózat, személyzet, szakképzés, könyvtárépítés, berendezés, a módszertani munka —, amelyek megoldása alkalmasabbá teheti a hálózat könyvtárait tájékoztató szerepük betöltésére. A tanulmányt néhány nagyobb intézeti könyvtár ismertetése és a tagkönyvtárak teljes jegyzéke egészíti ki.

A szerző érdeme, hogy nem elégszik meg a hálózat fejlődésének bemutatásával és jelenlegi helyzetének felmérésével, hanem vázolja a jövő feladatait, s útmutatást ad korszerű megoldásukhoz. Ki kell emelnünk azt is, hogy a tanulmány vizsgálódásai nem szűkülnek le a könyvtári problémákra. Értékeléseit és a távlati feladatok megrajzolását a hálózat által kiszolgált tudományterületek igényei felől közelíti meg. (53 l.)

By

BÜKY BÉLA: A JANKOVICH MIKLÓS-FÉLE KATALÓGVSGYŰJTEMÉNY, MINT ISMERETLEN, 1712 ELŐTTI RÉGI MAGYAR KÖNYV- ÉS VARIÁNS- ADATOK FORRÁSA

A székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár olyan kolligátumot őriz, amelybe egykor tulajdonosa, Jankovich Miklós, a híres ritkasággyűjtő, 22 kéziratos könyv- és éremjegyzéket kötöttet egybe. Ezeket különböző személyek különböző időpontban készítették. Megtaláljuk benne a bártfai és brassói nyomda kiadványainak felsorolását, Schedius Lajosnak egyik hungarika bibliográfiáját, Jankovich saját éremgyűjteményének katalógusát és több magángyűjtő (Kazzay Sámuel, Lehoczky András, Wietor Jeromos, Sennowitz Márton, Sartorius Dániel stb.) könyvtárának jegyzékét. Mint e felsorolásból kitűnik, a kolligátum tartalma elég változatos, fontos adatokat szolgáltat a XVIII—XIX. századi magyar

könyvgyűjtőkről, és sokféle szempontból megérdemli az alaposabb tanulmányozást. Például az orvostörténészek részére igen becses forrás dr. Hambacher Sámuelnek, a szepesi városok körorvosának majdnem kizárólag szakkönyvekből álló könyvtára.

Büky Bélát az 1712 előtt megjelent, Magyarországon nyomott vagy magyar vonatkozású művek érdeklik. A kéziratkötegekben ezeket vizsgálta tüzetesebben, és 21 — bibliográfusaink előtt eddig egészben vagy részben — ismeretlen művet talált. A rájuk vonatkozó adatokat mind felsorolja, és értéküket gondosan méri le. (Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár, 28 l.)

Vértesy Miklós

EGY RENDHAGYÓ MŰFAJ MARCÓJÁRA

Fél esztendő telt el azóta, hogy e lap hasábjain Bereczky László bonckés alá vette Györe Pál: A tudományos alkotómunka kétféle tájékoztatási szükséglete c. munkáját. Köztudomású, hogy a szóbanforgó mű az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 1965. évi pályázatán első díjat nyert s ezért különö-

sen megérdemli, hogy az elmarasztaló bírálat után még egyszer foglalkozzunk vele.

Györe tanulmánya — ezt bizvást állíthatom — egészen új hangot üt meg a könyvtári szakirodalomban. A tudományos alkotómunka legmaibb problémáját: a tájékoztatási szükségletet, ennek

módjait és lehetőségeit kutatva, olyan sajátos műfajt teremtetett, mely vitatható vonatkozásai ellenére is kétségtelenül igen eredményesen segíti a gondolatok sokoldalú feltárását.

A könyv a kutatás és alkotás fogalmával s főképp a heurisztikus és releváns információknak a kutatásban betöltött szerepével foglalkozik. A szerző a kétféle tájékoztatás arányos összhangját, kölcsönhatását vizsgálja, és kombinatív alkalmazását javasolja. A továbbiakban négy téma köré csoportosítja anyagát. Az első az alkotás lélektanával, a második a diszciplináris, multidiszciplináris tájékoztatás kérdéseivel, a harmadik rész a dokumentumok kezelési gyakorlatával, a negyedik a kutatási és fejlesztési információk közlési problematikájával foglalkozik. A munka szerves részét képező hivatkozás és jegyzetgyűjtemény ötven oldalt tesz ki.

Lehetetlenre vállalkozik, aki ezt a tanulmányt ismertetni akarja, hisz még a máskor oly eredményesen felhasználható tartalomjegyzékből is inkább egy lélektani vagy esztétikai eszmefuttatásra következtethet a felületes olvasó. Mondanivalójának plasztikus kifejtéséhez ugyanis Győre Pál újszerű módszerhez folyamodott: írók, tudósok, művészek stb. idézett gondolataiból építette fel furcsa, olykor kicsit groteszk, de mindenestre sokatmondó esszéjét.

Merész vállalkozás ez, s nem véletlen, hogy Bereczky László is főleg a mű for-

mai megoldásával száll vitába. Ha nem is érték egyet azzal, hogy az idézetek s a szerző önálló megjegyzései között a határvonal tipográfiaiilag szinte teljesen elmosódik, semmi esetre sem fogadtam el Bereczky László kifogását, mely szerint az idézett módszer „a tanulmányíró belső bizonytalanságának erényre magasztosítása”, és nem ér fel egy „esetleg hibás” önálló véleményrendszerrel. Győre nem titkolja, hogy a téma teljes igényű logikai rendszerezéséhez szükséges komplex ismeretköröknek sem ő, sem más mai könyvtáros nincs még birtokában. Több esztendő kutatómunkájának eredményeként olyan magasszintű gondolatgyűjteményt hozott létre, mely ösztönösnek tűnő, de valójában nagyonis tudatos rendszerező folyamaton ment át. Fel kell hívunk a figyelmet a tanulmány egyik rövid, de igen értékes fejezetére. Ebben a szerző tézisekbe foglalja megállapításait, és javaslatokat tesz. Ez egyben válasz is Bereczky László hiányérzetére a tanulmányíró bizonytalanságát illetve a határozott állásfoglalást illetően.

Az idézetek sohasem öncélúak, mindig új és új szempontokkal gazdagítják a mondanivalót, s ha nem is hozzák meg általában a sokak által óhajtott egyértelmű következtetéseket, elgondolkoztatnak. Ez lehet valamely tankönyv vagy kézikönyv hibája, de egy sajátos esszének — még a könyvtár tudományi témájának is — feltétlenül érdeme.

S p á n y i B a l á z s n é

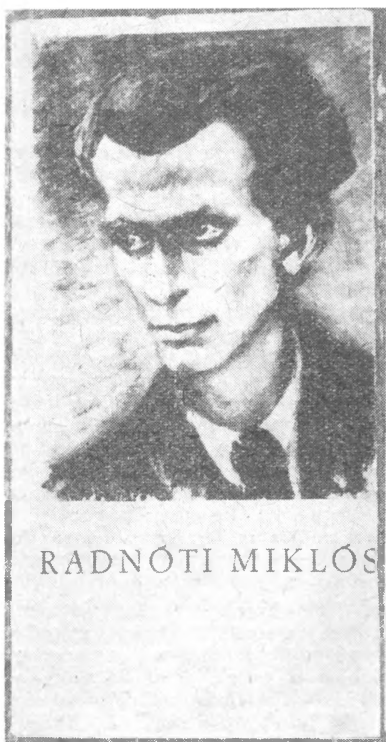
BIBLIOGRÁFIÁK

RADNÓTI MIKLÓS

Az *Írói arcképvázlatok* ízléses köntösű, illusztrált sorozatának 6. számaként jó érzékkel választott téma gazdag anyagú főtárását kapjuk Vasvári István összeállításában. Sós Endre életrajzi bevezető tanulmánya különösen az ifjúkor küzdelmeiről, a költő póreiról mond sok érdekességet; mégis azt hiszem, ide illőbb lett volna az életút rajzán túlmutató, értékelő, az életművet jellemző esszé választani kalauzsal a bibliográfia elé.

Hasznos, praktikus a költő műveinek időrendi közlése, s még inkább az, hogy a könyveiről szóló méltatásokat is ugyanitt adják a bibliográfia, tipográfikusan elkülönítve, szintén időrendben. Kár azonban, hogy a tartalmi tagolást keresztvezi egy szükségtelen formai szemponttal, azzal, hogy valamely írás kötetben jelent-e meg vagy lapban. A *Pogány*

köszöntőről Bálint György írt a Nyugatban, s ez az írás megjelent a kritikus tanulmánykötetében is: ebből két tétel lett (39. l.), holott egyenlőségjellel összekapcsolva egyet adna, s ez nemcsak takarékosabb, de egyértelműbb is, mert a használóval egy információval többet közöl. Barabás Tibornak a Szabad Nép 1946. aug. 14-i számában megjelent cikke (93) azonos a tanulmánygyűjteményeiben szereplővel (86) egyetlen mondat hiával: „Ma, szerdán fél 3-kor temetik el fiatal költőnemzedékünk legkiválóbbját a Kerepesi temetőben.” Ez az eseményre utaló mondat érthetően maradt ki, ám egy másik nézőpontra is figyelmeztet. A lapok, folyóiratok címfőlvételében fontosabb a keltezés, mint a semmit mondó sorszámozás. A bibliográfia adatából (Szabad Nép, 1946. 182. sz. 4. l.) nem

tudhatjuk meg egy-egy esemény (évforduló, halálozás stb.) gyakran szükséges dátumát. Ezért ingatag a különben eléggé nem dicsérhető időrendi anyagközlés is. Hiszen nyilvánvaló, hogy Barabás cikke előbbi, mint az előtte hét tétellel szereplő másik: Eltemették Radnóti Miklóst. Ha a keltezést adnánk meg, világosabbá válnék a besorolás, szorosabbá az időrend.

Takarékosabban, szebben, a költő monogramjának folytonos ismétlése nélkül, a címek folytatólagos szedésével lehetett volna fölvenni az antológiákban szereplő verseket. Előbb kellett volna adni prózai írásainak repertóriumát s utána tanulmánykötetének analitikus adatait. Ez megint nemcsak logikusabb, de fölslegessé is teszi, hogy két lapon át (71—73.) ismételgessük a teljes címfőlvételt. Sőt így az is kiderülne, hogy Ballassi-cikke, mely most külön, kétszer szerepel (71., 74.), voltaképpen szintén egy.

Zavar, hogy az annotáció nem a lelőhely után áll, hanem — igaz, szögletes zárójelben — a cím és a lelőhely között. De a szögletes zárójel néha a kerekét is helyettesíti, ugyancsak zavaróan.

Bosszantó, hogy *nincs névmutató!* Szívesen látnánk még *verscím mutatót* is, ezen belül tipográfiai megkülönböztetéssel különösen a *verselemzések* kiemelésére lett volna nagy szükség. Természetesen ehhez az is kellett volna, hogy pl. annotáció adja tudtunkra, melyik az a „nyolcsoros remekmű”, amelyről Vargha Kálmán adott kiváló explication de texte-et (116.)

Tanulságos Demeter Tibor áttekintése Radnóti idegen nyelveken megjelent verseiről. Kár, hogy a négy önálló kötet elől elmaradt a sorszámozás, így csak a gondos tanulmányozó jön rá, hogy az egyes versek fölsorolásakor található szám e köteteket jelzi. Ügyes és hasznos a Radnóti-kultusz adatainak fölsorolása is (noha nem érthető, miért főcím az *emléktábla*, s miért ez alá rendelt alcím az utca, iskola stb.). Hadd éljünk mindjárt kiegészítéssel: a szegedi József Attila Tudományegyetem Ady téri épületének bejáratánál is van szép emléktáblája a költőnek.

Kár, hogy az időrendi közlésmódot nem használta föl az összeállító az emlékszámok (Kortárs, Tiszatáj 1964/11) érzékeltetésére. Bori Imre monográfiáját ismertette a Tiszatáj, a Dél-Magyarország; Váci Mihály verse az Új Írásban (1965/2), Sós Endre cikke a Kortárs-emlékszámban, s még néhány apróság szintén hiányzik. Viszont fölslegesen tulajdonít egy nem létező írást Nyerges Andrásnak (107), s van néhány elírás is. (Magyar Szabolcs Megyer helyett; Vajthó Lászlót mindig rövid o-val írja).

A hibák tagadhatatlanul nehézkessé teszik a bibliográfia áttekintését, kezelését. Mindezen kemény szerkesztői kéz segíthetne. Az *igényes sorozat ezt mindenképpen megérdemelné, mint azt is, hogy egy üres lapján mindig megadja a sorozat megjelent számainak jegyzékét.* (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 1966. 151 l. 10 Ft.)

Péter László

AZ ÚJKORI VILÁGTÖRTÉNET MAGYARNYELVŰ IRODALMÁNAK BIBLIOGRÁFIÁJA

A kiadvány azokat a műveket sorolja fel, melyek a világtörténelem 1640 és 1918 közötti szakaszát tárgyalják, s melyeknek többsége 1860 után jelent meg magyar és külföldi szerzőktől. Mivel a szorosan vett történeti irodalmat, közgazdasági, politikai, földrajzi, néprajzi, statisztikai és hadtörténeti anyaggal is kiegészítették, ezért a felvett művek száma eléggé nagyra, 2327-re nőtt. A marxizmus klasszikusai esetében a monográfiákon kívül a cikkeket, történelmi vonatkozású művek részleteit, a gyűjteményes kötetek egyes darabjait analitikusan is feldolgozták. A jegyzék teljességre törekedett, de a tankönyvek közül — helyesen — csupán a főiskolai és egyetemi használatra szántakat szerepelteti, egyéb tankönyvek csak kivételesen kaptak helyet. A bibliográfiai adatokat annotáció, tartalmi ismertetés és értékelés egészíti ki.

A könyvjegyzék egyrészt segítséget kíván nyújtani a történelem tanításhoz, másrészt a részletkérdések iránt érdeklődők igényeit szeretné kielégíteni, de haszonnal forgathatják a szakemberek is. A könyvtáros számára nélkülözhetetlen segédeszköz.

Az első fejezet az egész tárgyalt korszakra vonatkozó összefoglaló műveket tartalmazza: az általános irodalmat, a munkásmozgalom történetét, majd a különböző földrészek, ezen belül országok történetét. A 2—6. fejezetben — hasonlóképp földrészenként illetve országonként csoportosítva — az újkor egyes korszakaira vonatkozó irodalmat találjuk. A korszakokat az angol forradalom (1640), a francia forradalom (1789), az európai polgári forradalmak (1848), a Párizsi Kommün (1871), a századelő — mint az imperializmus kezdete — (1901) nyitja meg, és az oroszországi proletárforradalom zárja le. Az alcsoportok élén a marxista klasszikusok művei, ezután a mai marxista szerzők írásai állanak, és ezek után következnek az egyéb kiadványok.

Érdeklődésre tarthat számot a bevezető tanulmány is — a kötetet szerkesztő Tolnai György munkája —, mely a magyar nyelvű újkori világtörténelmi irodalom megosztását vizsgálja. Noha az ilyen — pusztán számszerű — áttekintés szükségképpen egyoldalú, mégis alkalmas ad néhány következtetés levonására. Kitűnik belőle, hogy legbőségesebb az Európáról szóló irodalom, ezen belül is vannak gazdagabban feltárt országok és elhanyagoltabbak, sok a „fehér folt”, ke-

vés az eredeti magyar mű. A művek mind időben, mind térben jelentkező egyenlőtlen megosztásra arra figyelmeztet, milyen sokat kell pótolniuk egyetemes történettel foglalkozó kutatóinknak.

Az annotációk igen hasznosak, általában azt emelik ki, amire a legnagyobb szükség van, sajnálatos azonban, hogy a szerkesztők nem törekedtek tömörségre. Csaknem valamennyi annotáció ezzel kezdődik: „A könyv...”, „A munka...”, „A mű...”. Például a 14. sz. alatt olvasható annotáció mindössze három sor, de a „könyv” szó kétszer is szerepel benne. A 15. számú tételhez írott megjegyzés három mondatból áll (hat és fél sor), és az első mondat így kezdődik: „A szociáldemokrata közgazdász és politikus könyve...”, a második így: „A munka...”, a harmadik: „A munka...”. Az ilyen és ehhez hasonló töltelékszavakat könyörtelenül törölni kellett volna. A 106. tétel annotációja szintén kissé bőbeszédű: „A haladó tudós leleplező történeti munkája a kapitalizmusról...”. Ebből teljesen felesleges a „történeti”, hiszen a könyv címe: „Egy évszázad története”, ugyancsak felesleges a „munkája”. Alig valamivel mond többet a „haladó” és a „tudós”. A címben az is szerepel, milyen évkört ölel fel a könyv (1814—1914), az annotáció ennek ellenére részletesen elmagyarázza, hogy „az első világháború kitöréséig... az imperializmus háborús és gyarmatosító szennyes időszakáig rajzolja meg népszerű, de rendkívüli bizonyítóberejű történeti munkáját a szerző.” Azon felül, hogy a munkát nem szokták megrajzolni, igen kevés információt nyerhetünk ezekből a sorokból, legfeljebb azt tudjuk meg, hogy az első világháború 1914-ben tört ki; továbbá, hogy az imperializmus időszaka háborús, gyarmatosító és szennyes; majd ismét közli az annotáció, hogy a könyv „történeti”, hogy „munka” és végül hogy szerzője is van.

Viszont a címleírások gondosak, pontosak, áttekinthetők. A tételek sorszámozása megkönnyíti a mutatók alapján történő eligazodást. A bibliográfiát ui. gazdagon ellátták mutatókkal: külön szerzői névmutató készült, egy másik a történelmi személyek nevééről, végül egy harmadik a földrajzi nevekről. (FSZEK, 290 l. 38 Ft.)

Pálvolgyi Endre

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI SZAKIRODALOM KÖNYVÉSZETE (1936-1940)

Nem véletlen, hogy az utóbbi időkben mind több mezőgazdasági szakember kereste e bibliográfiát, s várta az utolsó — zárókötetet, hiszen jónéhány jelenleg is élő probléma gyökerét és megoldásának kiindulását találja meg a korszak nyomdatermékeiben. De a kötet megjelenésekor kiderült, hogy még nem fejezték be a munkát az összeállítók, mert az 1936—1944 közötti korszakról 11 000 cédula gyűlt össze és ezt a mennyiséget kétfelé kellett vágni. Így került a jelen kötetbe 5856 tétel — meglepően nagy szám!

Ám, ha közelebről megvizsgáljuk a kiadványokat, kiderül, hogy azoknak kb. a fele nem önálló mű, hanem különnyomat és aprónyomtatvány. Ennek ellenére nem volt haszontalan felvételük, mert így a bibliográfia sok olyan forrást tár fel, melyek — az időszaki kiadványok tartalmát analitikusan feltáró nemzeti bibliográfia hiányában — a kutatók elől jelenleg rejtve vannak.

Az összeállítás általában könyvtári katalógusokra és bibliográfiákra támaszkodott. Csak a kétes tartalom vagy címléírás esetében nyúltak az összeállítók az eredeti művekhez. Még akkor is kihagyták az évjelzés nélküli könyveket, ha valószínűsíthető volt a kiadvány tartalmából a megjelenés éve. Ezeket, továbbá

az időközben fellelt egyéb hiányzó könyveket majd pótkötetbe gyűjtik össze.

Az előszó a kor gazdasági fejlődésének vázlatát adja, és azt teljes terjedelemben lefordítja négy idegen nyelvre. Igen hasznos ez a néhány oldal, különösen a külföldi számára.

A címléírások pontosabbak, mint az előző kötetekben. Persze, néhány hiba és következetlenség itt is akad. (Pl. a 3984. tételnél a lapszám elmaradt, az 5595. tételnél szükségtelen feltüntetni a grófi címet stb.).

A bevezető szerint a bibliográfia testületi szerzőt alkalmaz ott, ahol a szabályok ezt megkövetelik; de ebben nem következetes. Sok olyan munkát találunk, amelynél a testületi szerző melőzése illetve sorozatcímkénti szerepeltetése kifejezetten zavaróan hat. Pl.: [Cinquieme] 5. circulaire, Sopron, 1936. stb. (Conventus universalis IX. institutorum silvis investigandis).

Ugyancsak testületi szerzőt kívánnának pl. a talajtérképek magyarázatai, mert ezzel szétszórtságuk is megszűnhetett volna. Ez a megoldás a használhatóságot is növelné.

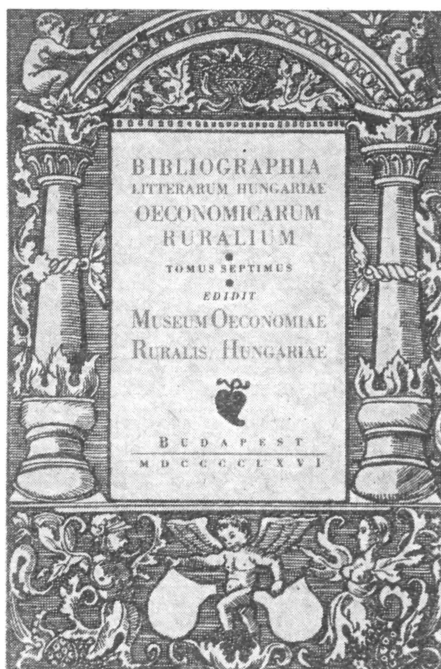
A 84 szakcsoportot az ETO szerint rendezi. A több helyre illő munkákat csak egyszer szerepelteti, de a csoportközi utalások rendszere általában elkerülhetővé teszi a többszöri besorolást. Az ETO számokkal is néhol baj van, például a 332 Hítel már elhalt jelzet.

A szakcsoportosítás ellen általában nem lehet kifogásunk, de szóvá kell tennünk a II. Évkönyvek szakcsoportjának vékony tartalmát. Az évkönyv formai tartalmi elemei valóban gyakran összekeverednek, de ha az összeállítók a bibliográfiai-könyvtári gyakorlatot vették volna alapul, akkor mindazokat az időszaki kiadványokat ide sorolják — függetlenül az elnevezéstől —, amelyek évente jelentek meg. Ennél a szaknál az utalók is csődöt mondanak: mindössze egyet találunk itt.

Végül meg kell említenünk az index hiányosságait. Sajnos, a mutató minden tételt csak egyszer vesz fel: a rendszónál. Így elsikkad a többi szerző, a szerkesztő, névváltozások esetében a régi név stb.

A felsorolt hibák ellenére őszinte elismerés illeti a Mezőgazdasági Múzeumot, a szerkesztőt: Takács Imrét és a közreműködőket. Jó szolgálatot tettek szorgos munkájukkal a mezőgazdasági kutatásnak. (A magyar gazdasági szakirodalom könyvészetének 7. kötete. Mezőgazdasági Múzeum, 528 l. 90 Ft.)

Dr. Wallerhausen Gyula

SAKFOLYÓIRATOK BÉKÉS MEGYÉBEN

Egyre több megyei könyvtár publikálja a működési területén található szakfolyóiratok központi katalógusát. Legutóbb Békés adta ki az 1966. évben a megye üzemi, vállalati és közművelődési könyvtáraiba járó szakfolyóiratok jegyzékét 500 példányban, rotaprint sokszorosításban. A belső címlapján „Békés megye könyvtáraiban található szakfolyóiratok lelőhelyjegyzéke” címet viselő kiadvány bevezetőjéből megállapítható, hogy 37 békéscsabai és 30 vidéki intézmény és vállalat közölte az általa járatott folyóiratok adatait a megyei könyvtárral. Az előszó az „esetleges változások” további bejelentését kéri az intézményektől, mivel a központi címjegyzékek a folyamatos javítások nélkül félrevezetik a keresőt. Ezért kell felhívunk mind a békéscsabai, mind pedig a többi érdekelt megyei könyvtár figyelmét arra, hogy vegyék tervbe a megyei folyóirat KC legalább 3 évenkénti újrakiadását.

A Békés megyei jegyzék betűrendes főrészében összesen 711 folyóiratot sorol fel. A címadatok után feltünteti annak az országnak a nevét, ahol a kiadvány megjelent. A lelőhelyeket az országos lelőhelyjegyzékben használatos kódrendszer segítségével határozza meg. A betűrendes részt tárgyi index követi. Az alfabétikus sorrendbe szedett tárgyszavak a betűrendes főrész tételszámaira utalnak. Így ha valaki meg akarja tudni, hogy például az *Allattan* témából milyen periodikák találhatók megveszerte, akkor a tételszámok alapján a főrészből összegyűjtheti az *Acta Zoologicát*, az *Allatani Közleményeket*, az *Allattenyésztest*, a *Tierzucht*ot és a *Der Tierzüchtert*. E példából kitűnik, hogy a jegyzék — helyesen — a határterületek folyóiratait is felvette. Kár, hogy a kötet szép borítója és tartós kötéstáblája rosszul sokszorosított lapokat tartalmaz. (95 l.)

Iszlai Zoltán

A GÉPJÁRMŰ-KÖZLEKEDÉS VÁLOGATOTT MAGYAR NYELVŰ SZAKIRODALMA 1950–1963. I. RÉSZ

A most induló Közlekedési Bibliográfiák című sorozatot, mely — az előszó tanúsága szerint — a magyar közlekedés és posta teljes műszaki irodalmát kívánja feltárni, a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium Műszaki Fejlesztési és Közlekedéspolitikai Főosztálya, valamint a Közlekedési és Szállítási Dolgozók Szakszervezete adja ki.

A gépjármű-közlekedési bibliográfiát a szerkesztők két kötetre tervezték: első kötete a könyveket és a könyvjellegű kiadványokat tartalmazza. A második rész a fontosabb magyarnyelvű folyóiratcikk, a külföldi könyv- és folyóiratfordítások, valamint a mikrofilmek címadatait foglalja majd magába.

E bibliográfia csupán az 1950 után kiadott művek ismertetésére szorítkozik, mivel az addig kiadott könyvek egyrésze már elavult. A könyveken kívül felvette mindazokat a kiadványokat (brosúra, jegyzet stb.), melyek mint könyvtári egységek értelemszerűen idetartoznak. A bibliográfia szerkesztői az anyag elrendezésében az Egyetemes Tizedes Osztályozást vették alapul. A fejezetrészekben belül a tárgykör általános részével foglalkozó

könyveket az „általános művek” címszó alatt különítették el. A fontosabbnak ítélt könyvekről annotációk készültek, ezek azonban a legtöbb esetben csak a művek tartalomjegyzékét ismertetik. Viszont sok helyen feltűntetik, hogy a mű megértéséhez milyen előképzettség szükséges.

A bibliográfiából kitűnik, hogy a szerkesztők elég tágran értelmezték a gépjárműközlekedés tárgykörét. Csak így történhetett meg az, hogy a terjedelemnek mintegy felét (160 oldal) általános jellegű művek címe és ismertetése tölti ki. Helyesebb volna, ha a tervezett második kötet csak a szervesen e szakmába tartozó cikkeket tartalmazná. Viszont elismerés illeti meg a szerkesztőket azért a helyes kezdeményezésükért, hogy megmutatják, miként lehet hasznosítani a műszaki tájékoztatás és dokumentációs hálózat szolgáltatásait, s néhány kurrens műszaki sorozatot is feltárnak és a fontosabb idegen szavak jegyzékét közlik. A bibliográfia könnyebb kezelhetőségét név- és tárgymutató segíti elő. (Közlekedési Dokumentációs Vállalat, 348 l.)

Batári Gyula

Könyvtári kiadványok

A KISZ FENNÁLLÁSA-NAK tizedik évfordulójára ajánló bibliográfiát adott ki a Szolnoki, a Székesfehérvári, valamint a Debreceni Megyei Könyvtár. Mindhárom kiadvány az 1848-as és az 1919-es forradalmak és a felszabadulás irodalmából közöl válogatást. A három bibliográfia kiegészíti egymást: használatuk együtt javasolható, mivel a szolnokiaké a tudományos és az ismeretterjesztő könyveket tárja fel, a fehérváriaké szépirodalmat ajánl, viszont a debreceni elsősorban az ifjúság érdeklődési körének megfelelő irodalomból, elsősorban az 1957 után megjelent művekből közöl válogatást. A szolnoki bibliográfia a helytörténeti kutatók számára is ad segítséget, mivel az országos érvényű művek után mindhárom téma helyi kiadványait is bemutatja.

AZ ORSZÁGOS Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ leporcelló röplappal igyekszik felhívni szolgáltatásaira a mezőgazdasági szakemberek figyelmét. A röplap a könyvtár kiadványainak alapos ismertetését és előfizetési feltételeit is tartalmazza.

ISMERJÜK MEG Csehszlovákiát és Ausztriát! címmel bibliográfiát adott ki a Kaposvári Megyei Könyvtár abból az alkalmából, hogy Somogy megye a „Tiszán innen — Dunán túl” c. országos helyismereti versengésben első lett, és így hazánkat a Csehszlovákia, Ausztria és Magyarország közötti nemzetközi rádiós vetélkedőn képviselheti. A két országról szóló irodalmat témánként feltáró bibliográfia nagy segítséget nyújt a felkészüléshez.

HELYISMERETI kurrens bibliográfiájának 9. számát bocsátotta közre a Szombathelyi Megyei Könyvtár. A Vas megye irodalma c. kiadvány 220 önálló mű vagy folyóiratcikk címadatait tartalmazza az 1966. jan. 1. és márc. 31. közötti időszakra vonatkozóan.

FOLYÓIRATJEGYZÉKET adott ki az április 4-én megnyitott pécsi hírlap-olvasó, amely az SZMT könyvtárának fenntartásában, a városi könyvtár, valamint az egyetemi és a megyei könyvtár támogatásával működik. A hírlap-olvasóban jelenleg 160 magyar nyelvű és 130 külföldi hírlap és folyóirat található.

A TATABÁNYAI Megyei Könyvtár gyermekkönyvtára technikai tárgyú vetélkedőt rendezett, amelynek forgatókönyvét — „Az ember barátja a gép” címmel — sokszorosított formában, módszertani anyagként is közreadta. A vetélkedő anyagát a VII—VIII. osztályok fizika anyagára, valamint az ehhez kapcsolódó, a könyvtárban megtalálható könyvekre alapozva állították össze. A kiadvány más megyék gyermekkönyvtárai számára is segítséget nyújthat hasonló vetélkedők megrendezéséhez. (—)

A DEBRECENI Egyetemi Könyvtár összefoglaló jelentést adott ki a könyvtár 1966. évi működéséről. Eszerint a könyvtár állománya az esztendő végén 741 715 kötet könyv, 77 294 kötet periodika és 1 260 077 egyéb könyvtári egység, összesen 2 079 086 egység volt. A 3591 beíratkozott olvasó az év folyamán 447 831 kötetet kölcsönzött. A kiadvány ismerteti a könyvtár tudományos munkáját és dolgozóinak publikációit is.

A TUDOMÁNYOS ÉS SZAKKÖNYVTÁRAK országos gyűjtőköri munkálatai keretében a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára mint az egyik koordináló könyvtár kiadta a Kurrens matematikai szakfolyóiratok jegyzéke 1967. c. sokszorosított lelőhely-jegyzéket a matematikai szakirodalmi kooperációban részt vevő 25 könyvtár anyagáról. Az összeállítás célja, hogy tájékoztassa az együttműködő könyvtárakat egymás állományáról, továbbá alapul szolgáljon a következő évi folyóiratrendelések összehangolásához. (M. L.)

„**A TERMÉSZET titkai**” címmel a matematika, a fizika, a kémia és a biológia irodalmának ajánló bibliográfiáját készítette el a Kaposvári Megyei Könyvtár. A legutóbbi esztendőben kiadott 62 természettudományi munkát tartalmazó, annotált válogatás célja a természettudományos tantárgyak iskolai oktatásának és az iskolán kívüli önképzésnek támogatása. Anyagában olvasmányos tudománytörténeti munkákat is találunk.

ÜTTÖRÖK számára készített, annotált ajánló bibliográfiájában 1848. március 15-ről, 1919. március 21-ről és 1945. április 4-ről emlékezik meg a Kaposvári Megyei Könyvtár. Történelmi műveket, regényeket, emlékezéseket és versesköteteket, dokumentumokat ajánl a forradalmi eseményeket tanulmányozó kisdíakoknak. A jegyzék az iskolai, szakköri megemlékezések, ünnepélyek anyagának összeállításához is felhasználható.

*A szabadpolcos könyvkiválasztó övezet az új Zalaegerszegi Megyei Könyvtárban
(MTI Fotó — Bajkor József felv.)*

*A szabadpolcos könyvkiválasztó övezet a több elemes IFÉRT-kölcsönzőpult
felől nézve (Bojár Sándor felv.)*

Ára: 4,— Ft

A Barabási-féle gördülő állványokkal felszerelt tömörraktár a Zalaegerszegi Megyei Könyvtárban (MTI Fotó — Bajkor József felv.)